This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

LORD BYRON

CHILDE HAROLD'S PILGRIMAGE

CANTO THE FOURTH

(Engl. & Translation.)

VENICE

IN THE ISLAND OF S. LAZARUS

1872

Eng. Ary. 3.

BODLEIAN
LIBRARY

ORD BYRON

: HAROLD'S PILGRIMAGE

ITALY

VENICE

PRINTED

RMENIAN MONASTERY OF S. LAZARUS

1872

Ang. 3. 145

BODLEIAN
LIBRARY

LORD BYRON

CHILDE HAROLD'S PILGRIMAGE

ITALY

VENICE

PRINTED

AT THE ARMENIAN MONASTERY OF S. LAZARUS

1872

Arm. 3. 145

Ա.ՋԴ

Ոչ ընդ ինձանաւորս միայն քերդողաց դարուս, այլ եւ առաջին ի նոսին վկայեալ է ի յոլովից գիտնոց՝ ԳԱՑՐՆ Անգղիացի, զորոյ ճաշակս քերդուածոց մանուկ երբեմն մերազնեայցս ի ծաղկաքաղս ուրեք. իսկ այժմ ընծայեմք զընտրելագոյն մասն համօրէն գրուածոց նորին, որ է յեռին կամ Զորրորդ երգ անուանեալ քերդուհեանն ՊԱՆԴԻՏՈՒԹԻՒՆ ՀԱՐՈԼԴԱՑ ԱՍՊԵՏԻ, **Childe Harold's Pilgrimage.** յորում զիտալիա նկարագրէ, թէ եւ ոչ բովանդակ, վասն այնորիկ եւ ԻՏԱԼԻՈ կոչեցաք զհրատարակեալս առ ի մէնջ զերգս զայս։ Հուշակ քերդողին եւ քերդուածոյն, նիւթ բանիցն՝ որ է անմահ յիշատակն Իտալիա, վերհագոյն ի գեղապատիւ աշխարհս նորոց դարուց, եւ ատեպ այցելութիւնք հոմաղնեայց քերդողին ի գրուատեալսն առ ի նմանէ վայրս, եւ մանաւանդ ի նախակարգեալն ի գլուխ երգոյն՝ ի Վենետիկ, յորում եւ մեզ եհաս պանդխտել հոգւոյ կամաք եւ երկրորդ ստանալ հայ-

րենիա, ի նմին իսկ ի քաղաքի՝ յորում եւ մանն ինչ
երիցոցս յօրինեալ է ի բանաստեղծէն, եւ գլխովին ի
կղզւոջ մինասեանի՝ որում յաճախ նա յայց ելանէր՝
մինչդեռ Պանգուխտն իւր Թափառէր տակաւին յանե-
րեւոյթ հրապարակս մուաց իւրոց. այս ամենայն ոչ
փոքր յորդոր էր ի ձեռնարկութիւն Թարգմանու-
Թեանս, այլ ոչ համարէն բաւական, եթէ ոչ հարկ
իմն ի վերայ դնէր մեզ մերս իսկ նիժդեհուԹիւն ի հայ-
րենիս անգր քերդողին, ուր առաւել քան պյօժարու-
Թիւն յամեալ, զաղաղուկ օտարուԹեանս այսպիսեաւ
իմն կամեցայ սփոփել կամ սանձել՝ ոչ դիւրաԹափ
ԹարգմանուԹեամբ. այնպիսի իմն հնարս հնարեալ
եւ հեղինակին երբեմն՝ արկանէր զանձն ի փորձ եւ ի
տոյժ՝ ուսանել զմերս հայերէն գժուարագիւտ բար-
բառ, ի մերում իսկ դրան վանաց: Բայց զի շատ հե-
ռի է Թարգմանողս որպէս ի ՀարստարուԹենէ հեղինա-
կին նոյն եւ ի խորհրդոց եւ ի դիտմանց նորին, ապրտա

անձին վարկանի ծանուցանել ընթերցանելեաց և դա-
տասխրաց, զի որքան եւ սիրող եւ պատուող իցէ կամ
էր առեղծաքան եւ խորհմաց հանճարոյ քերդողին,
այնքան եւ առեցող Թերայոյս եւ սակաւահաւատ ո-
գւոյն, զոր եւ ուրեք ուրեք նշանակէ՝ զեզմամբ նո-
րայոցն ասից կամ ծանօթութեամբք եւ կամ լուծու-
Թեամբ իսկ. զի ողջամտացն յայտ յանգիման կան
մեղմեխանքն:

Իսկ վասն ոճոյ Թարգմանութեանս ոչ ունիմ
այլ ինչ ասել, բայց ի գիտողս երկաքանչիւր լեզուացն
Թողուլ զդատաստան, եւ յանձն առնուլ զպարտու-
Թիւն՝ եթէ ուրեք ոչ իցեմ քաջ ի վերայ հասանել բա-
նից քերդողին, որ չէ պարզախօս եւ դիւրաթափանցիկ՝
որպէս զայլս ի քերդողաց եւ զինւր իսկ համոզիչ՝ հե-
աեւողս նախնեացն եւ կատարանաց ոճոյ:

ITALY

Italia! too, Italia! looking on thee,
Full flashes on the soul the light of ages,
Since the fierce Carthaginian almost won thee,
To the last halo of the chiefs and sages
Who glorify thy consecrated pages;
Thou wert the throne and grave of empires; still,
The fount at which the panting mind assuages
Her thirst of knowledge, quaffing there her fill,
Flows from the eternal source of Rome's imperial hill.

Ի ՏԱԼԻԱ

Ո՜հ, իտալի՛ իտալի՛, ճաճանչ դարուց անցեալոց [1]
Ճառագայթե՛ք ի հոգիս ուշով ի քեզնի յաւելոց,
Ի Պանիկեան Գոռազէն [2] որ խուն մ՚ եւ զքեզ ընծաճէր՝
Մինչ ի յերկին լուսապսակ վարչէաց քոյոց ու խնամանոց,
Ողբ յաճախեն փառըս մեծ քոց գիւանաց սրբրամաւէր.
Դու պերճութեանց հանապազ եղեր եւ գահ եւ գամբան.
Նա եւ այժմիկ ծարաւահալ ոգիք առ ումն գիւութեան
Ի վերաշուքըն Հռովմայ երթեալ գինեն ի գիսակ,
Յորմէ բըղխե յարահոս անմահարարքըն վըրակ։

I

I stood in Venice, on the Bridge of Sighs;
A palace and a prison on each hand:
I saw from out the wave her structures rise
As from the stroke of the enchanter's wand:
A thousand years their cloudy wings expand
Around me, and dying Glory smiles
O'er the far times, when many a subject land
Look'd to the winged Lion's marble piles,
Where Venice sate in state, throned on her hundred isles!

II

She looks a sea Cybele, fresh from ocean,
Rising with her tiara of proud towers
At airy distance, with majestic motion,
A ruler of the waters and their powers:
And such she was; — her daughters had their dowers
From spoils of nations, and the exhaustless East
Pour'd in her lap all gems in sparkling showers.
In purple was she robed, and of her feast
Monarchs partook, and deem'd their dignity increased.

III

In Venice Tasso's echoes are no more,
And silent rows the songless gondolier;
Her palaces are crumbling to the shore,
And music meets not always now the ear:
Those days are gone — but Beauty still is here.
States fall, arts fade — but Nature doth not die,
Nor yet forget how Venice once was dear,
The pleasant place of all festivity,
The revel of the earth, the masque of Italy!

Ա

Վաղն երբեմն ի կամուրջն Հառաչանաց ի վընեժ [3].
Պալատ ատի ամբառնայր եւ տուն բանտի՝ հանդիպոյ.
Տեսի զչինուածըս նորին ընդ նեւս ալեաց բաբդուղէշ
Իբր յերազկած ի բարձմանց գիւթականին հարուածոյ։
Մառախլապատ թափառիկ հազարք ամաց շուրջ վինեւ.
Փառք նուաղեալք ծաղր արձակեն զամենակոչըն նախկին՝
Մինչդեռ գատառք նըւաճեալք ի հեռուստ ակնարկեին
Ի թեւապանծ առիւծունս ի ծագըս սեամըցըն կըճեպց,
Ցորժամ՝ վընեժ ի հարիւրս իւր բազմեր գահըս կըղեցաց։

Բ

Որպէս կիւբել [4] ծովակին ի զով ալեացն Ովկեանու
Բարձեալ գըլուխ խոյրաձիգաց բրդաղարդիկ բարձրայօն
Ի հեռատան օգաճեմ վըսեմական տարազաւ՝
Ջուրց եւ չըրոց պետութիւնըն արկանելով ահնձ ըզգօն.
Այսպէս նազէր նա, և. տայր պաշտատական գատերաց
Ջատաւ ազգաց եւ ազանց. եւ արեւելք անըսպառ
Ճապաղէին առ. ոտիւքն ազգ. ազգ. ականըս պայծառս.
Ինքն ըզգնդոյր ծիրանիս ու առներ կուշտիս արքայից,
Եւ էին փառք մեծամեծք լինել ընդմէն հարցակից։

Գ

Այլուշ հընչին արդ ի վընեժ երգոց Դասապ [5] արձագանգք.
Լռիկ ու աներգ թիւրակէ կոնատալաւորըն մնանուկ.
Քակային կործան յերգ ափանց իւրոց չէրքնաղքն ապաթանք,
Ոչ եւս ըստէպ գուսանաց բազխի առ. ունկըն չըլսուկ.
Անցեալ գնացին այն աւուրք. գերեզկուվիւն վընաս դեռ.
Թամբին արուեստք, գըմեին գահք, Բընուվիւն կեաց յաւիւ
Եւ ոչ եմարթ մոռանալ՝ քանի սիրուն վընեժին այն՝ [աւան.
Իր խրախճանաց համախուռմբ ամենազան ասնահիշուն,
Ըզգօսարան աշխարհի, ու. Իսպանիոյ միջոց գաւիշս։

IV

But unto us she hath a spell beyond
Her name in story, and her long array
Of mighty shadows, whose dim forms despond
Above the dogeless city's vanish'd sway;
Ours is a trophy which will not decay
With the Rialto; Shylock and the Moor,
And Pierre, cannot be swept or worn away—
The keystones of the arch! though all were o'er,
For us repeopled were the solitary shore.

V

The beings of the mind are not of clay;
Essentially immortal, they create
And multiply in us a brighter ray
And more beloved existence: that which Fate
Prohibits to dull life, in this our state
Of mortal bondage, by these spirits supplied,
First exiles, then replaces what we hate;
Watering the heart whose early flowers have died,
And with a fresher growth replenishing the void.

VI

Such is the refuge of our youth and age,
The first from Hope, the last from Vacancy;
And this worn feeling peoples many a page,
And, may be, that which grows beneath mine eye:
Yet there are things whose strong reality
Outshines our fairy-land; in shape and hues
More beautiful than our fantastic sky,
And the strange constellations which the Muse
O'er her wild universe is skilful to diffuse:

Դ

Ահա՛ է մեր անդ յիշատակ քան ըզդիպաց պատմական
Եւ քան զերկայն ըզդատաւոն ուրուականաց քաջածին
Ողբ Թաղեադեմք ի սգոյ ակընկոտեալք ոչխարք կան
Ընդ սպասաւորքն քնքշանս գըլքասկորոյս քաղաքին։
Արձան յաղթից անվըհատ քան Ռիւլդոյ [6] ել մեք անդ,
Շուլդ, Մովրիկ, եւ Պետրիկ [7], որք 'ամպարտաւ անկարտաւ
Ցամեհածաւալ մըրնչյեցին ժամանակէն մեզ պահատաւ.
Ակնհիանակալք կամարաց, Թէ եւ անկոյր ընտաւ տապատաւ՝
Ցորօք՝ ափունքս սամայիք՝ մեզ մարդաբնակք իցեն տաւ։

Ե

Քանզի հաստատածք մըտաւորք ոչ ի կատոյ զանգանին.
Անմահականք ի բընաւոտ՝ տեղեծուն ու աճել տան ի մեզ
Ըզլուսափայլ ճառագայթիս եւ էութիւնս սերայնի.
Ու այն զոր ժըխտէ բանիս կենացս ի ցատոգին տապաքեզ
Մեռելութեանն օրինօք կալչականգնելով անհամբոյր,
Ծանդակեալ զօրութեամբն ամենըստականս այս ոգեաց
Մերժէ ի ճենչ նախ, ու տապա լըմնու զտեղի տանելեաց.
Աբրուցանէ զոխրտ խամրեալ ծորմամբ ծաղկանցն առապնոց
Եւ նորաբոյս դալարեաւ ալքնազարդէ զուսեալն ծոց։

Զ

Ահա մանկութեան մերոյ, այս եւ ծերութեանս ապաւէն՝
Մինչ առաջինն ի յուտոյ, մեւսն յընկերաց լըքանի.
Ահա սըրտահոգ ըզգացուածն երկոց ծանկեաց բիւր քաղաքէն,
Նոյն եւ զսա 'րդիւօք որ ընդ իմիակ ապօքս արդ լընանի։
Ահա՛ են ինչ իրք լուսատորք ըստուգագործն էութեամբ
Ցաղթ կուռ երկրիս ցընորից, ի ձեւ ու ի գոյն բաղեքիկ՝
Գան մըտանջին մերս երկինք յոյժ առատ գեղեցիկ,
Եւ քան զանկայօ առատաձկոյսըքն՝ զոր ճարտարքն Մուսայ
Գասատորէ յամայն տիեզերաց ոտղոտայ։

VII

I saw or dream'd of such, — but let them go, —
They came like truth, and disappear 'd like dreams;
And whatsoe'er they were — are now but so:
I could replace them if I would; still teems
My mind with many a form which aptly seems
Such as I sought for, and at moments found;
Let these too go — for waking Reason deems
Such over-weening phantasies unsound,
And other voices speak, and other sights surround.

VIII

I 've taught me other tongues — and in strange eyes
Have made me not a stranger; to the mind
Which is itself, no changes bring surprise;
Nor is it harsh to make, nor hard to find
A country with — ay, or without mankind;
Yet was I born where men are proud to be, —
Not without cause; and should I leave behind
The inviolate island of the sage and free,
And seek me out a home by a remoter sea.

IX

Perhaps I loved it well; and should I lay
My ashes in a soil which is not mine,
My spirit shall resume it — if we may
Unbodied choose a sanctuary. I twine
My hopes of being remember 'd in my line
With my land 's language: if too fond and far
These aspirations in their scope incline, —
If my fame should be, as my fortunes are,
Of hasty growth and blight, and dull Oblivion bar.

Է

Տեսի աչօք կամ յանուրբկս… այլ ոչ կայ իմ եւ նոցա.
Եբեւեցան իբր ըստուգ, անհետացան իբր երազ.
Էին որ զինէ եւ էին, արդ այսպիսիք են ահա.
Եւ կարեմ այլս ընդ նոսին փոխանակել հանապազ.
Ջի պատկերօք լի է գլուխ իմ ատկաւին այնպիսեօք՝
Զորոց հարեալ մերթ ըղձիւք եւ մերթ ըզգառամբ խակ ածի…
Այլ մոռացուք եւ զոսա. քանզի ասե. Բանն որ զարթիչ՝
Անդէպ անճահ երեւին մըտացըներքն անպատճառանք.
Ա՛յլ ձայնք խօսին այժմեւ այլք յանէին զինեւ երեւմունք:

Ը

Արդ ընդելեալ իմ ի լուր այլաբանիկըն լեզուացդ
Օտարական չեմ՛ես յայսմ հետէ ասե. աչս օտարին.
Միաբք անյողդողդեք ոչ ապչին ի փոփոխել պատկերաց.
Ոչ դըժուարին ինչ է գիւտ ոչ ըստեղծուածն դըժուարին
Բացամանդիկ գըտանել կամ անմանդի հայրենիս:
Սակայն ծընեալ եմ յերկրի՝ ուր ծընանել փառք դըրի.
Եւ յիրաւունս իակ. արդ իմ թողից ըբքից ըսկզբի
Ուր անկասկած խնամոտին եւ այլ ազատ յօրանան,
Եւ խընդրեցից տուն յաշխարհ հեռւի ու ի ծով բացական:

Թ

Այլ գուցե քաջ սիրելով սիրեցի եւս զայն տեղիս
Եւ արդ յօտար աշխարհի կայցե թողուլ զիմ ընչիսաբ.
Սակայն ասե. Նոյն վերըստին թողս արասցե դարձ հոգիս,
(Թէ հոգի վերծ ի հողոյն կաթէ ընտրելւ ուշ տաճար):
Այլ ես ըզայդս՝ անմոռաց կայցէ ի յուշ ազգակցաց՝
Խառնեալ զօդեմ ընդ բարբառս. որով վարին հպարիտք.
Բայց Թէ յանձուկ տարփ վարին զիս անդրադոյնս իղձք անատիք,
Թէ ելցէզգ բաղդիս և. Համբառս աճեալ փոյթ՝ փոյթ և խաւրի,
Թէ յանընշոյլ գիրերացոյց մոռացուելեան խաւարի,

X

My name from out the temple where the dead
Are honour'd by the nations — let it be —
And light the laurels on a loftier head!
And be the Spartan's epitaph on me —
» Sparta hath many a worthier son than he «.
Meantime I seek no sympathies, nor need;
The thorns which I have reap'd are of the tree
I planted: they have torn me, and I bleed:
I should have known what fruit would spring from such a seed.

XI

The spouseless Adriatic mourns her lord;
And, annual marriage now no more renew'd,
The Bucentaur lies rotting unrestored,
Neglected garment of her widowhood!
St. Mark yet sees his lion where he stood,
Stand, but in mockery of his wither'd power,
Over the proud Place where an Emperor sued,
And monarchs gazed and envied in the hour
When Venice was a queen with an unequall'd dower.

XII

The Suabian sued, and now the Austrian reigns —
An Emperor tramples where an Emperor knelt;
Kingdoms are shrunk to provinces, and chains
Clank over sceptred cities; nations melt
From power's high pinnacle, when they have felt
The sunshine for a while, and downward go
Like lauwine loosen'd from the mountain's belt;
Oh for one hour of blind old Dandolo!
Th'octogenarian chief, Byzantium's conquering foe.

Ժ

Եւ թէ զանուն իմ հերքեն ի տաճարէն այն ի բաց
Ուր պատուեն ազգք եւ ազինք ըզմեռելոց յիշատակ, ...
Ինչ... եւ թողլ դալինի պակ դիցի վէրհից ճակատաց.
Աբձանագիր ըսպասուհան շատ լիցի յիմ տապանակ.
Թէ՝ « Պատրաստ են են որդիք արժանաւորք քան ըզսա [8] »:
Ջեմ հետամուտ համակիր սիրոյ պլըզ ու ոչ կարօտ.
Իմ ձեռաւորնակ ծառայո տուրք է ինձ փըշրոցս պատնարօտ.
Ի նոցանէն խոցոտեալ ահա կամ[ե]մ ես զարիւնոտ.
Ո՞չ յարկանել անդ ըզսերմն՝ էր պատրաստ յիշել եւ զարդիւնս:

ԺԱ

Աբրիացեալն Ադրիա լալով արդ լայ զամուսին [9].
Ոչ եւս ամաց յամս հանդիպ իւր կատարին հարսանեաց,
Եւ եղնացլիկ ճըճնկեր անկեալ դէմի յամայն,
Իբրեւ անպէտ պաճուճանք այրուհեան երեսաց:
Ահա գիտէ ցարդ Սուրբ Մարկոս զառիւծն ուր կայրն իակ յա-
կայ, այլ յառաջ նշաւակի հարըստուհեան կապտելոյ [առջ.
ի հրապարակ անդր՝ ուր գայր ինքնակալ յուխտ ողղոյ [10],
Ուր եւ արքայք պըշնուին ընդ վէհնեփիկ ի նախանձ,
Յորժամ լապզիերըն դըշխոյ պըճնեալ ի պատդ մեծագանձ:

ԺԲ

Սաւաբեանն [11] երբեմն աղերսեր. արդ իշխէ տէրն Աբեգան
Ուր ծուներ ածէր ինքնակալ, արդ ինքնակալդոփէ անդ.
Աբքայսէրիւնք խոնարհեալք կացին ի մարզս անընշան,
Գահղաբանի վարչակիրք շըղթայակապ ի կաշկանդ.
Հալեալ ազանց ի կատարս անդ զօրութեանց վերնաճայր
Այն ինչ ազդեալք յարեւուն ճառագայթից փառապանծ,
Ու ահա գլորին իբրև ձեան հրոտակք ընդ կուշտըս լերանց:
Ո՛հ, ո՞ զմի տայր ժամ եւ[ե]թ ըզՏանտոլոյ [12] զաչացուին
Ջուխտընաձայ գոռ վարչի և Բիւզանդեայ յաղթողին:

XIII

Before St. Mark still glow his steeds of brass,
Their gilded collars glittering in the sun;
But is not Doria's menace come to pass?
Are they not *bridled*? — Venice, lost and won,
Her thirteen hundred years of freedom done,
Sinks, like a seaweed, into whence she rose!
Better be whelm'd beneath the waves, and shun,
Even in destruction's depth, her foreign foes,
From whom submission wrings an infamous repose.

XIV

In youth she was all glory, — a new Tyre; —
Her very by-word sprung from victory,
The « Planter of the Lion », which through fire
And blood she bore o'er subject earth and sea;
Though making many slaves, herself still free,
And Europe's bulwark 'gainst the Ottomite;
Witness Troy's rival, Candia! Vouch it, ye
Immortal waves that saw Lepanto's fight!
For ye are names no time nor tyranny can blight.

XV

Statues of glass — all shiver'd — the long file
Of her dead Doges are declined to dust;
But where they dwelt, the vast and sumptuous pile
Bespeaks the pageant of their splendid trust;
Their sceptre broken, and their sword in rust,
Have yielded to the stranger: empty halls,
Thin streets, and foreign aspects such as must
Too oft remind her who and what inthrals,
Have flung a desolate cloud o'er Venice' lovely walls.

ԺԳ

Ի պատըշգամբ Մարկոսեան ձիք իւր չոգան պըղըձիք [13],
Աբեգնաւփար փայլակեալ յոսկեաթրեան մանեկաց.
Այլ ոչ Դոբեայ ապառնալիք ի գլուխ եկին աւադիկ [14].
Եւ ձիքն ահա ամենեցան: — վճնեակիկ հեգ և կերած,
Զազատուելիւն կորուսեալ տասանից դարուց և երից
Անկաւ զինչ խոտ ծովափին յոտից ՝ձախուղեալ եւ կանգնէր:
Հետախաղաղ յալեաց ծոց լաւ է լինել վայրաբեր
Ու ՝ի կորըստեանն իակ ՝ի խորս խոյս ոսոխին տալ օտար
Քան նըւաճեալ ընդ նովիմն կեալ յանգորրս ապիկար:

ԺԴ

Ի մանկուիթեան յօրացեալ փառազգեաց նոր ոճն էր Տիւր
Զ ՝առ առակէ զոյց իակ զիւր հետուն նըմա յաղթեանակք,
Զ ՝Աբեծատուենկն այն անուն [15]. քանզի նդ արիւն եւ ընդ հուր
Անցեալ՝ կանգնէր առիծուն յերկիր ու ի ծով վըտարակ.
Գերի վարեալ ըզգազուա՝ ինքըն կերով միշտ ազատ:
Եւ Օամանիկ բըռնութեան դէմ կայր պատուաբ Եւրոպայ.
Ցերաշխ լինձ կաս դու կըեհե՝ հակառակորդ Տրովադայ,
Անմահ ալիք դուք վըհակալք նաւամարտին ի Լեպանդ,
Ոչ ժամանակ մաշէ ոչ բըրառունք զանուանդըդ անվհանդ:

ԺԵ

Որպէս անդրիք բիւրեղեայք՝ դըրբոյից նորին բազմաշար
Հարեալ ապատկերըն ի փըշուր որպէս փոչի հասեցան.
Այլ բնականան իակ նոցուն պայծառըն պերճ լայնատարը
Մեծաքարով հըռչակէ զպաղպաղ փառացին անհնըման.
Մանանք նոցին խորտակեալք, և սուր առւորըք ժանդահար
Տեղի հետուն օտարին, որոշ և գահլիճք արդ հափուր,
Փողոցք նըրբինք, գեմք օտար յիշեցուացնեն յարտմուր
Թէ ոյք ոմանք կամ արդեօք որպիսի դառնըն կընճիռ.
Արկ բզսիրուն վճնեակեան զորմովք մըհեար տխրակիր:

XVI

When Athen's armies fell at Syracuse,
And fetter'd thousands bore the yoke of war,
Redemption rose up in the Attic Muse,
Her voice their only ransom from afar:
See! as they chant the tragic hymn, the car
Of the o'ermaster'd victor stops, the reins
Fall from his hands — his idle scimitar
Starts from its belt — he rends his captive's chains,
And bids him thank the bard for freedom and his strains.

XVII

Thus, Venice, if no stronger claim were thine,
Were all thy proud historic deeds forgot,
Thy choral memory of the Bard divine,
Thy love of Tasso, should have cut the knot
Which ties thee to thy tyrants; and thy lot
Is shameful to the nations, — most of all,
Albion! to thee: the Ocean-queen should not
Abandon Ocean's children; in the fall
Of Venice think of thine, despite thy watery wall.

XVIII

I loved her from my boyhood; she to me
Was as a fairy city of the heart,
Rising like water-columns from the sea,
Of joy the sojourn, and of wealth the mart;
And Otway, Radcliffe, Schiller, Shakspeare's art,
Had stamp'd her image in me, and even so,
Although I found her thus, we did not part;
Perchance even dearer in her day of woe,
Than when she was a boast, a marvel, and a show.

ԺԶ

Մինչդեռ բանակն Ահեննայ ի Սիրակուս վաստիաբեր [16]
եւ ազգ հզզօրք մասնեկին ի սաղրկութեան լուծ պահուստ,
Առաքեսատանըն Մուսա ըզփըրկութիւն հզաչակեր
եւ գերբեմաւ առնէին նըւագքն հնչեալք ի բացուստ.
Այն ինչ նաքա գեռ ղողջոյն յերիւրելին եղանակ,
Տեսեք, ովքդր յաղթողին կառք ընկապճեալք եւ կառեան
Սանձըն սահէր ի ձեռաց, զուր մերկանալը սուր զպատեան.
Տայր լուծանել ըզչըղթայն, եւ արձակեալ ըզգերին
Ազատութեանդ, ասէր, դէք չուք եւ երգոց քերթողին:

ԺԷ

Այսպէս եւ քեզ, վէննեսիկ, եթէ չէին խակ այլ փառք,
Թէ զպանծալիդ արարոց վէպ մուսացոնք ասէին,
Այլ վեհազին գուսանի մըշտանըւագքն ի քեզ պարք
Սէր Դասապետ՝ էր արժան խըղճել ըզկապն հանդուցին
Ջոր արկ ըզքեզ բանուեթեան վէրաշահի պարտաւանդ:
Բաղդ քո ամօթ է ազանց, քեզ մնանաւանդ Ալբիոն
Ովկիանոս դըշխոյի՝ զմանկամարդն առնել զանց չէ՝ մըտի;
Ի կործանման վէննեսիկդ՝ քաւմ կործանման կալ ջիր ուշ,
Ու՝ ի ջրապարփակ պարըսպացդ ապտոյնիկ կաց ինձ ըզգուշ:

ԺԸ

Ի մանկականս ի տիոց ես սիրեցի զվէննեսիկ
Եզեւ ինձ նա ի քաջաց քաղաք, սըքտի դաստակերտ,
Իբր ի վերայ ջրեղինաց տեառնց ի ծովէ ամբարձիկ,
Բընակարան հզաճուառաց, վաշճառանոց ընչաւէտ:
Օգուէյ, Ռեագլիֆ եւ Շիլլէր եւ Շէքսըսբիր հանճարեղք [17]
Տըպաւորեցեալ առնէին յիս ըզնորին կերպարան.
Ոչ անհաճեմ եւ յայժմուս ինձ կայ յանչուքըս պատմեան.
Հաճոյագոյն խակ արդեօք արդ ի վըշտացն իւր աւուրս
Գան մինչ պանծալը հրաշագեղ ակնախըտիղ յընդհանուրս:

XIX

I can repeople with the past — and of
The present there is still for eye and thought,
And meditation chasten 'd down, enough;
And more, it may be, than I hoped or sought;
And of the happiest moments which were wrought
Within the web of my existence, some
From thee, fair Venice! have their colours caught:
There are some feelings Time cannot benumb,
Nor Torture shake, or mine would now be cold and dumb.

XX

But from their nature will the tannen grow
Loftiest on loftiest and least shelter 'd rocks,
Rooted in barrenness, where nought below
Of soil supports them 'gainst the Alpine shocks
Of eddying storms; yet springs the trunk, and mocks
The howling tempest, till its height and frame
Are worthy of the mountains from whose blocks
Of bleak, gray granite into life it came,
And grew a giant tree; — the mind may grow the same.

XXI

Existence may be borne, and the deep root
Of life and sufferance make its firm abode
The bare and desolated bosoms: mute
The camel labours with the heaviest load,
And the wolf dies in silence, — not bestow'd
In vain should such example be; if they,
Things of ignoble or of savage mood,
Endure and shrink not, we of nobler clay
May temper it to bear, — it is but for a day.

ԺԹ

Ոչ յանհնարինն ինչ է ինձ ընդնա խըռանել անցելովք.
Շատա իսկ առիթս ընծայէ ասչաց՝ ուշոյ, եւ որ կանս,
Եւ ոչ սակաւըս գըտցին խոշոռնա անդ միտք մնաւորք
Նա եւ յոլովս իսկ գուցէ քան զիմ ըզդոյս եւ զըղձանս :
Եղ ևն այս ի թըլուղ բարեբաստիկ բոպէից
Որք ի յառէյըս կենաց իմոց անկան չարաղիւթ,
Եւ որք ի քէն, վկնեաւիկ, առեալ գերըն զիւրեանց հիւթ [18].
Եղ կիրք զորս ոչ ժամանակք կընկնէն ոչ սատա տանիքանց.
Ապ՝ եթէ ոչ՝ իմքս համայն լինէին ցուրտք ու անըզգաց :

Ի

Որպէս սիրեն բարձրագոյնք ատենաց կանգնիլ ի բարձունս
Քաջասիճեանց ու ապաւէրկ անդաստըսպաց կոհակաց,
Աբամա ձըգիլ յամուլ վայր, ուր ոչ նեցուկ առ հոգմունս
Ոչ գուն հող գեմ լեռնակոյտ եւ պըտուտան փոթորկաց.
Այլ եւ այնպէս ատենն բանք արհամարհեալ ըզմրըրկօք,
Մինչեւ հասակք եւ իրանք լեցին լերանցն այն արժան՝
Ցորոց ի տեսս կամ ի գործ յորձաքարսուտ ի կըռան
Հակայատաւ ջովացեալ եղեն մեյրիք ոխգատաւ :
Ոչ անընդման ասցին միտք ընգաքձակին ճոխաբար :

ԻԱ

Գոյ հնար տեւել էութեան, գոյ հնար կենաց եւ վչտաց
Ջըզգել արմատըս խորինս ի ոխրս ամուլ եւ անայն.
Ծառերաբեռնեալ գընալ ուղտ ըզձանապարհն անկառաչ.
Նա քանասաւր եւ՝ անգամ գոյլ տատակի լըռելեայն.
Մի վայրապար տրտաղուք զօրինակօքս այս ապաքեա [19].
Եթէ անարգ տրտաղնջք եւ փանաքի այդգրկիկ
Կըրնին զաղէտըս ցուտց ժուժինն եւ ոչ հանանեն ճիկ,
Ցորցուք եւ մեք մեր վըշտաց՝ հատառալքս յընկոիր ի կատղ.
Նա գի եւ կիրք վըտանգաըս՝ կիրք աւուրք են մեղ :

XXII

All suffering doth destroy, or is destroy'd,
Even by the sufferer; and, in each event,
Ends: — Some, with hope replenish'd and rebuoy'd,
Return to whence they came — with like intent,
And weave their web again; some, bow'd and bent,
Wax gray and ghastly, withering ere their time,
And perish with the reed on which they leant;
Some seek devotion, toil, war, good or crime,
According as their souls were form'd to sink or climb.

XXIII

But ever and anon of griefs subdued
There comes a token like a scorpion 's sting,
Scarce seen, but with fresh bitterness imbued;
And slight withal may be the things which bring
Back on the heart the weight which it would fling
Aside for ever: it may be a sound —
A tone of music — summer 's eve — or spring —
A flower — the wind — the ocean — which shall wound,
Striking the electric chain wherewith we are darkly bound;

XXIV

And how and why we know not, nor can trace
Home to its cloud this lightning of the mind,
But feel the shock renew'd, nor can efface
The blight and blackening which it leaves behind,
Which out of things familiar, undesign'd,
When least we deem of such, calls up to view
The spectres whom no exorcism can bind, —
The cold, the changed, perchance the dead — anew,
The mourn'd, the loved, the lost — too many! — yet how few!

Իբ

Ամենայն կիրք կամ մաշէն կամ ի կրօտացըն մնայէն,
եւ ի՛ էպետ այս ի՛ էպետ այն՝ համայն առնուն կասարած.
են որք ուսոի մեկնեցանն՝ յոտով դառնան կալծոգին,
եւ ըստ նախկին տարագոյս կըկնեն զոստայն դոյնամած.
եւ են որոց կօրակոր խորշամբեռ գիտակացոյս,
վաղ վաղ ծնդեալք անկանին եղէգնեալ ցաղաքն յերցարան.
Ոմանք կրօնից կան պատկառ եւ այլք զանձինս ի գործ տան,
եդեալ պատերազմըն յուզեն եւ կենաց ըզչար համբուրեն
իւրաքանչիւր ըստ հոգւոյ գնացից ի վեր կամ ստորին։

Իգ

Այլ ոչ է վիշտ ելաՃեալ որ ոչ թողցէ զիւր կընիկ՝
Հանգոյն կարճէ խայթուածոց՝ ըզհարուածոյն նըշանակ,
Ցաւ զայրանալ թէ եւ գոզ ալեաց հալիւ տեառնէ.
եւ ի փոքուէ պատՃառէ կուտին զիւրեւս ծանրագակ
Աւիթք ցաւոց զոր ծըգնեն ի բաց թափիլ ի սըրտէն.
Զայն լոկ կամ երգ գաղնակից, ցայգ ամէրան կամ գարուն,
եւ մի ծաղկ, դղրդ հոլովիկ կամ Ովկիան շառաչուն՝
են բաւականք ի խըղճալ զըտպիս վիրաց զոր առաք,
Ցընծալ զ չըղճային ելեկտրեայ որոյք ասժգինս եմք վարակք։

Իդ

Ոչ զուտ գիտեմք ոչ զընդէր ըզմընատուր փայլական,
եւ ոչ ալանալ յամոյն ի վեր՝ յորում ծածկեալ նայն գողի.
Սակայն ըզգալ ըզգամք քաջ խոկ հարատածոց նորոգմանն,
Անզօրք ըզսեաւն եղծուլ հերկ՝ զոր արկն ի մեզ գողալի.
եւ ի զգաւոյնն իսկ մերում՝ ընաանեկան պարապմունք
Ցանըզգաստից միշտ բընաւ ուսանեք չըկայր ինչ խեՃի մեր,
ի սեռ ածեն ուրուականաւ՝ երգՃիեցուցչաց անընըդէր,
Այլափոխեալս եւ ցըրտինս, գուցէ զմեռեալս մեր սիրունս
Ըզկորսեալս եւ լացեալս, գէ բազումս Թէ եւ նուազունս։

XXV

But my soul wanders; I demand it back
To meditate amongst decay, and stand
A ruin amidst ruins; there to track
Fall'n states and buried greatness, o'er a land
Which was the mightiest in its old command,
And is the loveliest, and must ever be
The master-mould of Nature's heavenly hand;
Wherein were cast the heroic and the free,
The beautiful, the brave, the lords of earth and sea,

XXVI

The commonwealth of kings, the men of Rome!
And even since, and now, fair Italy!
Thou art the garden of the world, the home
Of all Art yields, and Nature can decree;
Even in thy desert, what is like to thee?
Thy very weeds are beautiful, thy waste
More rich than other climes' fertility;
Thy wreck a glory, and thy ruin graced
With an immaculate charm which cannot be defaced.

XXVII

The moon is up, and yet it is not night;
Sunset divides the sky with her; a sea
Of glory streams along the Alpine height
Of blue Friuli's mountains; Heaven is free
From clouds, but of all colours seems to be, —
Melted to one vast Iris of the West, —
Where the Day joins the past Eternity;
While, on the other hand, meek Dian's crest
Floats through the azure air — an island of the blest!

Իե

Ա՛յլ ընդ վայր փութ իմ յածին. ժամ՛է գառնալ ինձ ի փուլս.
Ցաւերակաց ամէն կանդնիլ իբր աւերակ կենդանի.
Ցարուցանել պետութիւնըս կործանեալս եւ խորհուրդս
Ես ամենութիւնըս թաղեալս ի ծոց երկրին անաւանի՝
Որ ամէն եղիս քան զՀամային յիշխանութեան անդ եւրում,
Զըք՛նաղատդին է եւ ցարդ եւ հանապազ երկեցի.
Վերհօրինակ գալափար, կերպաւոր բնութեան երկնածղի,
Որ գիւցազնս անգանօր ու ազատասուն կառոյց սրտ,
Աստուածդին, գերազսրտ, ծովու ու երկրիս իշխող անեպս։

Իզ

Ո՛վ արքայից հրապարակ՝ ընկերահաշտ տրք Հնամեայ.
Ո՛վ դու յանցեալն եւ յայժմուս իսաւեան նազելի,
Ո՛վ վայելուչ դու պարանէզ սիրելեաց չարքնակաց,
Հանգէս հանուրց արուեստից, գերազդ բնութեան հայելի.
Ցամայութեան խակ քում՝ ով իցէ ընտ քեզ հաւատար.
Գիշերգնգեղք են համային վայրենադին խակ քո տունկք.
Ծաղկին երբեմն քոյդ խոպանք քան թէ գաւառք բարեբունք.
Դու եւ յանկման անդ քոյին վերերեւիս քաղաքաս,
Ես յաւերակըդ խանդաթ շաղան շքեղ հնչեսցես անբոյսս։

Իէ

Ցառնէ լուսին, եւ գետ ոչ է գիշերոյ երեւոյթ.
Ա՛յլ քաժանի ՚ոգ խանարհվեալ ապերկական նա վերկին.
Ծովլուսափառ ծառալի ՚նգ փրնուլեալ բլուրըս կապոյտ [20].
Սարք են երկինք ի յամոց. այլ ծիածան երփն յերկին
Համակ գունօք անկանի զարեւմտեան՝ բամնգակ՝
Ուր շողկապի հետասոյզ տիս ընդ անցեալն ամենակ.
Մինչդեռ ի յայնըմ կուսե գկարակնածուն մահեակ
Ընդ մշկանաւնս եթերաց ալեաց վարէ Անահիտ
Ջերանաւթեան պարզևելով ընկերգեակ քաղ ճշդերիտ.

XXVIII

A single star is at her side, and reigns
With her o'er half the lovely heaven; but still
Yon sunny sea heaves brightly, and remains
Roll'd o'er the peak of the far Rhætian hill,
As Day and Night contending were, until
Nature reclaim'd her order: — gently flows
The deep-dyed Brenta, where their hues instil
The odorous purple of a new-born rose,
Which streams upon her stream, and glass'd within it glows,

XXIX

Fill'd with the face of heaven, which, from afar,
Comes down upon the waters; all its hues,
From the rich sunset to the rising star,
Their magical variety difuse:
And now they change; a paler shadow strews
Its mantle o'er the mountains; parting day
Dies like the dolphin, whom each pang imbues
With a new colour as it gasps away,
The last still loveliest, — till — 't is gone — and all is gray.

XXX

There is a tomb in Arqua; — rear'd in air,
Pillar'd in their sarcophagus, repose
The bones of Laura's lover: here repair
Many familiar with his well-sung woes,
The pilgrims of his genius. He arose
To raise a language, and his land reclaim
From the dull yoke of her barbaric foes:
Watering the tree which bears his lady's name
With his melodious tears, he gave himself to fame.

ԻԸ

Մի միայն աստղը նազելավէտ հետոց նորին ուշեկից
Թաղաւորէ ի վերայ կիտոյ երկնի սիրոյնոյ.
Այլ առ ասակաւ ասկաւ լոյս ծովանըմանն ճաճանչից [21]
Տարածանի գՀեռաւոյր Հաւուռան բարձամբ հանդիպոյ.
Տի՛ւ եւ գիշեր անտաճօր Թըւին ի փորձ գօտեկիս,
Մինչեւ բնաւթիւն տայ հրամանն հանապազօր օրինին.
Խաղայ ալեօք հեզատահ Մեղսական գետ խորին [22]
Մրրանածայր մըկանամբ դեռաւթըմիթի վարդից պէս
Հոսեցեալոց ի հոսանս եւ ծընեալոց տեսս ի տես,

ԻԹ

Զազգիազգին ըզգեցեալ եւթերական երեւոյթ՝
Որ ի հեռաւստ խոնաքհեալ յերեսաց ջուրց հարկանի,
Յարեւմտեան ճոխ ցոլմանց մինչեւ. յաստեղսն փայլոյթ
Անդ ընկարին ամենայն գիւեղանըշմար գոյնք երկնի:
Այլ արդ փոխի տեսարան, եւ նըւաղկոտ հովանի
Պարապաքօղէ զլեռնաստանն. տիւ վերջանեալ ի մայր իւր
Մեռանի զուխպ դըշխենի, որ գոյնս առնուս հիւս ի հիւս
Այ. ամէն ցոլանց օրհասին, յորըս չըքնաղ՝ հուսկն է գոյն.
Մինչեւ անցեալ եւ նոցուն՝ սիրեւոցէ լոկ պարչըն մոյն:

Լ

Տապան շիրմի է յԱրկաւս մահարձանեալ սիւնաբարձ [23]
Ըզլաւթային հոմանուշ ամլաբերելով զտակրատի:
Անդըր գիմեն ապաստան՝ որոց երկերք նըւազոց
Ճարտար երգոցն եւ հանճար բանաստեղծին է դձալի:
Յաջողեցաւ նա կանգնել զիւսալականըն բաբեաս,
Եւ ի խըժդին ասոխաց ծանրապանդըպն ըզծոյ
Ըզհայրենիս իւր Թափել. եւ յաստաստաց կաճառայծոյ
Ոստգերով ըզգափնիգ ծառ սիրոտհոյին համանուն
Անմահական եւ անձին վերաստացաւ սերմ անուն:

XXXI

They keep his dust in Arqua, where he died;
The mountain-village where his latter days
Went down the vale of years; and 'tis their pride —
An honest pride — and let it be their praise,
To offer to the passing stranger 's gaze
His mansion and his sepulchre; both plain
And venerably simple, such as raise
A feeling more accordant with his strain
Than if a pyramid form 'd his monumental fane.

XXXII

And the soft quiet hamlet where he dwelt
Is one of that complexion which seems made
For those who their mortality have felt,
And sought a refuge from their hopes decay 'd
In the deep umbrage of a green hill's shade,
Which shows a distant prospect far away
Of busy cities, now in vain display 'd,
For they can lure no further; and the ray
Of a bright sun can make sufficient holiday,

XXXIII

Developing the mountains, leaves, and flowers,
And shining in the brawling brook, where-by,
Clear as its current, glide the sauntering hours
With a calm languor, which, though to the eye
Idlesse it seem, hath its morality.
If from society we learn to live,
'Tis solitude should teach us how to die;
It hath no flatterers; vanity can give
No hollow aid; alone — man with his God must strive:

ԼԱ

Նշխարք նորան խաղաղեալ կան ուր մեռաւն ՅԱրկուաւոն,
Ի լեռնավայրն յայն ի դէղէ, ուր ի վայրկենջն կենաց
Աջոյց զաւուրսըն վերջինս. արդ չինականեր բարձրացոյն,
Եւ ոչ ընդ վայր բարձրացոյն՝ կամ զաւրիք յիրաւ պարծանաց,
Փաւլեան առնել մտանեալ տարաչխարհիկ խուզարկուաց
Ըզընակութեան քերթողին վայր եւ չերթին ըզտապան:
Երկաքանչիւր պարզք եւ վերք, երկաքանչիւր դէզ պատկան
Ցնդանակի եւ ոճոյ քերդողականն այն քնարի,
Ուստ զհոյակապ մեհաբնեան յուբանեաձեւ տաճարի:

ԼԲ

Խաղաղաւէտ եւ ախորժ բընակութեանն հանդրըւան
Մի արդարեւ յայնցանէ՝ որ գանին ի ճահ այնոցիկ՝
Որոց առեալ քաջ ի միտ ըզմահացուս այս պայման
Եւ վրէպ եղեալ ի յաւտոյ ակընկալեաց խաբուսիկ,
Ջըտատուերսմամբ հովանեաւ բըլըտոց խնդրեն տապաւէն,
Ուստ տեսիլ բացակայ գայցէ ի տես ի հեռուստ
Գաղաքանեաց բազմազբաղ՝ զոր պըճնեալըն քալ հարուստ.
Գանգի ոչ եւս զօշտեռ զաչըս՝ խըսիրալ պաղպաղուն,
Ի խրախուճիւն՝ շատ է անդ պայծառ ճաճանչ արեւուն,

ԼԳ

Որ ըղձերինս յանդիման ածէ, ծաղկանեաւ եւ տաղտրթ,
Եւ շողշողեալ հարկանեի՝ քաղցրաձայկակալըն վըտակ,
Մինչ վայրապար ժամուց ծիրք՝ ալեաց հանգոյն չինչ զըտարթ
Սահկին հանդարտ ընդաղմամբ՝ ազդեալ խիտաստ արգաստակ,
Ցիեալեաւ եւ յոյնք թըւխոյին հարեւանցի տեառզաց.
Ընկերութիւն թեզ զկնէրն ուստ քանէ տաղտ մեզ,
Յառանձնութեան ուսանիմք՝ զերթեն ի մեհուն տապարեզ.
Ոչ շողշողորթ՝ անդ, եւ ոչ ուշայնութեան սին օճառ.
Ընդ Աստուծոյ լոկոյ մարդ ճըգնի միայն ընդ միայն.

XXXIV

Or, it may be, with demons, who impair
The strength of better thoughts, and seek their prey
In melancholy bosoms, such as were
Of moody texture from their earliest day,
And loved to dwell in darkness and dismay,
Deeming themselves predestined to a doom
Which is not of the pangs that pass away;
Making the sun like blood, the earth a tomb,
The tomb a hell, and hell itself a murkier gloom.

XXXV

Ferrara! in thy wide and grass-grown streets,
Whose symmetry was not for solitude,
There seems as 'twere a curse upon the seats
Of former sovereigns, and the antique brood
Of Este, which for many an age made good
Its strength within thy walls, and was of yore
Patron or tyrant, as the changing mood
Of petty power impell'd, of those who wore
The wreath which Dante's brow alone had worn before.

XXXVI

And Tasso is their glory and their shame.
Hark to his strain! and then survey his cell!
And see how dearly earn'd Torquato's fame,
And where Alfonso bade his poet dwell:
The miserable despot could not quell
The insulted mind he sought to quench, and blend
With the surrounding maniacs, in the hell
Where he had plunged it. Glory without end
Scatter'd the clouds away; and on that name attend

ԼԴ

ԵՒամ թէ ինքնին խակ ընդ գնա, որոց բարձեալ ըզկորով
Մըտաածուխեանց ամպուցաց՝ ի մուղձայոյզ անդաճմանս
Գնրեալ վարին ըզհոգիս, որք ընդ ցընորս յար գալով
Ի մահկուխեան հատակէն՝ ձըգեցին կեանս անխրատս ,
Ահաբեկելով ի դանդիան եւ յարհատիքըս ընակիլ .
Եւ կարծելով անձնամոան ախտակատոյ խմբին բազդէ՝
Որ ոչ հանգոյն անձկութեանց ժամանակաւ փարատի .
Որք փախեցին զարեգակն յարեւն , ընկրկիլք ի գամբան ,
Զգամբան ի դժոխս , եւ զդըժոխս ի մըթագոյն խաւ զընդան :

ԼԵ

Ո՛վ փերթաս , ի փաղցըս քո ՝նգաթձակս ու ի խոպան [24] ,
Ոյց ուղղամիդ չափ ազդէ զի չէր պարտ գալ անապատս ,
Թըւին անհնձք տարածեալք յիշխանանիքատըն կայան
Եատեան տոհմի հինաւուրց՝ պերճացեալոյ երբեմն աստ .
Որ յօրանայր ամրացեալ ի պարըսպիդ՝ երկայն դաս .
Եւ մերթ պաշտպան եղեալ մերթ բըռնաւորաց հատաստաս ,
Ըստ առդրելոյ յիզպփոխ կըրկին ի սիրտըս տըրկաբ ,
Զեռն արկանէր ի՝նատա՝ որք կըրեցին ըզպըտակ ,
Ջոյն՝ զոր Տանդեակ ճակատ ցոյն վայր էր կըրեալ միայնակ:

ԼԶ

Եւ Դատաց փառք է տոհմին այնմ իշխանաց եւ պարսատ .
Լուր միանգամ զերգ ՝նորուն ու ի խուռներ հայեաց ի ՝տրխեզճ [25],
Եւ աեռ քանիք ծանրագին Տորկուատեանց լեալ է համբաւ .
Եւ յոր տահմանս Ալփոնսոս զիւրըմն վարեաց բանտաւորեղծ
Զբաւականն բըռնաւոր , ոչ կարէր ատեն արկանել
Մըտացն տզատ զոր ատեայր ու ատեալ լանայր հեղձուցիկ .
Շրջապատեալ մոլեկան գընդաւ գիւաց-ըզդեցիկ
Իջուցանէր ի տանգստս . այլ հասին փառք անվախճան
Հալածելոյն հերքեցին զոր ըզնովաւ մեզ դիզան :

XXXVII

The tears and praises of all time; while thine
Would rot in its oblivion — in the sink
Of worthless dust, which from thy boasted line
Is shaken into nothing — but the link
Thou formest in his fortunes bids us think
Of thy poor malice, naming thee with scorn:
Alfonso! how thy ducal pageants shrink
From thee! if in another station born,
Scarce fit to be the slave of him thou madest to mourn:

XXXVIII

Thou! form'd to eat, and be despised, and die,
Even as the beasts that perish, save that thou
Hadst a more splendid trough and wider sty:
He! with a glory round his furrow'd brow,
Which emanated then, and dazzles now,
In face of all his foes, the Cruscan quire,
And Boileau, whose rash envy could allow
No strain which shamed his country's creaking lyre,
That whetstone of the teeth — monotony in wire!

XXXIX

Peace to Torquato's injured shade! 't was his
In life and death to be the mark where Wrong
Aim'd with her poison'd arrows — but to miss.
Oh, victor unsurpass'd in modern song!
Each year brings forth its millions; but how long
The tide of generations shall roll on,
And not the whole combined and countless throng
Compose a mind like thine? though all in one
Condensed their scatter'd rays, they would not form a sun.

Լէ

Ջանուն նորա հռչակէն գարձ յարտասուս եւ ի ճառ,
Մինչ քո անուն, Աստիճանաւ, ի մռայացնեալ մտանէր
Եկեալ ընդ աղբ սիրտ փուշոյ զոր զարմ քոյին արնափառ
Յուսայնութիւնըս ցընդել, թէ ոչ երկաթին անդրէն
Յոր պարանեալ պընդացեալ զերծանութիւն քերդողին՝
Տայր մեզ ըզհէգ չարութիւնդ յիշել եւ զմեծ նախանձնս:
Ո՛, էրբ ի քէն գըգասական պաճոյճք անկեալ երեւեցան.
Եթէ յայլում վիճակի քեզ ծընանել հաւանեալ էր՝
Մեծ էր ըստուկ լինել այնըմ՝ զոր վըշտօք զըզուեցեր.

ԼԸ

Ա՛յ դու հայասեալ լոկ յուսոյ, ի կեալ անարդ եւ ի զուր
Ո՞ ի ասատկիլ անբանից զդդ, այսու լոկ գերազանց.
Չի քո ախտ ճոխափայլ եւ ընդարձակ քո մըտուր:
Նա զկորչումեալ ճակատաւն ածեալ արտասկ լուսապանձ
Որ ծագէրն յայնժամ եւ այժմիկ ակնախըտիղ շողշողէ,
Ընդդէմ հանուրցն ոսոխաց կայ, եւ կրուակեան կաճառու
Եւ զրանախանձ Պուալոյ, որ զկըծեալ ոչ յանձին առնու.
Թէ ձաղիցէ զՀայրենի կերկերբ քընարն՝ երդ օտար,
Չատաճնառուն զայն յետան եւ զհոմանձայնն առղից շար:

ԼԹ

Նախատակոծ Տրկուատեայ խաղաղութիւն արդ ուրուանց
Չոր եւ կենաց եւ մահու թիրսաթ կարգեալ քէն ժըխոր
Դեղեալ փըչըծօք նետաձիգ եղեւ յաճախ՝ եւ վիրաւոց:
Ո՛վ դու հանուրդ յաղթական երդահանից դաւուց նոր.
Բիւրք բիւրուց գան ամ յառջ, այլ ոդքան ծով մարդկութեան.
Վերընթացըդ եւ զինգի, եւ ի խըռան անդ ազգաց
Համօրէն ոչ գտցեն միտք մի հաւասարք քոց մըտաց.
Գումարելով ճառագայթիք թէ գումարին ամէն ցիր
Ոչ բաւիցեն արեգակըն մի գործել լուսաճիր:

XLIII

Then might 'st thou more appal; or, less desired,
Be homely and be peaceful, undeplored
For thy destructive charms; then, still untired,
Would not be seen the armed torrents pour 'd
Down the deep Alps; nor would the hostile horde
Of many-nation 'd spoilers from the Po
Quaff blood and water; nor the stranger 's sword
Be thy sad weapon of defence, and so,
Victor or vanquish 'd, thou the slave of friend or foe.

XLIV

Wandering in youth, I traced the path of him,
The Roman friend of Rome 's least-mortal mind,
The friend of Tully: as my bark did skim
The bright blue waters with a fanning wind,
Came Megara before me, and behind
Ægina lay, Piræus on the right,
And Corinth on the left; I lay reclined
Along the prow, and saw all these unite
In ruin, even as he had seen the desolate sight;

XLV

For Time hath not rebuilt them, but uprear 'd
Barbaric dwellings on their shatter 'd site,
Which only make more mourn 'd and more endear 'd
The few last rays of their far-scatter 'd light,
And the crush 'd relics of their vanish 'd might.
The Roman saw these tombs in his own age,
These sepulchres of cities, which excite
Sad wonder, and his yet surviving page
The moral lesson bears, drawn from such pilgrimage.

ԽԳ

Ցայնժամ յաւէտ ահարկու կամ թէ նըւազ տարփելի
յաւտեառէ հնչիկ ի քուէ տան վայելչիւք յանդուրեաւ,
յո- ոչ լսելիք ըղչարեաղդ առիթի ըղգնդել դազելի.
Ոչ եւս էր յայնժամ դիտել ընդ վախս Ալփայոց վայրիջու.
Չհղձղազայր հրաս զինուց եւ խաւն ի խուռն ազանց գրահս,
Ճառագայտակիր եւ լափել յերիգանաս ջուրս գարիւն.
Եւ ոչ ապաշտպան ցաւագին կայր քրիզ տաւերք ապազգւոյն,
Որով Թէպէտ եւ յաղթող Թէպէտ յաղթեալ յօտարաց՝
Ահատեւս քաարսուկ լինէիր քարեսիրաց կամ չարաց։

ԽԴ

Ի մանկուԹեանս յաճախս զՀետս երԹալի մըտերմին
Մերձաւորէն անմահից հառաջական հանճարոյն [30],
Տուլէսայ առեմ մըտերմի. եւ ի հերձուլ իմ նաւին
Դաշլէն հողմով ըղպայծառ ծովուն կապոյտ դաշտս սիրուն.
Ինձ Մեգարս յառաջոյ ոս ի Թիկանց կայր եգիպէ.
Ըղպիրէաէն ունէի յոյժ, ձախաճ զկորընԹոս,
Եւ ընկողմեալ ի նաւուն ի խորս աչօք վայրագաօս
Համանգամային գիտէի զնացուն արփիս առաջակ,
Որպէս եւ նայն գիտէր յայնժամ ամէնայն նոյնգունակ։

ԽԵ

Գանգի չէս եւս ընդնոսին վերակաւոյց ժամանակ.
Ամէ ապաւառոյք բարբարիկք ի դերբուկս անդ կանգնեցան
Ողջակս եւս յարդարեալ եւ սըրխոյնս հանգուստնակ
Ըզնըստազեալ ճառագայթի լուսոյ նոցին ցիրուցան
Եւ ընդըլնկաւ կախկախեալ հարբասուԹեանցն անցելոց։
Տեսանէր յայնժամ ուքեմն հառնմայեցին գերեզմանս
Գամբանաթարան քաղաքացոց որ տըղխոյգին տան զարմանս.
Եւ արդ պատճէն խորատական գրոց նորին մընայուն
Վարդապետէ զոր ուսուն ի սարաչխարհն անդ ի՛ չուն։

XLVI

That page is now before me, and on mine
His country's ruin added to the mass
Of perish'd states he mourn'd in their decline,
And I in desolation: all that *was*
Of then destruction *is*; and now, alas!
Rome — Rome imperial, bows her to the storm,
In the same dust and blackness, and we pass
The skeleton of her Titanic form,
Wrecks of another world, whose ashes still are warm.

XLVII

Yet, Italy! through every other land
Thy wrongs should ring, and shall, from side to side;
Mother of Arts! as once of arms; thy hand
Was then our guardian, and is still our guide;
Parent of our Religion! whom the wide
Nations have knelt to for the keys of heaven!
Europe, repentant of her parricide,
Shall yet redeem thee, and, all backward driven,
Roll the barbarian tide, and sue to be forgiven.

XLVIII

But Arno wins us to the fair white walls,
Where the Etrurian Athens claims and keeps
A softer feeling for her fairy halls.
Girt by her theatre of hills, she reaps
Her corn, and wine, and oil, and Plenty leaps
To laughing life, with her redundant horn.
Along the banks where smiling Arno sweeps
Was modern Luxury of Commerce born,
And buried Learning rose, redeem'd to a new morn.

ԽԶ

Մասեան Նորա կայ՝ առաջի իմ, եւ յիմումի մտանելիս
Ցանկալուն արդ առերակք երկրի Նորա յայնասիկ՝
Զոր անշքեալը ազգասէր նա, եւ ես ազգասէր ամենից.
Ա՛ւ հաստարակ որպէս էր՝ կայ խանդաբեալ առաջիկ.
Եւ Հառաչմ ինքն իակ այժմիկ, հրամանաւհանին ինքըն Հառաչմ,
Աւազ ի նոյն ի միրկիկ տապատաս գընի տանըհարք
Ընդ նոյն մտծեալ ընդ փոշի, ընդ նոյն մրառալ եւ մրեծար.
Եւ անցանելոյ ընդ անկեալ ախտանակերպն ընդ կըմնալ.
Ներկեալը այլոց ախտարհի, որոց դեռ ընդմ է գազախ։

ԽԷ

Այլ տըխատանք քոյին սէր Խաւիկա, անվըկանդ
Ա՛ւ հաստարակ ընդ երկիր գացեր ի գաց հընչեցոյին,
Ո՛վ արուեստից դու դպրեակ, որպէս գինուց երբեմն անդ.
Ցայնժամ պաշտպան մեզ եւ այժմ առաջնորդ ազ է քոյին.
Դու եւ կրօնից մերոց մտոյր, յորմէ՝ ազինք աշխարհացց
Ծանեալը կրկնեալ առաջի՝ ժըրանին գերկինդ բանալիս։
Ի գիրկ ակնեալ նուռպոյ՝ ընդ մայրաստացի իւր տճկրս
Ցաղատութիւն հանցէ գքեզ, ընկերկեւրով յիտս անգրկն
Զալիս խուժիցն ամերեաց, գոցէ ներսեմն առ ի քեն։

ԽԸ

Արդ ի սպիտակս անգը Աշնոս հրատիրէ գմեզ պերճ յորմուն
Ետրատրական ուր Ամենք հառչակ հարեալ Ծատալեն ։
Գիզագիտակ գահլճօքն՝ անոյշ ի սիրտ ըղգացմունս.
Թատերգեաձեւ շուրջ պատեալ բլրօք, յորոց ամփորէն
Աստատպէս ըղգօրեան իւր, ըղգինեակ եւ ըղձէմ.
Սոնք յղկութիւն անգ կայիցէ ամենեցդ ջնւր ի՛ բըմբն ։
Ցափսնո անգ ուր խաղք Աշնոյ ծիծաղագին դիզերին՝
Ըմբան այժմու վաճառուց եւ ճախուճանց հեծեծմանք,
Ու ի՛նոր կենաց լոյս բացան մանգացութեանց գերեզմանք ։

XLIX

There, too, the Goddess loves in stone, and fills
The air around with beauty; we inhale
The ambrosial aspect, which, beheld, instils
Part of its immortality; the veil
Of heaven is half undrawn; within the pale
We stand, and in that form and face behold
What mind can make, when Nature's self would fail;
And to the fond idolaters of old
Envy the innate flash which such a soul could mould:

L

We gaze and turn away, and know not where,
Dazzled and drunk with beauty, till the heart
Reels with its fulness; there — for ever there —
Chain'd to the chariot of triumphal Art,
We stand as captives, and would not depart.
Away! — there need no words, nor terms precise,
The paltry jargon of the marble mart,
Where Pedantry gulls Folly — we have eyes:
Blood, pulse, and breast confirm the Dardan Shepherd's prize.

LI

Appear'dst thou not to Paris in this guise?
Or to more deeply blest Anchises? or,
In all thy perfect goddess-ship, when lies
Before thee thy own vanquish'd Lord of War?
And gazing in thy face as toward a star,
Laid on thy lap, his eyes to thee upturn,
Feeding on thy sweet cheek! while thy lips are
With lava kisses melting while they burn,
Shower'd on his eyelids, brow, and mouth, as from an urn?

Խ

Ի անգանօթ գիցանոյշ խանդաղակաթի ի վիճի [32]
Գեղեցկութեամբ ներկելով չուրջ զիւրեւ զօդս հատարակ,
Եւ տարփելոցն յանթառամ դիմացին ի սեւ արփենի
Անմահական յինքնէնէն ծորեալ բաչխէ օշարակ։
Կիսաբացիկ ընկերկի երկնաձեղունն առաւգատ,
Կացեալ յակճիռս ի միջին՝ գիտելիք ի կերպն եւ գիմակ
Ըզդիւտս մարդոյս հանճարոյ՝ ուր չէր բնութիւն ինքն առակ.
Եւ ընդ նմին գիցպաշտից խանդամբ վըսեմին ընդ եւանդ
Որ զայգաւնակ ձուլեցին հոգիպատակեր հատուածս անդ։

Մ

Հայիմք յառիմք եւ գառնամք, ոչ գիտելով յոմ չքիլ,
Յարբնցութիւն ըմբռնելոք եւ ի խըտիզըս գիզոյ,
Մինչեւ արամ պարտաւորեալ եւ գիգիւեալ գանգաչել.
Լըծնալք ընդ կառս յաղթական արուեստագէտն հանճարոյ
Իբրեւ ըստորակք ինքնագործք կամք անդ, եւ կալ ցանկամբ յար.
Օ՞ն անգր ի բաց սեղեւեմք եւ հիւսք բանիւ կըռեալց,
Հեգ ատացուածք ի վաճառս հընչելոք կըճիպ կոփելոց.
Որովք պատրեն իմատակք զամբախ սխմար. են մեր աչք,
Աբիւն, զարկ, կուրծք, հատասանն ըզգարդանան հովուին
[վարկ [33]։

ՄԱ

Ո՞չ յայս գոյն ձեւ ատրազոյս յայտնեցար գու առ Պարիս,
Եւ կամ առ նա ինքն յատեան բարերկնին Աչքխես,
Կամ մինչ համակ փերթերեալ յատատուածագործ ի սարիս
Նըշանաձեցեր առ ոտամբդ ըզմարտից տերն խակ զԱրես.
Որոյ յառեալ իբր յատեղ լուսատկաւակ ի քո գեմս,
Ի գուշս իջեալ անկանէք, ակն առ ի քէն անքըննին
Ճաշակելով սիրատարփ յանուշակ գաշա ծընօսիք,
Մինչ ի շրթունգդ ատրաշէկ ազգերացեալ հրահակլակ
Հոտերք համբոյր ի ճակատ, յօդս ատ ի բերան բռնկեալ։

LII

Glowing, and circumfused in speechless love,
Their full divinity inadequate
That feeling to express, or to improve,
The gods become as mortals, and man's fate
Has moments like their brightest; but the weight
Of earth recoils upon us; — let it go!
We can recal such visions, and create,
From what has been, or might be, things which grow
Into thy statue's form, and look like gods below.

LIII

I leave to learned fingers and wise hands,
The artist and his ape, to teach and tell
How well his connoisseurship understands
The graceful bend, and the voluptuous swell:
Let these describe the undescribable:
I would not their vile breath should crisp the stream
Wherein that image shall for ever dwell;
The unruffled mirror of the loveliest dream
That ever left the sky on the deep soul to beam.

LIV

In Santa Croce's holy precincts lie
Ashes which make it holier, dust which is
Even in itself an immortality,
Though there were nothing save the past, and this,
The particle of those sublimities
Which have relapsed to chaos: — here repose
Angelo's, Alfieri's bones, and his,
The starry Galileo, with his woes;
Here Machiavelli's earth return'd to whence it rose.

ԾԲ

Ցանձնառուլոր կերեալք հուր, ձուլեալք ի սէր անբաբառ
Ոչ բաւէին համբրէն առաւաւծեղէն գիւաք հնարից
Բացայայտել կամ ժուժել ազգանն կերկին ոգեառատ,
Մահկանացուաց հաւատարք լինէին պարք անմահից.
Եւ բազդ մարգկան բարձրանալոր յաստուածոփայլ առեղծան:
Ալ ծանրութիւն հոգեղէն ճնշէ զմեզ. — օ՜ն, տացուք դուլ.
Կարիմք տեսիլս առանել, եւ կերպարանս ըստեղծուլ՝
Հաւաքելով յերկուց կամ ի լինել կարելուց
Նմանս տեդրոյդ եւ ըզդէց պատկերս յերկրի կերելուց:

ԾԳ

Մատանց թոզուս՝ ճարտարացց եւ ձեռագէտ իմաստնոց՝
Աբհատալէն եւ կապկին [34], վարդապետաց պերճաբան՝
Եթէ զիարդ Թըւելոյն կարծեցելոյն այնց գիանոց՝
Գիտզատաշէտ կորութիւնն կամ թանձրութիւն հեշտական.
Թող կրթեցոլին ի ճառել զանճառելոյն հանգամանս.
Բայց մի շըքթեր յաւակնեն պըզծոտչունչք զայն հեղեղատ՝
Ցորում կացցին նորայն տեսլք կերպարանաց անընդհատ,
Ջանալասլական հայեւի հաճոյագոյնն անըրկոց՝
Ճառանելոց ի յերկինից ի խորագոյն խորշ հոգւոց:

ԾԴ

Ի սըրբազանն տպարակ Սըրբոյ խաչին պարագիր [35]
Հանդիպին ասելիք՝ որք ըզվայրն իակ յարդարին սըրբագոյն.
Անմահութեամբ խնձն լիք է խաղաղելոն այն մնալիք.
Թէպէտ չիցեն պլ ինչ անդ բայց յիշատակ անցելոյն,
Եւ խաւն ծըշմարտք վերհատնից ի վիհ թանձիցն անկելոց.
Մէքանեղոյ տասանօր ու Ալքիբեադ տպարան [36],
Եւ տասելոյց հետասհան Գալիլէոյ տատ գընի [37],
Եւ տատապանք իւր ընդ իւր. գտանեայ ի հող տատ կերկին
Մագդեաւելեայ հողն, ի վայր՝ յորմէ առաւըն ծագիկն [38]:

LV

These are four minds, which, like the elements,
Might furnish forth creation: — Italy!
Time, which hath wrong'd thee with ten thousand rents
Of thine imperial garment, shall deny,
And hath denied, to every other sky,
Spirits which soar from ruin: — thy decay
Is still impregnate with divinity,
Which gilds it with revivifying ray;
Such as the great of yore, Canova is to-day.

LVI

But where repose the all Etruscan three —
Dante, and Petrarch, and, scarce less than they,
The Bard of Prose, creative spirit! he
Of the Hundred Tales of love — where did they lay
Their bones, distinguish'd from our common clay
In death as life? Are they resolved to dust,
And have their country's marbles nought to say?
Could not her quarries furnish forth one bust?
Did they not to her breast their filial earth intrust?

LVII

Ungrateful Florence! Dante sleeps afar,
Like Scipio, buried by the upbraiding shore;
Thy factions, in their worse than civil war,
Proscribed the bard whose name for evermore
Their children's children would in vain adore
With the remorse of ages; and the crown
Which Petrarch's laureate brow supremely wore,
Upon a far and foreign soil had grown,
His life, his fame, his grave, though rifled — not thine own.

Ծե

Աղքա հանճարք չորեքքին բաւից տարերց հանգուռնակ
Ցարուցանել համօրէն աղգ նոր՝ իցեն բաւականք։
Իաալիա, թէպէտ բիւր ած քեզ աղէտս ամանակ
Զարքայակերծըդ գըձձեալ զարդոս փառաց պատմուճան,
Սակայն ղացաս եւ ղլացըի ընորհել այլըց աչխարհաց
Հանճարս՝ առաղս խոյանաց յաւերակաց խոկ միջոց.
Անմահութեամբ առչորեալ է տակաւին եւ եղծ քոյ,
Ցորժ փայլք քեզ հատանին վերակենցադք վաս ի վաս.
Աչխարհ ոք կանովա նախնեաց վերից զուգափառ [39]։

Ծզ

Այլ ուր արփւոք հանգիցեն ետրուրացիքն երեքեան,
Տանդէ, Պետրարք, ու ոչ նըւազ ինչ կամ կըրօնր ի նոցին
Ըստեղծագործն այն հանճար ու արձակ բանին երգահան,
Այն որ զըրյացըս հարիւր վիպատանեաց սիրոյին [40].
Ո՞ւր արդ ոսկերքն այն հանգչին վերջ քան ըզկաւս հատարակ,
Մնծք ի մոհու իբր ի կեանս. միթէ դարձան ի փոշի
Եւ չունիցի՞ զնոցանէ կիճ հայրենեաց բան յուշի։
Չի՞ ոչ հատին քարահատք նորուն արձան կիսանդրի.
Որդիական հող նոցին չասանդեցաւ մնրն երկրի։

Ծէ

Ապաշնորհ Ծազկաւան. Տանդէ նընիկ հեա՝ ի քէն
Սկիպիոնի նըմանեալ ի ծանակիչ քեզ ափունս.
Հերձուածք եւ վէ՞ք որ ի քեզ՝ քան քաղաքի մարթից քէն
Աբուսահմանն արարին ըզքերդող, զայն՝ զոյր անուն
Որդիք քոյին եւ թոռունք զուր պաշտեցեն հանապազ՝
Խայթեալ խղճէ հնացելով. նա եւ պըրակն ինքնին արդ
Չոր պետրարքեայ ոչ ուրեմն էառ ճակատ գաւիճեզարդ
Յերկիր բուսեալ է ատար. եւ կեանք նորին եւ համբաւ
Եւ գերեզմանն խոկ գրժեալ՝ ի քո հող ոչ ձննեցաւ։

LVIII

Boccaccio to his parent earth bequeath'd
His dust, — and lies it not her Great among,
With many a sweet and solemn requiem breathed
O'er him who form'd the Tuscan's siren tongue?
That music in itself, whose sounds are song,
The poetry of speech? No; — even his tomb
Uptorn, must bear the hyæna bigot's wrong,
No more amidst the meaner dead find room,
Nor claim a passing sigh, because it told for *whom*!

LIX

And Santa Croce wants their mighty dust;
Yet for this want more noted, as of yore
The Cæsar's pageant, shorn of Brutus bust,
Did but of Rome's best Son remind her more:
Happier Ravenna! On thy hoary shore,
Fortress of falling empire! honour'd sleeps
The immortal exile; — Arqua, too, her store
Of tuneful relics proudly claims and keeps,
While Florence vainly begs her banish'd dead and weeps.

LX

What is her pyramid of precious stones?
Of porphyry, jasper, agate, and all hues
Of gem and marble, to encrust the bones
Of merchant-dukes? the momentary dews
Which, sparkling to the twilight stars, infuse
Freshness in the green turf that wraps the dead,
Whose names are mausoleums of the Muse,
Are gently prest with far more reverent tread
Than ever paced the slab which paves the princely head.

ԾԸ

Գոգաչչիով առանձեաց ըզՀոգի յերկիր Հայբենեան.
Ո՛չ աւասիկ յատագս մեզի կացցէ յանդորրաւ,
եւ քաղցր եւ վերՀ ընձչիցեն մաղթանք Հոգւոց Հանգստեան
Ցոյն՝ որ քառեզեն ըղտուակեան յուշկապարիկըն լեզու,
Գուսանութիւն զոյն ինքնին, որոյ եւ ձայնք՝ երգք իակ են,
եւ քերդուածին է բարբառն [41]։ — Այլ եւ զնորին իակ գամբան
Չար տապալեաց ի զայրուց նախանձամուղըն բորեան.
Զհէք արդ ընդա տեղի ու ոչ ի սինկքոր գերեզմանս,
Զի մի ուրուք ծանուցեալ Հանցէ եւ գոյզն Հաւաչանս։

ՄԹ

Եւ Մուրբըն-Թաղ ի վերհիցն արդ մնիւրաց զուրկ է նոցին.
Եւ յաղագս այսր իակ զերկման քաղ եւս լինի ընդսակ.
Իբր յերեսանս կեսաբուց՝ բարձեալ Բրուտեայ կիսանգրին
Ածէր քաղիկ եւս ի յուշ ըզՀամմայ նուիրն այն զաւակ։
Ինչ երանի՛ Հաւատնեա, զի տարագիրըն այն անմահ
Նընկէն յերգերդ Հին՝ յակառակն պետաւճեան զաղթադիպուած [42].
Այլ երանի՛ եւ Արկուայ, որ ամբարեալ պանծալ բանն
Ընդագաւորըս ընդխառն՝ պատՀեալ սիրով ի գիրկս իւր.
Մինչ Ծաղկաւան զարտալած մեռեալըն Հայցէ յողբ ի զուր [43]։

Կ

Ա՜ Ի՛մ երգուածդ այդպիսի՛ ի պատուական ի քարանց,
Պորփիւր, յասպիս եւ ակատ, ընտիրք կըճեայց եւ գոՀար,
Անփառս պահել զոսկրատի վաճառականն զըքաքաղանց.
Ո՛չ աւանիկ դիւրաւոյծ կայլակ ցողոյ ամպամաղար
Ցերկնակրնեայ ատամոց վառք ախորժ ախալեն զովութիւնս
Մանուածատաղ ի մարմանդ որ զմեռելոց պատեհ զՀող՝
Ոյժ լոկ անուանքն առ. Մուսայս են մնահարձանք եւ կոթող։
Ո՛չ աւանիկ խորագոյն անդ յարդուեստամբ ճեմիք լինին
Գրան ի չերխիմըս յըզկնալս որ ծածկէ զգլուխ գոռոզին։

LXI

There be more things to greet the heart and eyes
In Arno's dome of Art's most princely shrine,
Where Sculpture with her rainbow sister vies;
There be more marvels yet — but not for mine;
For I have been accustom'd to entwine
My thoughts with Nature rather in the fields,
Than Art in galleries: though a work divine
Calls for my spirit's homage, yet it yields
Less than it feels, because the weapon which it wields

LXII

Is of another temper, and I roam
By Thrasimene's lake, in the defiles
Fatal to Roman rashness, more at home;
For there the Carthaginian's warlike wiles
Come back before me, as his skill beguiles
The host between the mountains and the shore,
Where Courage falls in her despairing files,
And torrents, swoll'n to rivers with their gore,
Reek through the sultry plain, with legions scatter'd o'er,

LXIII

Like to a forest fell'd by mountain winds;
And such the storm of battle on this day,
And such the frenzy, whose convulsion blinds
To all save carnage, that, beneath the fray,
An earthquake reel'd unheededly away!
None felt stern Nature rocking at his feet,
And yawning forth a grave for those who lay
Upon their bucklers for a winding — sheet;
Such is the absorbing hate when warring nations meet!

ԿԱ

Ին ևն բազում՝ ինչ աչաց նպաւն եւ սրտին ընդանչանք
Ցափուռս Աստղ՝ յարեւմտից ի սկիզբ ազգիդ Թանգատան,
Ուր անգրիաստեղն մըրցի գիւտ ընդ գիտն խրատ՝ բազմերանգ
Իցեն անդ շատ հրաշալիք, այլ վասն իմ՝ ոչ հրաշազան. [44.
Չի պարարել ըզհանճար սովորութիւն արարի
Տեսլեամբ բնութեան ի դաշտի քան յարձանագից տեսլավայր.
Թէպէտ եւ միտք իմ պատուեն ըզհրաշակերտս Ճարտար,
Այլ առաւել սեղմ տան քան թէ լինին խորագոյց.
Չի այլասիրս իմն ևն գինքն որով հարու Ինգ ըզգացուած:

ԿԲ

Եւ մըտադիւրըս յածիմ յարփունս լըճին Տրապիմին [45],
Ցանձուկ ի կիրճս անդ՝ Հառվմայ գաւազանութեանն յատկախեթ.
Չի անատնօր ընդ առաջ իմ՝ ի հանդէս ելանեն
Կարքանդակներն վարպետին խարխմարսիկ սեղեւներք.
Ո՛չպէս հընարս հընարեալ ընդէր զատին ի կարուց,
Այծեալ փակեալ ընդ լերանց մէջ եւ ընդ ափըն լըճին.
Անդ անկանէր Աբուեթիւն ի յոյսահատ վարչս առագին,
Ի դաշտ ջնաջալ խաղալին գետահետեալ ճապաղիք
Ի ցէր կոտորս կաճառաւց աթձակեալ ծուխ հեղձուցիկ,

ԿԳ

Ի խուռն անկեալս որպէս մայրք մըրըրկաթափք ի լերանց.
Եւ այնպէս յուսն էր կըռիւ պատերազմին յայնմ առուր,
Այնպէս առատիկ մոլութիւն կապուցաներ զաչս իւրեանց՝
Զսահանալ ինչ խաչատ բայց ըզնահիճիր մահակուր,
Չի ժամ լինէր ի սեղոլին եւ ոչ ուսիք լինէր ազդ.
Ըզզայր զահիդն ընդ ոտիւք բնութեան սպրտուռ եւ առատան.
Մինչ անկեալսն ի մարտին ինքնին բանայր ըզտապան,
Ոյք անպատանիք ի վահանս իւրեանց կային դիտապատս:
Դիմամարտից ազգաց այսպէս յուսն է քէն անըզգատ:

LXIV

The Earth to them was as a rolling bark
Which bore them to Eternity; they saw
The Ocean round, but had no time to mark
The motions of their vessel; Nature's law,
In them suspended, reck'd not of the awe
Which reigns when mountains tremble, and the birds
Plunge in the clouds for refuge and withdraw
From their down-toppling nests; and bellowing herds
Stumble o'er heaving plains, and man's dread hath no words.

LXV

Far other scene is Thrasimene now;
Her lake a sheet of silver, and her plain
Rent by no ravage save the gentle plough;
Her aged trees rise thick as once the slain
Lay where their roots are; but a brook hath ta'en —
A little rill of scanty stream and bed —
A name of blood from that day's sanguine rain;
And Sanguinetto tells ye where the dead
Made the earth wet, and turn'd the unwilling waters red.

LXVI

But thou, Clitumnus! in thy sweetest wave
Of the most-living crystal that was e'er
The haunt of river nymph, to gaze and lave
Her limbs where nothing hid them, thou dost rear
Thy grassy banks whereon the milk-white steer
Grazes; the purest god of gentle waters!
And most serene of aspect, and most clear;
Surely that stream was unprofaned by slaughters,
A mirror and a bath for Beauty's youngest daughters!

ԿԴ

Որոց թիւնէր երկիրս այս արագ նաւակ մի առհաս,
ի յախտեանս անդր առեալ առաքեալսն քրիստոսի.
Տեսանէին շտկրկ վիւրամբք զհամաստաքան ծիր ծովուն
եւ չէր նոցա պատեհ միտ դընել շարժման նաւակին.
կամեալ կային ի նոսա գամ մի օրինք բընաւիթեան,
եւ չազգէին զարհաւիրս լերինսիթեանդ երերման՝
Մինչ բուռնաւեր հատուց բամբ յամուրս խընդրին պահպան,
Բառաչ քաջանան հօտ նախիր յարօտաւայրս թափառաք
եւ զարհաւիրեալ մահացուաց կարկին չրթունք անբարբառաք։

ԿԵ

Այլ քանի՛ ալիք ալեփոխս է Տրտմութեան այն նախկին.
Ցավծաթի փոխեալ լինի յերիս, եւ ի գալստի անդ զիւրեւ
Ջանէ ոք այլ աւերած՝ բայց հեզիկ մնճի աթօրեն.
Ծառաք հինաւուրցք խիտ առ խիտ բառանան կատար բարձր յա-
Որպէս երբեմն առ արմատիք նոցին խրընեալ գիսակունք. [րեւ,
Բայց առաւակիկ մի փոքրիկ սակաւ ալուր անձկահաւն
ի ճապաղեաց այնր աւուր՝ զարեան առեալ է անուն.
եւ արդ պատառ Ալբինակ [46] թէ զնր թացին անդ երկիր,
կամ իւր անկեալքն՝ ըզկոժտա ալևան հարին ի կարմիր։

ԿԶ

Այլ դու ինքնին կղխտուածիկ [47] ի խաղ ալեացդ անուշակ
Ցակնակիս քան զաչին բիւրեղ պայծառ կենդանի,
Ցաւերժհարսին գետայնոյ ժամադիր վայր առանձնեակ
Ցորում՝ յառաջալ եւ լուանալ, յանառագաստ հավանի,
Դու պարարեա մարգս յաւերիս զբաբակաց կաճառախայլ.
Ո՛վ մարքադոյնդ աստուածոց հեզանազիկ մրկանանց,
Պայծառագոյն երեսօք եւ ջընջագոյնդ հոմանգանց.
Ուր պըղծեցին ըստոյգ զայդ վըտակ խաղիցդ ճապաղիք,
Ըզհայելեակն այն մնատաղ գըստերց գեղոյ եւ բազինք.

LXVII

And on thy happy shore a Temple still,
Of small and delicate proportion, keeps,
Upon a mild declivity of hill,
Its memory of thee; beneath it sweeps
Thy current's calmness; oft from out it leaps
The finny darter with the glittering scales,
Who dwells and revels in thy glassy deeps;
While, chance, some scatter'd water-lily sails
Down where the shallower wave still tells its bubbling tales.

LXVIII

Pass not unblest the Genius of the place!
If through the air a zephyr more serene
Win to the brow, 't is his; and if ye trace
Along his margin a more eloquent green,
If on the heart the freshness of the scene
Sprinkle its coolness, and from the dry dust
Of weary life a moment lave it clean
With Nature's baptism, — 't is to him ye must
Pay orisons for this suspension of disgust.

LXIX

The roar of waters! — from the headlong height
Velino cleaves the wave-worn precipice;
The fall of waters! rapid as the light
The flashing mass foams shaking the abyss;
The hell of waters! Where they howl and hiss,
And boil in endless torture; while the sweat
Of their great agony, wrung out from this
Their Phlegethon, curls round the rocks of jet
That guard the gulf around, in pitiless horror set,

ԿԷ

Ցերեկաւէտ քո ափունքըս ասկասին կայ ատեամբ՝
Տարածուելեւամբ փոքրատարբ, գիշերապաշտօնի գլխակին
Բոլորի փոքու կառուցեալ ի զառ ի կողն ի խոնարհ.
կարբե ցայսօր ժամանակ ըղչիշատակ քո նախկին.
Ձարի զատամբն հանդարտիկ ալեակ քոյին հեզատահ
Զօրավ վազեղ ատեղ փայլեցիկ զրահաշէտ ափակիզ լուռկակ
Որ բընակէն եւ զօղին անդ ի խորին բիւրեղակ.
Եւ մերթ կարգիալ հարձանամասն քարիւռ նուէ՞նդ մըկնանաւս
Ուր յեղյեղուկք զրուցին վէմք ըղվէպս իւրեանց տղտղլուանս:

ԿԸ

Աղմուկ, առանց օրհնելոյ վկայացս Ոդի՝ մի երթայր.
Ձի թէ զերկիւղ մարքունի շընչէ յօգոյն ի քո գէմս՝
Գիտեամ զի շունչ է նորին. եւ թէ յերկրս անդ պայծառ
Ի պերճանաօս իմին մարդ շնամս առնուցուս ծաղկաշնամս,
Թէ զովագինդ այդ առուիլ ազդէ ի սիրտ հով հիշմին,
Եւ ի փուշոյ մնծնելոյ ծանրատատկուկ կնճռացն ինչ
Մեղբրատուելեամբ բընաւելեան լուռացեալ գործէ առբը և ջինջ,
Ապա քեզ պարտ եւ արժան է անել շնորհըս նըմին,
Ձի գազարեալ լըռեցոյց առ վայր մի զկնիս ապրանին:

ԿԹ

Ո՛վ չտաւչիւնք ջուրց ուղիդ ի կատարաց բարձրաբերձ
Վխմակըստուք ընդ պարելիս ալեաց՝ վիմի վերընոյ [49].
Ո՛վ քաբավիժ ահանացն, երթագ զինէ լոյս օդաշերձ
Վակծոյժ կոհակք փըրփըրին յէջս անդընդին հեբերոյ.
Ո՛վ դըժոխք ջուրց հոսանաց, ուր յար մնընչիւնք եւ հանչիւնք
Նաւս վնասն հանատպատ յորձանատպատ ի տանկնանս.
Խեղճկեալ յահեղ օրհասէ ապաժոյժ քերան ի հոսանս
Նոր փիլիսեան [49] ընդոստանաւ՝ հիւռ գայ զժոխքն ի ցընծուզ
Ձերբերըք վերհին կանդնելոյք, յանկաբեկիչ ի՞նչ երկիւղ,

LXX

And mounts in spray the skies, and thence again
Returns in an unceasing shower, which round,
With its unemptied cloud of gentle rain,
Is an eternal April to the ground,
Making it all one emerald: — how profound
The gulf! and how the giant element
From rock to rock leaps with delirious bound,
Crushing the cliffs, which, downward worn and rent
With his fierce footsteps, yield in chasms a fearful vent.

LXXI

To the broad column which rolls on, and shows
More like the fountain of an infant sea
Torn from the womb of mountains by the throes
Of a new world, than only thus to be
Parent of rivers, which flow gushingly,
With many windings, through the vale: — Look back!
Lo! where it comes like an eternity,
As if to sweep down all things in its track,
Charming the eye with dread, — a matchless cataract,

LXXII

Horribly beautiful! but on the verge,
From side to side, beneath the glittering morn,
An Iris sits, amidst the infernal surge,
Like Hope upon a death-bed, and, unworn
Its steady dyes, while all around is torn
By the distracted waters, bears serene
Its brilliant hues with all their beams unshorn:
Resembling, 'mid the torture of the scene,
Love watching Madness with unalterable mien.

Հ

Երկնատպողջ ցոյա՛ի վեր, տարափառնու ցինք ի վայր
Ձախարակեալ անդադար եւ տարածեալ շերջափիւռ
Ամպրակայլակ ամպահաս անձրեւածին ցօղ յամայր
Ցաւերժական ապրիլ գործե՛ն տարերն իւր երկիր,
Ա. հաւարակ փոխելով տեղւոյն ի տիւղ զմրըխտի։
Գանի՛ խորին է վիհն այն եւ վիորգ տարրքն հըսկայ
Թեւլառ մոլար ոստոստմամբ ժայռից ի ժայռ ընթանայ
Ցնաւալգըլոր կարկառաք՝ որք ընդ ամպուղըն խաժառ
Խարդաւանեալ թօթափին բացեալ խոռոչս ահաւոր,

ՀԱ

Օժանդակել գի բարձանցըն ահեղալ սիւն լոյսալից,
Որ՝ առաւել բերէ գվերպ ազգեր ծովու ներածին
Ըզլեռնակղզան արգանդի լուծեալ երկունս բարձրաձիլ
Ցարարչութիւն աշխարհի նորոյ ձօնեալ անդրսահին,
Գան ծընողի գետակաց կարկաչալայն հոսիլոց
Դարձ ի գարձի ճեմեալ մանուածատալ ի հովին.
Չայնից ընդ կրունկըն, հանգոյն յաւերժութեան իմն ինքնին
Համաքարշեալ վարկեալ գոր գըտանէն յերբ հասանս,
Սըխրանք աչաց եւ սարսափ, հոսի անդադար այս Ահանս.

ՀԲ

Գեղեցկութիւն ահաւոր. իսկ ի վըհիցըն բերան
Ծխածաւալ ծայր ի ծայր առաւօտին պայպաղալուն
Ըղսանդարօք կոհակաց կախեալ կան թեւք հիւսութեան
Որպէս թէ ցոյս ի վերոյ մնհոս մնհճաց առկայեան.
Եւ մինչ համայն ըղնովաս ըղբակոծեալ եւ ըղձիկ
Նա երանդօքն անեղծիւք փայլ ըղպայլի հարկանի,
Հանգէս հանուրցն առնելով ճառագայթից տօղանի.
Նըմանեալ իմն Սիրոյ որ ի գըժնեայ տագնապս անդ
Ա. ցնորելովք հըսկիցեւ՝ միշտ երեսօք անվրկանդ։

LXXIII

Once more upon the woody Apennine,
The infant Alps, which — had I not before
Gazed on their mightier parents, where the pine
Sits on more shaggy summits, and where roar
The thundering lauwine — might be worshipp'd more ;
But I have seen the soaring Jungfrau rear
Her never-trodden snow, and seen the hoar
Glaciers of bleak Mont Blanc both far and near,
And in Chimari heard the thunder-hills of fear,

LXXIV

Th'Acroceraunian mountains of old name;
And on Parnassus seen the eagles fly
Like spirits of the spot, as't were for fame,
For still they soared unutterably high:
I 've look'd on Ida with a Trojan's eye;
Athos, Olympus, Ætna, Atlas, made
These hills seem things of lesser dignity,
All, save the lone Soracte's heights display'd
Not *now* in snow, which asks the lyric Roman's aid

LXXV

For our remembrance, and from out the plain
Heaves like a long-swept wave about to break,
And on the curl hangs pausing: not in vain
May he, who will, his recollections rake,
And quote in classic raptures, and awake
The hills with Latian echoes; I abhorr'd
Too much, to conquer for the poet's sake,
The drill'd dull lesson, forced down word by word
In my repugnant youth, with pleasure to record

ՀԳ

Օ՜ն անդր հասա յԱպենին անտառախիտ մեւանդամ [80]
ՅԱլբեայ լերանցըն զաւակ, զոր պատեէի մեծապէս
Թէ չէր կանխաւ հրաշացեալ իմ ընդ ծընողն յաղթանդամ,
Ուր եղեւ ինձ ընծի՛ւղն ի շէպ կոհակս ապաւէրս,
Ուր 'ըստընդոտս գաղգափմամբ թշուառ բերին ուսոյնք ձեռանց.
Այլ իմ՛ առեակաւ է զանկոխն ըզնուռան լեառն երկնագէզ [81]
Սառամանեօքն յաւէրժիւք, եւ ըզսառոյց լուսակէզ
Ցըրտասարսուռ Սըպիտակ լերինն՝ մնռուստ եւ հեռի,
Եւ արհաւրաց հանդիպեալ կայծակնացայտ նիմեռի [82]:

ՀԴ

Ըզհինաւուրցըն տեսի Շանթակատար եւս լերինս [83]
Ո՛ւ ի գագաթանն Պառնասայ զարծուին ալացիկ ի խոյանս՝
Որպէս ըզգաջ այնց վայրաց, իբր համբաւէրն իսկ առ հինս,
Չի ցարդ առնուն նոքա թռուիչս յանհնասականն ի՛ սահմանս:
Եւ տրտմացի հայեցիւք կացի յակնճռա ընդ իդաս.
Ամեա, եռանե, Ոլեմպոս ու Ալպա՝ անշուք եւ նըկունս
Կացուցանեն ըզլերանցս ինձ այսոցիկ ըզգաթնունս.
Գաւ ի միոյն՝ Սորակտեան գաթրաւանգէն միւսոյսկ [84],
Ոչ ձիւնապատ՝ իբր յիշէր հառվմայեցին քնարերգակ [85].

ՀԵ

Ա՛րտակեռեալ ի գաշտէն բերէ յինքեան կերպաբանս
Մըկանաձիգ կոհակի մերձ եղելոյ ի խորտակ
Եւ վիմատատ կառելոյ յօձանեւիկն ի ձըգմանս.
Կաճեցուցանէ ոչ անդէպ յուզել զմըտացն յիշատակ
Ըզքաջագործ սոփերացն յերկրիցեղ առա. ոխրալէ,
Ջարթուցանել ի բըլուրս լաստինացի տգնազանգ.
Այլ առեցեր եւս առ վարժ քերդողական եւ հըմահանգ
Ըզդաս ուսմանըն առաղուսկ, առնուլ ի յուշ քան առ քան,
Մինչ դեռ մնուկն իակ էի, յուսով երբեմն այնց յիշման,

LXXVI

Aught that recalls the daily drug which turn'd
My sickening memory; and, though Time hath taught
My mind to meditate what then it learn'd,
Yet such the fix'd inveteracy wrought
By the impatience of my early thought,
That, with the freshness wearing out before
My mind could relish what it might have sought,
If free to choose, I cannot now restore
Its health; but what it then detested, still abhor.

LXXVII

Then farewell, Horace; whom I hated so,
Not for thy faults, but mine; it is a curse
To understand, not feel thy lyric flow,
To comprehend, but never love thy verse,
Although no deeper Moralist rehearse
Our little life, nor Bard prescribe his art,
Nor livelier Satirist the conscience pierce,
Awakening without wounding the touch'd heart,
Yet fare thee well — upon Soracte's ridge we part.

LXXVIII

Oh Rome! my country! city of the soul!
The orphans of the heart must turn to thee,
Lone mother of dead empires! and control
In their shut breasts their petty misery.
What are our woes and sufferance? Come and see
The cypress, hear the owl, and plod your way
O'er steps of broken thrones and temples, Ye!
Whose agonies are evils of a day —
A world is at our feet as fragile as our clay.

ՀԶ

Ըզդաւաճքն գեղ օր աւուր տըւեալ առ աչքն իմ հիւանդ.
Եւ թեպետ յետ ամենայնի կըրթեաց ըզմիաս ամենայն՝
Խորհըրդածել յայնոսիկ զորըս ասասն երբեմն անդ.
Սակայն նախկին հընձեալ ունակութիւնն այն վայրագ,
Ախտէս ունի սեւեռեալ զանժոյժ խորհուրդս իմ վազուց,
Զի էանց զայդ ընդ կորով գալարուածեան հանճարոյս
Տնեչ ճաշակման զայնս՝ յորս չէր անմարթ խնդրելն ինչ հաճոյ՝
Թէ էր ազատ յընտրութիւն. այլ բռնաժելոյ չէք իմ կար.
Եւ զոր յայնժամն առեցի, առեալ եւ արդ հաւատար:

ՀԷ

Ախտ ողջամբ ինձ մընաս Որատիէ զոր առեալ,
Ոչ թէ յաղագս քոյոդ ինչ՝ այլ իմոյ վընասու.
Ջհոռանա քնարիդ հասկանալ եւ չըզդալ՝ կիրք են գըժխեալ,
Ի միս առնուլ զոճ տգոյիդ եւ չըլինել սիրարկու.
Թեպետ եւ չիք իրր ըզգեղ խրատիչ կենացս համամօտ,
Եւ ոչ քերթող այնպէս քաջ վարդապետեաց վիւրն արուեստ,
Ոչ երգիծող փաթելի վխիղճ եհար այնպէս համիստ
Առանց վիրի հըպելով օճափել ըզսխրատ զոր եհար.
Այլ կայ ողջամբ. հրաժարիմք ի՝ Սորակռատնա աստ ի սար:

ՀԸ

Ո՛վ Հռովմ, ով իմս հայրենիք, ով հոգեառնէ ինձ քաղաք,
Սիրուք որբացեալք առ քեզ լուկ ակնարկեացեն ի յակճեաս,
Առ քեզ ով զուս մեռելոց պետութեանց միայր միայնակ,
Եւ արգելչեն ի յոգւոյ ըզդալիքեալ վիւրեանց կիրս:
Գանզի զինչ խակ իցեն ամենայն ցաւք մեր եւ վիշտք:
Եկայք, տեսէք ըզնօճիս, ըզվնաս բըռաց լուսորուք.
Խարխափեցէք ի գահուց եւ տաճարացս ի գերբուն՝
Դուք՝ որոց ցաւք օրհասի՝ չարիք միոյ են աւուր. —
Հանգոյն կաւոյս մեր դիւրեղդ՝ ալեխարշ մ՝ողջոյն կայ՝ առաթուր:

LXXIX

The Niobe of nations! there she stands,
Childless and crownless, in her voiceless woe;
An empty urn within her wither'd hands,
Whose holy dust was scatter'd long ago;
The Scipios' tomb contains no ashes now;
The very sepulchres lie tenantless
Of their heroic dwellers: dost thou flow,
Old Tiber! through a marble wilderness?
Rise, with thy yellow waves, and mantle her distress.

LXXX

The Goth, the Christian, Time, War, Flood, and Fire,
Have dealt upon the seven-hill'd city's pride;
She saw her glories star by star expire,
And up the steep barbarian monarchs ride,
Where the car climb'd the capitol; far and wide
Temple and tower went down, nor left a site: —
Chaos of ruins! who shall trace the void,
O'er the dim fragments cast a lunar light,
And say, « here was, or is », where all is doubly night?

LXXXI

The double night of ages, and of her,
Night's daughter, Ignorance, hath wrapt and wrap
All round us; we but fell our way to err:
The ocean hath his chart, the stars their map,
And Knowledge spreads them on her ample lap;
But Rome is as the desert, where we steer
Stumbling o'er recollections; now we clap
Our hands, and cry « Eureka »! it is clear —
When but some false mirage of ruin rises near.

ՀԹ

Ազգաց ու ազանց Ղևոբէ [86], աւագիկ կայ նա Նաամանօր,
Անզաւակեալ եւ անթիափ, ցաւալըլըլուկ ու անբաբբառ,
Բարձեալ բազկօքըն կարկամ ունայնացեալ մի սափոր՝
Որոյ ածիւն՝ սըրբազան վազ իսկ եղեւ դիրուտար.
Թափուք է արդ ի մխոյդ Ակիպիւռնի գերեզման.
Եւ քրնաբանք գամբանաց բաթմի Թաղի անվաթմ կան
Ի բնակելոյն ի նասին ի դիւցազանց նախնական : —
Եւ դու Տիրեր ծերուկի, հասիս ի կինճա աստ ամայս.
Արի ալեօքըդ պըղտոր եւ վերաթկաւեալ վնեղեալս այս :

Զ

Գոթ, քրիստոնեայ, ժամանակ, պատերազմունք ըւր եւ հուր
Բաժանեաց ի զարդուց ըօճիաբըլըւր քաղաքին.
Եւ տեսանէր նա 'ստղ ըզկետ աստեղ նուազիլ ըզպատս իւր,
Եւ երիվարք խուժադուժ Թաթալուրաց դիմիին
Ուր յաղթականք կառաւթիք ի կապերտալ երթային [87],
Տապատս դընին ցիր եւ ցան համբուն տատճարք ու աշտարակ,
Աւերակաց իմըն բոհք. ո բաւիցէ յայն գատարկ
Ղըշմարիւ հետս ի նըչխարս, ափսեւ աղօտ ինչ լուսնակ
Եւ ասէ, « Ատա էր, կամ է ». քինչդեռ գիշեր է կրկնակ.

ՁԱ

Կըրկին գիշերըքըն՝ գարուց եւ գիշերոյ իսկ դըստեր՝
ՏըպիտուԹեան՝ աբփուեցին եւ աբփուն չուրջ ըզմօք Թեւս.
Ա՛ դեգերելոյ ընդ Թիւր մէզ ճանապարհք յայսմնէ մեր.
Ովկիանու խակ ցուցակ է, ու տատեղաց գոյ քարտէս,
Զորըս պարզել ԳիտուԹիւն ի լոյնաներ պաթուհակ.
Ա՛յլ անապատ իմն է Հաւիտ, յորում չըզկնիւք Թափառիկ
Ի յիշատակս անցելոց, եւ ձայն ածեալ ծափհարիկ
Աղաղակեմք, « Երթեզա, ահաւադիկ լուսատաւ » [88],
Մինչ ատ երկ աւերակք կան յերեսոյի լուսատաւ :

LXXXII

Alas! the lofty city! and alas!
The trebly hundred triumphs! and the day
When Brutus made the dagger's edge surpass
The conqueror's sword in bearing fame away!
Alas, for Tully's voice, and Virgil's lay,
And Livy's pictured page! — but these shall be
Her resurrection; all beside — decay.
Alas, for Earth, for never shall we see
That brightness in her eye she bore when Rome was free!

LXXXIII

Oh thou, whose chariot roll'd on Fortune's wheel,
Triumphant Sylla! Thou, who didst subdue
Thy country's foes ere thou wouldst pause to feel
The wrath of thy own wrongs, or reap the due
Of hoarded vengeance till thine eagles flew
O'er prostrate Asia; — thou, who with thy frown
Annihilated senates — Roman, too,
With all thy vices, for thou didst lay down
With an atoning smile a more than earthly crown —

LXXXIV

The dictatorial wreath, — couldst thou divine
To what would one day dwindle that which made
Thee more than mortal? and that so supine
By aught than Romans Rome should thus be laid?
She who was named Eternal, and array'd
Her warriors but to conquer — she who veil'd
Earth with her haughty shadow, and display'd,
Until the o'er-canopied horizon fail'd,
Her rushing wings — Oh! she who was Almighty hail'd!

ԶԲ

Աւազ ասեմ ըզքաղաքն այն բարձրամուբ եւ եղուկ.
Աւազ երեցին հարիւրից յաղթականացն նոքին պանծ.
Աւազ աւուրն՝ յոր Բջնւոյս՝ հըրաչակնաւն մեծաշուք
Ցան ըզսուսեր երկրակալ զակուրն արար գերազանց։
Աւազ Տուլեայ բնմբասաց աւ. ազգանըւազ վկրգիլեայ ,
Նըկարագանն եւ Լիւեայ [89]։ — Բայց յորիցե նա ազգաց . —
Իսկ որ օտար ինչ քան զայս՝ լի է համայն աւերած ։
Աւազ երկրի , ոչ եւս աչք իւր փայլէն , այնպես պղծեաս
Որպես միչ Հառմ վայելէր յաղաւաղիեան իւրում փառս ։

ԶԳ

Ո՛վ քաղդանիւ կառավար յաղթականակող գոս Սիւլլաս ,
Որ ընկալճեաւ նուաճեցեր ըզՀայրենեաց թշնամին ,
Ե՞ գալ առ վայր մի չառեր առ ի գիտել քաղաքս
Ըզգործելոց առ ի քէն իսկ ըզգարեաց արհաւիրս ,
Ե՞ չեղաչեղն վրիժանացդ ի հուեձ առնել իրաւանս ,
Միչեւ արծուիք քո սլացան յԱսիա քեզ ծընեցեալ .
Որ ցըրուեցեր զՆերսակեսեան ճակատագ ի կըռնճիռ .
Հառմայեցիք , թէ ես ոչ անյաղթ. զի Հաղա ինչ ծաղուք
Եդեր ի վայր ի դըլեհոյդ ըզգըրակ գեր երկաթուք ,

ԶԴ

Զիչխանապետըն ազգակ .— կարծիր արդեօք քեզ յայնժամ
Թէ յոր հասցէ անթգամն առ. յաւգա այն՝ որում գուն
Գեր իմն եղեր մահացուց . Թէ ոանհաք եւ կարկամ
Լեցի երբեք Հառմ՝ ի նոյն Հառմայեցւոյ իսկ համբուն .
Ահ որ քաղաքըն կուչեր յաւերծական , որ զիներ
Ու ի յաղթանակ արձակեր եւ ևրի ըզգօրսըն մնասնիկ .
Որ բարձրանալ հովանաւն հովանանայր յերկիր ձիպ ,
Որ սաւառներ ընդ ալօրա սիեզերացց Թեւս ափիւռ ,
Ե՞ որ ի վեհ յանուն , վեհ , Աստնակալ յորնորչիւր ։

LXXXV

Sylla was first of victors; but our own,
The sagest of usurpers, Cromwell; — he
Too swept off senates while he hew'd the throne
Down to a block — immortal rebel! See
What crimes it costs to be a moment free,
And famous through all ages! but beneath
His fate the mortal lurks of destiny;
His day of double victory and death
Beheld him win two realms, and, happier, yield his breath.

LXXXVI

The third of the same moon whose former course
Had all but crown'd him, on the self-same day
Deposed him gently from his throne of force,
And laid him with the earth's preceding clay.
And show'd not Fortune thus how fame and sway,
And all we deem delightful, and consume
Our souls to compass through each arduous way,
Are in her eyes less happy than the tomb?
Were they but so in man's, how different were his doom!

LXXXVII

And thou, dread statue! yet existent in
The austerest form of naked majesty,
Thou who beheldest, 'mid the assassins' din,
At thy bathed base the bloody Cæsar lie,
Folding his robe in dying dignity,
An offering to thine altar from the queen
Of gods and men, great Nemesis! did he die,
And thou, too, perish, Pompey? have ye been
Victors of countless kings, or puppets of a scene?

Զ

Սիւլլա եղեւ ի յաղթողսն վիհապին ընդհանուր.
ի բանաւորս զդծնապին եկաց Գրամմատիկ յերկնից մեր,
Անմահանուն ասլըատամբ, ըզծերակոյտ թաքթաքուր
Մերժեալ եւ սա՝ գոգ ի կոճղ ուրեմն ըզգահըն սապէր:
Տեսէք քանի եղէրունս ի մարդկանէ պահանջին
Ազատութիւն առժամեայ ու անուն ի դարս անմոռաց.
Այլ ի բաղդն նորուն կայ թագուցեալ յերատ մահացուաց,
Զի յօր կրկին յաղթութեանցն եւ մահուն՝ զոյգ պետութիւն
Նահս առացեալ, եւ ըզշունչ իւր արձակէր դոհագին:

ԶԶ

Ցաւուր լուանոյն յերզորդումՙ որոյ շըրջանին առաջին
Եղեւ Նըմա թագաքեր ; արդ ի նըմին իսկ աւուր
Իշոյց հեղիկ ի գահաւոյ յոր ամբարձաւ նայն ուժգին [60],
Եւ ընդ նախկին հանգուցեալս հանդոյց յերկիր ըզկաս իւր:
Ո՞չ նշոյժ մեզ Բաղդ այսու՝ թէ պետութիւնք եւ համբաւ
Եւ ամենայն որ Թըւինըն ցանկալիք՝ զորոյ զհետ
Զբկոխիք՝ զամէն հընարեալ յամէն կրթեալ գըժուար հետ,
Յաչըս Նոցա ոչ իցեն ըստնգաստիկ քան զդամբան
Թէ զայս դիտէք եւ մարդ՝ Երբ այլազգ առնէր դատաստան:

Զէ

Ո՛վ դու արձան ահաւոր , որ կաուգեալ շարդ կանգուն [61]
Կաս յանապատիդ կերպարանս վհրհինաշուք մերկութեան,
Որ գիտեցեր յառագեալ ատորդ յորեան թեմեադուն
Տապաստան անկեալ ըզկնաւոր ի սրիկայիցն երեսեան
Օրհասական նազանօք հանգրիծելով ըզլօգիկ,
Իբրեւ քազանդ անզանոյդ ի գըշխոյնն արգագիր՝
Ի կնճռեսեալ ի մէծէն՝ զոր դէք պատուեն եւ երկիր.
Մեռաւ. Եւ նա , կորնթոս գտաւ Պոմպէ. Խրճէք յաղթականք
Թագաւորաց գնաք անեծիւ , թէ Թագաւորաց դէմք ցուցանէք:

LXXXVIII

And thou, the thunder-stricken nurse of Rome!
She-wolf! whose brazen-imaged dugs impart
The milk of conquest yet within the dome
Where, as a monument of antique art,
Thou standest: — Mother of the mighty heart,
Which the great founder suck'd from thy wild teat,
Scorch'd by the Roman Jove's etherial dart,
And thy limbs black with lightning — dost thou yet
Guard thine immortal cubs, nor thy fond charge forget?

LXXXIX

Thou dost; — but all thy foster-babes are dead —
The men of iron; and the world hath rear'd
Cities from out their sepulchres: men bled
In imitation of the things they fear'd,
And fought and conquer'd, and the same course steer'd,
At apish distance; but as yet none have,
Nor could, the same supremacy have near'd,
Save one vain man, who is not in the grave,
But, vanquish'd by himself, to his own slaves a slave —

XC

The fool of false dominion — and a kind
Of bastard Cæsar, following him of old
With steps unequal; for the Roman's mind
Was modell'd in a less terrestrial mould,
With passions fiercer, yet a judgment cold,
And an immortal instinct which redeem'd
The frailties of a heart so soft, yet bold,
Alcides with the distaff now he seem'd
At Cleopatra's feet, — and now himself he beam'd,

ԶԸ

Եւ գու գայեակ չանթաւոր մատակագայլ մոյր Հռովմոյ [62].
Ցօրոյ ի ատեանց ալըղնձեաց Թըւին Թագել Տոքը կաթին,
Քաթն յազկաբանը. ի սրտիվ քսմ անդ կանգնեալ գըմբեթեայ
Ուր եւ պատուիրն Ղըշխար ճարտարութեան հընչային,
Աբձանացեալ կաս անդէն, ով մոյր սըքոտի հըզօրի,
Ջոր ի ատեանց քոց վեյրնեաց մեծն այն Ծըծեաց հիմնարկու.
Ի հռովմկանն Ոմըզդի անմահ փըքեաց խամրեալ գու,
Ու ի հարեւըց փայլականցըն Թըխացեալ արդ համակ.
Ջանմահ կորուսիգ յիշօս ցարդ եւ զմայրագութիւ քո վաստակ.

ՁԹ

Եւ կարի՛ակ քաջ. — այլ մեռեալ են ահա քո գիւցիկք,
Աբքն երկաթեայք. եւ աչխարհ ի գամբանաց խակ ոսկրին
Գողացաքեն յարգոյց նաբ. յարիւն երկին անդ մնացիկ
Ի նմանութիւն կըրթեալ այնց՝ յորոց երբեմն ահչին.
Պատեան, ասացան, զասպարիզ ըղնոյն հասքն կապկաբար:
Այլ ցարդ ոչ ոք ոչ ատրնք երեւեցաւ հատասար
Եւ ոչ ելեցի մրձադոյն ոք ի վերհիցն այն ի պար.
Թայց մի եւ եթ այր մեսաի, որ գիւս չեմուս ի տապան,
Այլ սա յանձնէն խակ յայրեալ գերի գերբացն է իւրեան [63].

ՂԸ

Սուա պետութեան Թենկամ, ազգիկորդի աբ՝նոր կեսար,
Հետ մընդայր յընթացիցն ի հետեւելն անդ հընդոյն՝
Գանդի մըտաց նախնոյն այն հռովմայեցւոյ կաղապար
Նըշոյ ուներ մատն երկրի. Թեպետ կըրիւք բանագոյն
Այլ ի գատել անդ իւրում հանդուրժութիւնըս վարեր.
Անմահ ի նմա բընագործութիւն Թըւեր կալ չըքաղղ.
Ըզդոս տըքսին եւ Թուլոյ քաւելով կիրըս մեղմեսս.
Մերթ իւիկաւն Ավկիւս Թըւեր յատին Ալտպատքեայ
Եւ մերթ ինքնին ածելով գըլխոյն պըտակ ճանճնելոյ:

XCI

And came — and saw — and conquer'd! But the man
Who would have tamed his eagles down to flee,
Like a train'd falcon, in the Gallic van,
Which he, in sooth, long led to victory,
With a deaf heart which never seem'd to be
A listener to itself, was strangely framed;
With but one weakest weakness — vanity,
Coquettish in ambition — still he aim'd —
At what? can he avouch — or answer what he claim'd?

XCII

And would be all or nothing — nor could wait
For the sure grave to level him; few years
Had fix'd him with the Cæsars in his fate,
On whom we tread; For *this* the conqueror rears
The arch of triumph! and for this the tears
And blood of earth flow on as they have flow'd,
An universal deluge, which appears
Without an ark for wretched man's abode,
And ebbs but the reflow! Renew thy rainbow, God!

XCIII

What from this barren being do we reap?
Our senses narrow, and our reason frail,
Life short, and truth a gem which loves the deep,
And all things weigh'd in custom's falsest scale;
Opinion an omnipotence, — whose veil
Mantles the earth with darkness, until right
And wrong are accidents, and men grow pale
Lest their own judgments should become too bright,
And their free thoughts be crimes, and earth have too much light.

ՂԱ

Դիմքեր, գիսեր եւ յաղթեր [64]։ Խոկ ասա հնաթեալ ակիլա հընարս
Աբծուխս մարդկի ի թըռչուց երկրապահիկ խոյանաց
Բառնաքաջաց իմանել գաղղիական ընդ կռճառս.
Թէպէտ վարեաց արդարու. ըղնասին յարս յաղթմանց,
Այլ վիճակեալ ապառաւսն եւ ասլացեալ խուլ սրտիւ,
Որ եւ ինքեան անգամ ոչ մնասցեալ սնեալն ի լուր.
Ջախա սխալացեալ վատագին՝ զանձայնութիւն հնաւգուր,
Երկրակալէ փառասէր. եւ խղճ լինի տակաւին.—
Ե՞ր մարդիւք. — ասեցէ՛, կամ գիսիցէ խակ ինքնին։

ՂԲ

Կաճէր լինել կամ ասէին կամ ոչինչ. ոչ խակ ժուժայր
Անասրտակոյս գամբանուսըն լինել հարեր հաւասար,
Ե՞ր յիս ասկաս ինչ ամաց զդգ նեւսարս. հզեալ վայր
Լինել մեռջ ոսրնկոխ։— բարւե. այս ըզկամար
Ամրասնացեալ յաղթական. առ այս արեան ճառագեղք
Ե՞ր արտասուք ընթացեալ տղղոցեան զընդհանուր,
Որպէս հեղնէին ի հընաւն առ հաստատակ յօդակապս.
Այլ տպաւորակալ մարդկութեան ոչ երեւի առա առագան.
Ցօրնանք գյօթանքս մըզին։ — Տէր, ցոյց ըզքս ծիածան։

ՂԳ

Ջբնէ ի յամուլ պայմանիկ առաւի հընձիլ կարապտուք.
Ըզդէպութիւնք մեր ներգք, կեանք համառօտք, միաք զաղիաղ-
ձըլմորսուն[թի՝ պատասխանի գոհար՝ այլ կայ առարկուք. [վուն.
Ե՞ր ամենայն ինչ կըշռի տովրութեան առա չափուն.
Ամենակալ զօրութեան ներմանեալ իմըն կարծիք
Ըստուերաձիւղ վերթրկատաւ պատրաստօղն զերկիր արդ,
Ցորչափ Թըռչին պատահարք չարն եւ բարի. պակինս մարդ
Թէ մի արգիօք գատաստանիք իւր Թըռչնին պայծառք յայժ
Ո՞ւ ազատ խորհուրդք գըրեցոյն ի մեզ, ու երկինք տեսցե զայս։

XCIV

And thus they plod in sluggish misery,
Rotting from sire to son, and age to age,
Proud of their trampled nature, and so die,
Bequeathing their hereditary rage
To the new race of inborn slaves, who wage
War for their chains, and rather than be free,
Bleed gladiator-like, and still engage
Within the same arena where they see
Their fellows fall before, like leaves of the same tree.

XCV

I speak not of men's creeds — they rest between
Man and his Maker — but of things allow'd,
Averr'd, and known, — and daily, hourly seen —
The yoke that is upon us doubly bow'd,
And the intent of tyranny avow'd,
The edict of Earth's rulers, who are grown
The apes of him who humbled once the proud,
And shook them from their slumbers on the throne;
Too glorious, were this all his mighty arm had done.

XCVI

Can tyrants but by tyrants conquer'd be,
And Freedom find no champion and no child
Such as Columbia saw arise when she
Sprung forth a Pallas, arm'd and undefiled?
Or must such minds be nourish'd in the wild,
Deep in the unpruned forest, 'midst the roar
Of cataracts, where nursing Nature smiled
On infant Washington? Has Earth no more
Such seeds within her breast, or Europe no such shore?

ՂԴ

Այսպէս մարդիկ խարխափին ծանրագանգատ ի վշտանգ
Մշնջեալ ծխելոյ հարց յորդիս, գաղտուց ի դար անմուատ,
եւ մեռանին պարծելով ընդ բընութիւն առանանկ,
Ահանկելով զգերբրդչեակս զառ ի նախնեացն ըստացուած
Ա. ազգ իւրեանց յետագայ՝ ազգ ընաստին սըտբրկաց.
փըշրել փոքրն նա զըղճալոյն, եւ ոչ միայն ոչ ազատ՝
Այլ հանապազ ի մըրցանս մասնելով հանդոյն գօտեմարտ,
Յաապրիլի անգր ի նոյն՝ ուր իւրըն անկեալ կան ընկերք
Կոխեալք քան զինքն՝ համառան իբրեւ ծառայ սին սերեալք:

ՂԵ

Ո՛չ զՀատատոյ ինչ ճառիմ, որ ընդ Հաստիչն եւ ընդ միտգ
Այլ բզյայոյսիկ ծանօթիկ եւ վկայելոց աստանօր,
Եւ զայնց՝ որ զօր առնեան, յաստնեան ժամ առատգին արգ.
Զպարանոցացըս կըքիչ ըզլուծն առեմ կրկնակոր,
Ջերեւեալն յայտ յանգիման բըռնաւորացդ ըզգեամունս,
Զարագամն վարչաց աշխարհի՝ բերելոց վարուց կապկակիր,
Ահիմ որ երբեմն ընծայն գառազուխիան հար յերկիր,
Եւ բառն հարեալ ըզգահուց՝ աստուցաներ ըզհիբրեալս.
Օ՛չխիե բազկացն հզօրաց՝ չէր արթեալ բառց լսկ զայս:

ՂԶ

Չիմ՝ նաւաճիցն լսկ բըռունք ի բըռնաւոր նըմանեաց. —
Եւ հիմ չիցեն նահատակք ազատուխիան եւ արդիք,
Հանդոյնք նոցին՝ զոր նահս կոլուսքիա՝ մինչ վշտաց
Իբրեւ պալլաս սպառազէն եւ յաքսատոյ անհնդիկ.
Կամ թէ հանճարք այգպիսիք յանհատատ լսկ բառնցին,
Յանհատս՝ յոր ոչ հաս առապար, ու ի չատաչ ըստոյգ վիճակաց
Ուր բընաւխիան ժըղտանըզով ըզվչիկգան դայլկեաց.
Ընդէր չիցեն այգպիսիք եւ այժմ յերկրիս Ծոց անբանիք.
Կամ նըւազագոյ էր չիցեն ապիանք ապուցն այն Ներմանիք[98]:

XCVII

But France got drunk with blood to vomit crime,
And fatal have her Saturnalia been
To Freedom's cause, in every age and clime;
Because the deadly days which we have seen,
And vile Ambition, that built up between
Man and his hopes an adamantine wall,
And the base pageant last upon the scene,
Are grown the pretext for the eternal thrall
Which nips life's tree, and dooms man's worst — his second fall.

XCVIII

Yet, Freedom! yet thy banner, torn, but flying,
Streams like the thunder-storm *against* the wind;
Thy trumpet voice, though broken now and dying,
The loudest still the tempest leaves behind;
Thy tree hath lost its blossoms, and the rind,
Chopp'd by the axe, looks rough and little worth,
But the sap lasts, — and still the seed we find
Sown deep, even in the bosom of the North;
So shall a better spring less bitter fruit bring forth.

XCIX

There is a stern round tower of other days,
Firm as a fortress, with its fence of stone,
Such as an army's baffled strength delays,
Standing with half its battlements alone,
And with two thousand years of ivy grown,
The garland of eternity, where wave
The green leaves over all by time o' erthrown; —
What was this tower of strength? within its cave
What treasure lay so lock'd, so hid? — A woman's grave.

Ղէ

Աբեսամբ արքեպիսկոպոսաց չտպաւորվեցաւ ընդհանրապէս ընդդէմ Տօնիցն Հանդիսից ասասպանեան՝ ազգասէրն ածին տպիր, եւ հաստատեցին հանապազ ամենայնիւ յամին դար. գիտելի եւս զայս որք հասին մեզ աւուրք չարագոյժ, Ամբարհաւաճ սէր գործոց որ կատարեցաւ կուռ պատասխանի ընդ մէջ մարդկան եւ յատուկ ախտանիկ խելթ՝ եղիկ, եւ որ յետս ոչինչ ի թիւսերս հանդիսացաւ խաղ անպտղ, Բաղադ յաւերժ սուրբկուԹիւն՝ կնիռց ծառոյն վէր ազգդ, Ընտանեալ գյետին չար՝ կրկին անկումն մարգոյ ։

ՂԸ

Բայց թ՛ եւ գնձեալ՝ ատտանէ Ազատութիւն գրօշ քո գեռ. Իբրեւ չատոյ չանհետանա բանեալ ընդդէմ փոթորկին. Թագինեք ձոյնիդ Թմբկահար Թեպետ բնկերակք եւ կերկեր Աղ քաղցրութիւնք քան ըզքնաւ արատհընչեալ ի մրըրկին. Թեպետ քրշտեալ յընձիւղից եւ տեառապրծ քոյին ծառ. Տապաստաւ կոչկոճեալ Թեպետ գընձուն եւ խոտանս, Աղ հիւթ խաղայ գեռ ի քեզ. եւ գըտանեմք մեք տերմանս ի հետաւոր անգամ ծոցս հիւթախանս ի խորին, Տացե գաթան լուսադոյն՝ ոլորուղս ներքոյ մեզ գետինս ։

ՂԹ

Աբձան աւուրց անցեալըդ՝ կայ՝ չտարակ կոկ բոլորվի [66], Անուր զինչ բերդ, եւ պատասխանք քարակարկաւք ընդհատ՝ Ցընդդիմանալ բաւականք զօրագումար մեծ զանգի. Կերկրով ըզկնեցս բերդանց ծայրատարդիկ կատարած. Եթիհզապատ՝ բաղնիցն փարին բաղուկք ընդհակիմ՝ Ցաւերժութեանն այն պըտուկք,չարժին աստղարիք իւր գալարք Զամենիքսանգիք որ անկան յամանակին աստիճանք ։ — Ջինչ էր ամուր ազատարակ. եւ ի հնգկուղն ի խորոյ Զոր գանձ ծածկեկ զգոյշ աւ այտպէս զանխաւր ։ — Տապան մի — [կընոյ։

C

But who was she, the lady of the dead,
Tomb'd in a palace? Was she chaste and fair?
Worthy a king's, or more — a Roman's bed?
What race of chiefs and heroes did she bear?
What daughter of her beauties was the heir?
How lived, how loved, how died she? Was she not
So honour'd — and conspicuously there,
Where meaner relics must not dare to rot,
Placed to commemorate a more than mortal lot?

CI

Was she as those who love their lords, or they
Who love the lords of others? such have been
Even in the olden time, Rome's annals say.
Was she a matron of Cornelia's mien,
Or the light air of Egypt's graceful queen,
Profuse of joy — or 'gainst it did she war,
Inveterate in virtue? Did she lean
To the soft side of the heart, or wisely bar
Love from amongst her griefs? — for such the affections are.

CII

Perchance she died in youth: it may be, bow'd
With woes far heavier than the ponderous tomb
That weigh'd upon her gentle dust, a cloud
Might gather o'er her beauty, and a gloom
In her dark eye, prophetic of the doom
Heaven gives its favourites — early death; yet shed
A sunset charm around her, and illume
With hectic light, the Hesperus of the dead,
Of her consuming cheek the autumnal leaf-like red.

Ճ

Եւ ահ արդեօք եղեւ նա. ահ էր մահուանդ այդ սիկին
Գեղեցմանեալ ի պալատ. էր գեղեցիկ եւ հասեալ,
Թագաւորաց արժան. լաւ եւս՝ առ. Հաւատ անկոպին.
Ճար դիւցազանց եւ վհհից արդեօք Հըդէր վիրըն Ճետ.
Գեղեցկութեան նորին որ արդեօք ապիկ կաց ժառանգ:
Զնորդ եկեաց, ղի սիրեաց, զնորդ արդեօք եւ մեռաւ.
Մի՛ վասն սէրն՝ այդքան չըքով եւ փառօք այդըր եդաւ,
(Ուր ուՀիկին քալաքսիլ Ընչխարը մարդկան սիրըքոր)
Չի յիշեացի նորայն բաւա գեր մահացուի չնորհաւոր.

ՃԱ

Ղամանն արդեօք այնոցիկ որ գիւրեանց անաբըս սիրէին,
Թե ապուցիկ՝ որ զայլոց. զի եւ առ. հինա անգ էին
Ասյոկնակ ոչ, որպէս վէպքն հնանձականք մեզ Ճառեն.
Եղիւ. արդեօք նա զօրէն կուանելիայ զգօն սիկին,
Եթէ լըկաի եւ չամաւուշ զինչ եգիպտեան պէրՃ գըժբայ.
Սիրոյդ արդեօք գըրգանաց, եթէ նոցին գիմամարտ՝
Կիրթ լաւութեամբք. Թոյլ մոռամբ օրըսին անկնալ ի Թա-
Թե զգօնութեամբ մերժելով ի տառապանս իւր ըզքեր. [կարդ,
Չի այսպէսի հեԹեԹանք ին են ըզՀից ինքնաբեր:

ՃԲ

Գուցէ մեռանե գեռահաս. գուցէ Ոկըճեալ վըշտակիր
Ցաւօք ծանուածիք՝ քան որ շուրջ մեծապըմբեԹըն դամբան
Պարտաւորեալ եւ Ճընչէ զաՃենն նորին գեղաՃիր.
Գուցէ ամպրոպք պատոհցին ըզգեղ այսիցն տըխուսկան.
Եւ մուԹ կալաւ զայըսըն անաւա՝ զըղՃապատում արկածիցն՝
Զոր տան երկինք սիրելեաց, ըզմեռանել տարաժամ:
Այլ վայելուչ ին երանգ իւր յաբեւան մըտից ժամ
Ըզվերջալոյսն արծարծեր մանուն՝ զնովաւ սփառեալ ցիր,
Մըննդեալ ծիօսիցն ածելով զաշնատաղարթ գոյն կաթիր:

CIII

Perchance she died in age — surviving all,
Charms, kindred, children — with the silver gray
On her long tresses, which might yet recall,
It may be, still a something of the day
When they were braided, and her proud array
And lovely form were envied, praised, and eyed
By Rome — but whither would Conjecture stray?
Thus much alone we know — Metella died,
The wealthiest Roman's wife: Behold his love or pride!

CIV

I know not why — but standing thus by thee
It seems as if I had thine inmate known,
Thou Tomb! and other days come back on me
With recollected music, though the tone
Is changed and solemn, like the cloudy groan
Of dying thunder on the distant wind;
Yet could I seat me by this ivied stone
Till I had bodied forth the heated mind
Forms from the floating wreck which Ruin leaves behind;

CV

And from the planks, far shatter 'd o'er the rocks,
Built me a little bark of hope, once more
To battle with the ocean and the shocks
Of the loud breakers, and the ceaseless roar
Which rushes on the solitary shore
Where all lies founder 'd that was ever dear:
But could I gather from the wave-worn store
Enough for my rude boat, where should I steer?
There woos no home, nor hope, nor life, save what is here.

ՃԳ

Գնացի մեռան լի աւուրքը երկարակեաց լինելով
Քան թէ գերզոյն աքսաւանիք, քան ազգականիք եւ օգնիք,
Եւ ալեւոր վարսքն երկոյն Թերեւս ածին ինձ զուշով
Զաւուրսն անցեալս միշ ելին նոքա հիւանդին հոգսիքը.
Ցաւոյժ ցաւդուք մեռեմանաց եւ գերզեցիկն երեսոք
Ղամանձ արկեալ օքնութեամբ երանելւոյ յայնը Հաւքմայ։ —
Այլ միշեւ ցիրք ձըգիցի՝ ապագին կարծեաց բաղաքացոյ. —
Այո ինչ քաջիկ յայտ է մեզ, դի Մեռելոյն ոչ մեռաւ,
Ձոխագունին Հաւամոց կին։ — Ահա սէրն կամ հաւքաւ.

ՃԴ

Ըզվեան ելրն ոչ ինչ գիտեմ, այլ միշդեւ կամ ես ասէ քեւ
Թըւեմ զի քեզըն ընակեալ ճանապէրհ մվ գերեզմանն,
Եւ աւուրք վաղ խակ ուրեմն անցեալք ասհեալք շուրջ գինեւ
Նըւագասուր իմն ազգմամբ յիշատակաց գործեալ գան.
Թէպէտ եւ ձայնիք նըւագացն ապրափոխեալք եւ ծանանք
Հանգոյն շանթիցն նուազելոց յամոզրոպս ի հոգին հեռաւոր.
Այլ քաղցր է ինձ նըստել յոյս բաղձեալապատրս կռկռա.
Մինչեւ ծընայց ի մըտաց կեռաւցելոց կերբապատան.
Ի թախտակ շըրխափեւ աւերակացս ի սահմանս.

ՃԵ

Եւ ի տախտից սըփռելոց ի քառաժեռս ցիր եւ ցան
Կաւաւցանել ինձ յուզոյ նաւակիկ, գոլ գիմագրաւ
Դաթձեալ յալիս ահինակածս եւ զաթձեալ յինքն ամիկեան,
Եւ ի շառաչ մըշտամուռնէ կոհակահարս այս անգաւ.
Ոըք ի յափուռս մեռաւորս անգալ կոծին եւ հընծին,
Աիզ ուր համոյն շանկալըքն իմ խորտակալ կան յինգերս։
Այլքեւ բեկորս իսկ բաթձից եւ ծովածին շառս մընեւրս,
Եւ կաւաւցից ինձ նաւակ խաղալ, իսկ ուր վարեմ զայն. —
Զինք ասեն, չինք յայտ եւ ոչ կեանք, քան որ ասուածքս պիտի [67]։

CVI

Then let the winds howl on! their harmony
Shall henceforth be my music, and the night
The sound shall temper with the owlets' cry,
As I now hear them, in the fading light
Dim o 'er the bird of darkness' native site,
Answering each other on the Palatine,
With their large eyes, all glistening gray and bright,
And sailing pinions. — Upon such a shrine
What are our petty griefs? — let me not number mine.

CVII

Cypress and ivy, weed and wallflower grown
Matted and mass'd together, hillocks heap'd
On what were chambers, arch crush'd, column strown
In fragments, choked up vaults, and frescos steep'd
In subterranean damps, where the owl peep'd,
Deeming it midnight: — Temples, baths, or halls?
Pronounce who can; for all that Learning reap'd
From her research hath been, that these are walls —
Behold the Imperial Mount! 't is thus the mighty falls.

CVIII

There is the moral of all human tales;
'T is but the same rehearsal of the past,
First Freedom and then Glory — when that fails,
Wealth, vice, corruption, — barbarism at last.
And History, with all her volumes vast
Hath but *one* page, — 't is better written here
Where gorgeous Tyranny hath thus amass'd
All treasures, all delights, that eye or ear,
Heart, soul could seek, tongue ask — Away with words! draw near,

ՃԶ

Թողլ մեզ[ն]էացն որդ հոգմունք. այսուհետու ձայն նոցուն
Լինի ՚ձ՚ն[ե]լոյ գալեաւոր. եւ գոռասպիտ ինք գիշեր
Ցերեկս[ե]ացե զհունէ նոցա ՚նդ բզե[ի]ճակացըս ճգնին
Զոր եւ լլանան իակ այժմիկ, ի լոյս աղօս եւ յիրիք,
Յաղթամղոյին տարածել ի բոյնս հաւուց խաւարի,
Պալատնիսկայ ի բարձանց ձայնս ածելով առ իրեար [66],
Լայնաչխոյք, գորշք եւ փայլուկք, բաբախելով ճեւաւհար:
Ա՛ա այսպիսեօք չկրմօք զի՞նչ մերքս խցին վիշտք արհամարհ:
Թողից օն անդր արդ ի բաց զիմոց ցաւոցըս համար:

ՃԷ

Բաղեղն եւ ՚նձ եւ մերկակ, ազէհ եւ խոտըն վայրի
Հ[ա]մախաւանեալ համավայր. դիւղսն դընին անդ փլատակք
Ո՞ւր էր երբեմն սենեակ, բնկոյք ջահ[ա]ճախ կամարի,
Ա՞նդրակատար անդ սխնակք, ձեղունք ցերտեալք ընդ յատակ,
Ո բմ[ի]անքկոր գիղերանգք ի՞ներքնատուն տաճկացեալք,
Ո՞ւր բու. գարեալ դադարէ կարծեալ գիշեր հառաչակ.
Ե՛ս ո՞գիւե, սրտ[ի]ս իցեն Թէ բազանիք Թէ տաճարք.
Խոյզ եւ խըճդիր գիտու[ի]ճան ծանեալ լոկ զայս զի որմք են:
Հայեաց ի լեռանն ինքնակալ [69]:— Ա՛յոպէս հընգօրք խակ գըճեն:

ՃԸ

Ա՛յդ համօրէն մարդկայինոցըս պատմու[ի]ճեանց յիշատակ,
Ցար անդու վէպք անցելոց. Ա՛զատու[ի]ճեն առաջին,
Ցեաս նորա փառք. ի վերնալ նոցին՝ ոսկւոյ առնէ աչեզ,
Ա՛նաք եւ նղնաւմընն բարուց, եւ խրժանալ հուսակ վերջին:
Ե՛ս պատմա[ի]ճեան ամենայն առուտրականք մնասեներց
Զհէք բա[յ]ց պիտի մի պատճէն, եւ է դըրնալ առա յապիկ,
Ա՛սա ուր գառազ բըրանու[ի]ճեն էած կուտեցոց գանձ առատիկ
Ե՛ս փափկու[ի]ճեանս զանազան, մնրմնջ աչեզ եւ ի լուր,
Սըրտի լեզուի եւ մնասց յաղթի[ի]ւս.— ապ հիմ բանի ի զուր·

CIX

Admire, exult, despise, laugh, weep, — for here
There is such matter for all feeling: — Man!
Thou pendulum betwixt a smile and tear,
Ages and realms are crowded in this span,
This mountain, whose obliterated plan
The pyramid of empires pinnacled,
Of Glory's gewgaws shining in the van
Till the sun's rays with added flame were fill'd!
Where are its golden roofs? where those who dared to build?

CX

Tully was not so eloquent as thou,
Thou nameless column with the buried base!
What are the laurels of the Cæsar's brow?
Crown me with ivy from his dwelling-place.
Whose arch or pillar meets me in the face,
Titus or Trajan's? No — 't is that of Time:
Triumph, arch, pillar, all he doth displace
Scoffing, and apostolic statues climb
To crush the imperial urn, whose ashes slept sublime,

CXI

Buried in air, the deep blue sky of Rome,
And looking to the stars: they had contain'd
A spirit which with these would find a home,
The last of those who o'er the whole earth reign'd,
The Roman globe, for after none sustain'd,
But yielded back his conquests: — he was more
Than a mere Alexander, and, unstain'd
With household blood and wine, serenely wore
His sovereign virtues — still we Trajan's name adore.

ՃԹ

Մերձ մատիք, տէ՛ր, եւ ըընծայ, խոտեան, ի ծայրը հատ ու ի լայ.
Քանզի ես ես իսկ ատելն հանուրց կըրկին այդ պատճառք.
Ո՛վ մարդ կախեալ ճօճանակիդ ընդ մէջ ծաղոտ ու արտաւոտաց.
Ի քիչ աեղւոյս՝ պերասուհիանք եւ ազգք դըրին ոտընհարք.
Ի լերինս յայսմ՝ սրդ սրդ. եւ աեղապին իսկ ըընկէ,
Ցուբանակերով ամբառնալսը իշխանապանծ աշտարակ
Շողշողելով ի փառաց պատճառագործ փայլատակ.
Մինչեւ ճանճանչք արեւուս բացադիպեալ եռալին.
Ո՞ը սրդ սակիքն են ձեղունք. եւ ուր որք զոյն կանգնեցին։

ՃԺ

Ոչ այնքան քաջ պերճախօս կիկերոնին էր լեզու՝
Որքան դու սիւն անանուն եւ կիսաթաղ խորըհաւոր։
Ո՞ր են դաժինք որ զճակատ պըրակերցին կիւտարոս. —
Տուք ինձ պըրակ բաղեղան որ ի ծորին տան բուսաս։
Ո՞յք է կամարս այս կամ մայրի որ սրդ աչացս հարկանի,
Տըսյեանոս Թէ Տիտոս. — ժամանակին մխայնակ.
Ունչս ածելով վարէ նա զկամար, ըընդոյնի, պյաղեհանակ.
Աւաքելոյն կանգուն կայ ՚ի դրի ուր կայսերն էր ասիոր [10],
Եւ ՚ի ընկէնէն ամբիւնք վերհաք յօգըս Թաղեալք կանգնասոր,

ՃԺԱ

Ի խորագոյն կապուտակին ի մէջ երկինըցըն Հաւմայ,
Անիարկելով ընդ աստեղս. ու էր չունչ երբեմն ի ծոսին՝
Ուժ ոչ գըրեթ անհաճոյ գալ բընական ի սոսս,
Մի յայնց ոգւոց որք լըրուն իւրով երկրի սիրելին,
Հաւանականն ալխարհի, զոր չերկայաս ոք յիտոյ.
Ելա եւ զգբաւեալն իսկ կորոյս։ Գանդ զՀղէքսանդր ինձ նա մեծ,
Սուրբ յարինէ ընտանւոյ եւ ի գինւոյ վերջնամեղջ,
Որ զարքինի լաւութիւնս Հանդիսացոյց անպարտաս.
Եւ մինչեւ ցօրս այս պատուի Տըսյեանոս ջինջ Հաւքաս։

CXII

Where is the rock of Triumph, the high place
Where Rome embraced her heroes? where the steep
Tarpeian? fittest goal of Treason's race,
The promontory whence the Traitor's Leap
Cured all ambition, Did the conquerors heap
Their spoils here? Yes; and in yon field below,
A thousand years of silenced factions sleep —
The Forum, where the immortal accents glow,
And still the eloquent air breathes — burns with Cicero!

CXIII

The field of freedom, faction, fame, and blood:
Here a proud people's passions were exhaled,
From the first hour of empire in the bud
To that when further worlds to conquer fail'd;
But long before had Freedom's face been-veil'd,
And Anarchy assumed her attributes;
Till every lawless soldier who assail'd
Trod on the trembling senate's slavish mutes,
Or raised the venal voice of baser prostitutes.

CXIV

Then turn we to her latest tribune's name,
From her ten thousand tyrants turn to thee,
Redeemer of dark centuries of shame —
The friend of Petrarch — hope of Italy —
Rienzi! last of Romans! While the tree
Of freedom's wither'd trunk puts forth a leaf,
Even for thy tomb a garland let it be —
The forum's champion, and the people's chief —
Her new-born Numa thou — with reign, alas! too brief.

ՃԺԲ

Ցաղիմանակաց քաղաքացեան ունք արդ, ունք բարձր այն գահակ,
Ուր գիւցազնին արկանէր գիրկ Հըռովմ. ունք Տարպեան վախք [71],
Ընկերըն ակաց մեռանելեան կառափնատեղ դըժընկակ,
Գահ ուր գաւէն հըզօրաց բարբս՝ մեռանելէն բուժիչք վազք :
Մի՛ ասիր արդեօք կուտեցին աչխար հակառք զօս. զապուր. —
Այո այդբէն. — եւ խոնարհ ի գալսի անդր ի բացեայն
Հազար ամաց գըժաւերիւնք նընկնին ի քուն լըռելեայն.
Անմահականքն ճառէից անդ հընչեղիկ վայր փոթռիչ [72]
Ուր պերճախօս յարդ չընչին օգտ ընդ հրովաս նիկերոյ.

ՃԺԳ

Աղաւաւերեան գաշտ, հերձիր եւ համբաւուց եւ արեանց.
Ժողովըրդեան մեծագուղ կըրիկ կարգեալ անդ հանդէս,
Ի վայրկինէն առաջնոյ յար պերաւերիւն ծայր ընձուակաց
Մինչ յայն՝ յար ներ աչխարհայ հաւատմանն չընձայց աստարէս,
Ահա վազ ուրեմն անդ ազօղեալ ազատաւերեան էին դէմք,
Եւ անիրևան բըռնաւերեան չորերեալ ըզբաստըս նորին.
Մինչեւ խիզախն ի խառնեն օրինազանց գինուորին
Ըզծերակոյսն կոխեր առ ոտն ըզհամր ու ահաբեկ,
Կամ ըզբառայն վաճառեր կաշառաւ զիշատչն առ անձն հեգ :

ՃԺԴ

Ահա արդ գաթձուած առ յիւսին Հռովմայ կացեալըն արիւնն.
Թողեալ ըզգբիւր բըռնաւորըն գարձ առ քիչ ապատցուք,
Ո՛վ դու գարուց խաւարայ՝ ամօթագարձ փրկուելիւն.
Դու բարեկամ Գերաթքերայ, խաւարկան յուզոյն շուք.
Ո՛վ Րիւնցի ո՛վ յիւսին Հռովմէական գու գաւակ [73] :
Թէ կոճռեալ տայցե կոնդ ազատաւերեան ապ ոտգարթ՝
Գերեզմանիդ միայնոյ հիւսեացի նա պսակ ի գարդ.
Ո՛վ առանից նահատակ, ժողովըրդեան առաջնորդ
Հռովմայ նուաճեալ նորածին. վերջ պերաւերեանդ Համառօտ :

CXV

Egeria! sweet creation of some heart
Which found no mortal resting-place so fair
As thine ideal breast; whate'er thou art
Or wert, — a young Aurora of the air,
The nympholepsy of some fond despair;
Or, it might be, a beauty of the earth,
Who found a more than common votary there
Too much adoring; whatsoe'er thy birth,
Thou wert a beautiful thought, and softly bodied forth.

CXVI

The mosses of thy fountain still are sprinkled
With thine Elysian water-drops; the face
Of thy cave-guarded spring, with years unwrinkled,
Reflects the meek-eyed genius of the place,
Whose green, wild margin now no more erase
Art's works; nor must the delicate waters sleep,
Prison'd in marble, bubbling from the base
Of the cleft statue, with a gentle leap
The rill runs o'er, and round fern, flowers, and ivy creep,

CXVII

Fantastically tangled; the green hills
Are clothed with early blossoms, through the grass
The quick-eyed lizard rustles, and the bills
Of summer-birds sing welcome as ye pass;
Flowers fresh in hue, and many in their class,
Implore the pausing step, and with their dyes
Dance in the soft breeze in a fairy mass;
The sweetness of the violet's deep blue eyes,
Kiss'd by the breath of heaven, seems colour'd by its skies.

ՃԺԸ

Եգիպտիա՛, անուշակիդ ինձ գառատակերա՛ ի տրտե՛ [74]
Որ ի մահացուս ոչ եգիտ վայր ազատական գեղեցիկ
Քան ըզքո ծոց մխատատեղջ. որ ինչ քո լեալ էր կամ է,
Թէ արշալոյս ծաղկահաս յոյսերս օգոց ընթացիկ,
Թէ հարան յատերժ հընաբեալ ի համանուագ յուսահատ,
Կամ Թէ արդեօք երկրաւոր գեղեցկութիւն իսկ համակ
Որ գերազանց քեզ գըտեր քան զտարփածուս հառաջակ
Պաշտօնատուրս ատամնօր. որ պինչ ու էր քոյին զարմ,
Խորհուրդ եմիր գու չքնաղ ի կերպարան ընդբակալմ։

ՃԺՁ

Աղբերապատ քո մանուածքն յար առագիալ ցայտանի ցարդ
Ցեղեսեան ըստըղդ ցընցուղ. գեմք քոց ալեաց քարաչիթ
Ուժ ոչ զօրէ ժամանակ ածել կնճռիան հընազատդ՝
Հատանեն ցոլ վերնատց հեզային ոգւոյ տահմանիթ։
Ջոգոյ վերջերըս կանաչ՝ ոչ եղծանէ արտ ատուտատ.
Եւ ոչ խազալ ընդնջէ ըստ պարատիկեալ ի կըճէն
Մինչ ի տատրուստ տրճանից հերձոտուըց պղըղալիջ
Հեզիկ վազիւք վարեալ վէտս ի վէր ևս ըստ ևս հեռի,
Ի ծեր ծաղկանց, բազեղանց՝ որ ցնորամեռ բալորի.

ՃԺԿ

Կանխատաղիկ լուղըտլնի գալարազեծոց պարզ բըլնր
Ջեռեալ տըզգոյ ի մարմանդն ազակաբուքն մղեա.
Ամարաւնք հատուց վանդք երգին յանդման քուա՛ Ո՞ղջ լեր.
Ծաղկունք վառեալք գոյն ի գոյն ևս բազմաճոտան ի հանդէս
Ա՛ վայր մ՛ յինքեանս գադարել ժըտին ըզքոյ գարշապար.
Եւ երթին յերկին երինդ տանուան զերփեւտաբոյթ գնդապար.
Աչք կատուտակ մըրճնաշող մանուշակին քաղցրաբոյր
Ցերկնահընչակ ատղեանն տատեալ սիրոյ համբուրիկ
Ջերմերակատ ըզդենուդ թըւին զերանգըս գողտրիկ։

CXVIII

Here didst thou dwell, in this enchanted cover,
Egeria! thy all heavenly bosom beating
For the far footsteps of thy mortal lover;
The purple Midnight veiled that mystic meeting
With her most starry canopy, and seating
Thyself by thine adorer, what befell?
This cave was surely shaped out for the greeting
Of an enamoured Goddess, and the cell
Haunted by holy Love — the earliest oracle!

CXIX

And didst thou not, thy breast to his replying,
Blend a celestial with a human heart;
And Love, which dies as it was born, in sighing,
Share with immortal transports? could thine art
Make them indeed immortal, and impart
The purity of heaven to earthly joys,
Expel the venom and not blunt the dart —
The dull satiety which all destroys —
And root from out the soul the deadly weed which cloys?

CXX

Alas! our young affections run to waste,
Or water but the desert; whence arise
But weeds of dark luxuriance, tares of haste,
Rank at the core, though tempting to the eyes,
Flowers whose wild odours breathe but agonies,
And trees whose gums are poison; such the plants
Which spring beneath her steps as Passion flies
O'er the world's wilderness, and vainly pants
For some celestial fruit forbidden to our wants.

ՃԻԼ

Եգերիա՛, յայս չքնաղ հովանոցակ կայիր դու,
իւ երկնատեղի երկնափայլ ծոց քո ծփեալ բաբախէր
Ընդ հեռաւոր հետս ոտից քոյոց տոչփածուխ մուհացուս.
Բազմատեղոջքըն բուխլուք ծիրանածայր ակլ գիշեր
Հովանոցայր քօղարկու խորհրդաւորդ հանդիպմանն.
Իւ ինձ ընտանեալ տուս կայիր ու. հոմանդդ, կը եր քեզ.
Աչուըտ քարայրս այս ըստ կոմս առաուտածուհոյ սիրակեզ
Ճարտարպետեալ ձեւացաս, եւ ի անձնեակն այն ներքին
Օթեւաներ Սէրըն սուրբ՝ պատգամախօսն առաջին։

ՃԻԹ

Ես արգարիւ տարածեալ ու. ծոց ներքին ըզքոյ ծոց
Ընդ անմահիդ կապեցիր ըզմահացու նորայն սիրտ.
Ես ընդ սիրոյ՝ որ ծնանի եւ մեռանի հեծեծած,
Հաղորդեցիր զոր ի քեզ անմահ տարփիցըդ խելիրտ.
Ես բաւեցիր յարգարել անմահականըս զայն կիրս,
Ես երկրաւորս հզրճաւանաց տալ երկնուհակ մաքրութիւն,
Աչքուըմ ըզնեաըն պահել ես ըզնորայն ճաճել Թոյն,
Ըզպարկութիւնըն պըզնէրդ՝ որ եղծանին ըզրընաս,
Ես գհեղձուցիչն ի հոգւոյ զդաղձըն խըլել կենագաս։

ՃԻ

Եղե՛ւկ մեզ, կիրք կաճապինք ի մանկականըս հասակ
Կամ՝ զուր վատնին կամ հասնի արբուշանել զանապատ՝
Ցորժմ վիայն աբձակին յոգնահամքաթ սեռս բուսակք,
Ոլոմն անժամ, վէրք սըրտի՝ ճեխ ես ապաց որոգայթ.
Ծաղկանք՝ ի բոյր վայրենի օրհասական հաբեալ հոտ,
Ծառք խիժաքերք ճաւնականք. այսպիսիք առաւիկ
Ընդ մոլուճեան բողքոջին գարշապարօք չարաչիք՝
Միով ճափաճանալ երթայ նա ընդ անկըրկի վայրս ապիարի՝
Ինդրել պատուոյս ինչ երկնից՝ զաքեալը առ գնւր մեր կարի։

CXXI

Oh Love! no habitant of earth thou art —
An unseen seraph, we believe in thee, —
A faith whose martyrs are the broken heart, —
But never yet hath seen, nor e'er shall see
The naked eye, thy form, as it should be;
The mind hath made thee, as it peopled heaven,
Even with its own desiring phantasy,
And to a thought such shape and image given,
As haunts the unquench'd soul — parch'd, wearied, wrung, and riven.

CXXII

Of its own beauty is the mind diseased,
And fevers into false creation: — where,
Where are the forms the sculptor's soul hath seiz'd?
In him alone. Can Nature show so fair?
Where are the charms and virtues which we dare
Conceive in boyhood and pursue as men,
The unreach'd Paradise of our despair,
Which o'er-informs the pencil and the pen,
And overpowers the page where it would bloom again?

CXXIII

Who loves, raves — 't is youth's frenzy — but the cure
Is bitterer still; as charm by charm unwinds
Which robed our idols, and we see too sure
Nor worth nor beauty dwells from out the mind's
Ideal shape of such; yet still it binds
The fatal spell, and still it draws us on,
Reaping the whirlwind from the oft-sown winds;
The stubborn heart, its alchemy begun,
Seems ever near the prize — wealthiest when most undone.

ՃԻԱ

Ո՛Հ Սէր, չէս չէս գու. քնակիւլ երկրիս այսօրիկ.
Աչերուդ Սէրովբէ, որուն ճառնեմդ մեր հաւատաս,
Հաւատաք՝ որոյ վրկայք՝ սիրոջը են խորատակեալք վշտակիզք.
Այլ ոչ մերկօր այօք ցարդ եղեւ ի քեզ ոք նըկատ,
Եւ ոչ տեսցե ոք երբեք ըզկերպարանդ՝ որպես էն.
Ըզքեզ մարդկան հնարեաց միտք, այն որ ներկինս խակ եղէց
Թելադրելովք ցընորիւք երեւակերպն իւր ըղձէից.
Եւ ես միոյ խորհըրդոյ մեացըն զայս ձեւ եւ զայս դէմս,
Գաղէլզոկս տապակիլս, ցատածս, հիւծեալս եւ գըժխեմս:

ՃԻԲ

Ջեռնեալ մըտաց յիւրակերտն ըղձակիզի տարփ գեղոյ,
Եւ յինքնատեղծեալն տեսլեան հեմեմեանաց սընոտիս.
Ո՞ւր են պատկերք՝ զոր հանճար անդրէգործին ած ի գոյ.—
Ի՞ նըմանյ լոկ: — Եւ՞ըր եղոյց ընտրելիւն չըքնաղս այդպիսիս.
Ո՞ւր են չըտորհքն այն, կամ՞ ուր այն լաւութիւնք՝ զոր իշխեմք
Խորհրդածել յայրքսուն տիս եւ գՀետ. Հըգտիմք յայրութեան.
Ցուսահատիլ ըղձանաց դըրախտ անհուտ անժամանն,
Որ չտրաչար չըգտրէ զդրիչ եւ վըրձին ճարտասրի
Եւ քընքշչէ գքաջ՝ յոր փայլել ճաղկափըթիթ հընաբի:

ՃԻԳ

Մոլի հարեալն ըզսիրով. ակր՝ զաստեղացանք մանկութեան,
Այլ գառնագոյն եւս է գիղձ. մինչ ըզսիրուն պաշտելին
Թողուն պատճառք հետ գՀետ. և մինչ քաղ խակ յայտ է այն
Թէ չիք արդիւ կամ չըքնաղ բայց տեսեալ ծորտ մըտացն,
Դեռ տակաւին վըտակէ զոգի՝ ալըճ ներալն երեւոյթ
Եւ տոհմն արկեալ կաշկանդեալ առեալ տանի քաջագործ
Ի հոգիացան սերմանեաց իւրոց հնձել ըղմերկիկ:
Սիրտ յամառեալ անձնասանան յոսկեսառըն հեմեմեանաց՝
Հաստ կաթնե զինքն եւ ճոխ՝ հատ կորառեան ի դաբանս:

CXXIV

We wither from our youth, we gasp away —
Sick — sick; unfound the boon, unslaked the thirst,
Though to the last, in verge of our decay,
Some phantom lures, such as we sought at first —
But all too late, — so are we doubly curst.
Love, fame, ambition, avarice — 't is the same,
Each idle, and all ill, and none the worst —
For all are meteors with a different name,
And Death the sable smoke where vanishes the flame.

CXXV

Few — none — find what they love or could have loved,
Though accident, blind contact, and the strong
Necessity of loving, have removed
Antipathies — but to recur, ere long,
Envenom'd with irrevocable wrong;
And Circumstance, that unspiritual god
And miscreator, makes and helps along
Our coming evils with a crutch-like rod,
Whose touch turns Hope to dust, — the dust we all have trod.

CXXVII

Yet let us ponder boldly — 't is a base
Abandonment of reason to resign
Our right of thought — our last and only place
Of refuge; this, at least, shall still be mine:
Though from our birth the faculty divine
Is chain'd and tortured — cabin'd, cribb'd, confined,
And bred in darkness, lest the truth should shine
Too brightly on the unprepared mind,
The beam pours in, for time and skill will couch the blind.

ՃԻԴ

Ի մանկութեան անգ թօշնիմք ի սխս , հատեալք ի հառաչ ,
Անհատք առ իղձ՝ թալանեամք , եւ անկապուրգք առ ծաթաս ,
Եւ անագան թէ ուրեմն յիւղը անգ կենացըս դանգաչ
Ուրուական իմն ամրքն իրը ըղձալացըն կանխաս .
Ալ անագանն եւ անժամ. որոյ երջուկ մեզ կրկին :
Մի ինչ են աչք եւ սիգանք , ազահութիւն , եւ համբաս ,
Զար են համոյնք եւ թափուրք , ալ յետնալաթ աչ բընաս ,
Զի երեւոյիթք անալակերպք են լոկ , անուամբք զանազան ,
Եւ ըսպասին փոյլք բոցոյ նոցին ի մեալ ծուխ մահուան :

ՃԻԵ

Ինչ կամ ոչ ոք զոր կարէր սիրել՝ երկիւղ կամ սիրեցոյ ,
Եւ ելեւ գեղք կոյր հըսպասիւ , եւ սիրելոյ հարկ ուժգին
Տարաժամեցաւ իսկ երբեք ըղձակակիր կիրս սգեաց ,
Ալ ուր ուրեմն գաթձցին եւ այնք գեղեալք կսկծագին .
Եւ պատահումն բաղդի՝ Դիք անգի ու անճարակ
Շրջախուզեալ բոլորբ զմեզ ըղձալեացըս խուժան
Իբրու ծայրիւ ճանկճանկոտ գազանաձեւ խուզական ,
Եւ ի հըսկել մահանին՝ յոյզք մեր գառնան ի փուչ ,
Ի փոշի՝ զոր կսխեաց ամենայն մարդ մըտեզի :

ՃԻԶ

Ալ խոկացուք սրատակնիք . զի չիք ինչ այնպէս վատթար
Որպէս ըղբաղըն թալուլ եւ վնասհելոյ գիրաւունս ,
Ըզյետին զոյն եւ միակ ապաստանի մեր գազար ,
Ի տոյն եւ ես ապաւէն ժամբերալ կացից դէմ համբաս .
Թէ եւ ի ծնէ իսկ մերմէ աստուածնեզէնն ի մեզ կար
Եալեալ կապիալ վըշտաբեկ տրտասահման տապագիր՝
Դրնի արկեալ ի մըճաւն , զի ստուգաբեմիւն լուսակիր
Մբ զօշտաճ զանպատաստ միտս , ալ ծագէ ճառագայթ .
Զի ժամանակ եւ տրտնեստ բառնին զաչաց կուրին խայթ :

CXXVIII

Arches on arches! as it were that Rome,
Collecting the chief trophies of her line,
Would build up all her triumphs in one dome,
Her Coliseum stands; the moonbeams shine
As 'twere its natural torches, for divine
Should be the light which streams here, to illume
This long-explored but still exhaustless mine
Of contemplation; and the azure gloom
Of an Italian night, where the deep skies assume

CXXIX

Hues which have words, and speak to ye of heaven,
Floats o'er this vast and wondrous monument,
And shadows forth its glory. There is given
Unto the things of earth, which Time hath bent,
A spirit's feeling, and where he hath leant
His hand, but broke his scythe, there is a power
And magic in the ruin'd battlement,
For which the palace of the present hour
Must yield its pomp, and wait till ages are its dower.

CXXX

Oh Time! the beautifier of the dead,
Adorner of the ruin, comforter
And only healer when the heart hath bled;
Time! the corrector where our judgments err,
The test of truth, love, — sole philosopher,
For all beside are sophists, from thy thrift,
Which never loses though it doth defer —
Time, the avenger! unto thee I lift
My hands, and eyes, and heart, and crave of thee a gift:

ՃԻԸ

Ո՛վ գուք կամաքը կամաքաց . Թըւ 'ին ալեպս Թե Հառմայ
Ըզբնաւ զաչէն զիրարեալ ըզրգացն յայլմէից ընդբըլան
Ցաղթանակօք Հանուրըք մի լսկ կանգնել առւն գըմբեթեայ՝
ԸզԷրկնչելն իւր ամբարձ , ուր որպէս կոհը բընական [78]
Լուռանոյ ճաճանչք նըշողէն . զի աստուածեան խոկ լուսոյ
Լուսաւորիչ է արժան գՀրաչէցն ալն բովս անըռակաս ,
Թէ եւ աչխատ եղեն միաք Հետազօտք անդ ընդ երկար .
Եւ կապաւտակըն փայլուն խոսլական գիչերի՝
(Յորում երանգս ալեպսիս ըզգենուն գեմբ երեսի ,

ՃԻԹ

Որոց են բանք եւ խօսին ընդ քեզ յերկինքըն բարձանց),
Ծաւալ առեալ յընդարձակս ալս եւ չըքնաղ ի չինած
Չովանոյ տարածուն ի չուք նորին փառապանծ :
Ըզգացուն ինն ոգեղէն և յերկրաւորս աւերածս
Ջոր տապալեալ ամանակ՝ արկանէ ձեռն ընդաքօք ,
Ալյ եւ փչէ զմանգաղն անդ . և զօրութիւն ինչ ճանուկ
Եւ մոգական ինն Հանդէս մնՀարձանացն ի գերբակ
Որոց տեղի տան այժմուս Հղյակապատեալ տապարանք
Ըսպասաւորով զապագայն յօժիս առնուլ գարուց ժանգ :

ՃԼ

Ո՛Հ գու գիմաց մեռելոց գերեզմանիչ ժամանակ ,
Աւերակաց զարդարիչ , ակն միւիմար մըտապիւր
Եւ գեղ կամակ գու ազբատ արուեստակաւ տեսրատակ .
Ո՛Հ ժամանակ ոմ աւղիչ գատաստանանց խնդասիրութ
Ձըշմարտասիրեան եւ Սիրոյ փորձիչ , միակ խմաստսեր ,
Ջի քաց ի քէն՝ խմաստակք են այլք . արդեօք վըէժխնդիր ,
Թէ եւ յաճիս ի գատ , զանց երբեք չառնիս ընանիր .
Ա՛ քեզ ոմ ժամանակ , ձեռս , ալս եւ սիրտ վերամբարձ ,
Պարգեւ ակ մէն միայնակ ի քէն խնդրեմ ինձ ի վարձ .

CXXXI

Amidst this wreck, where thou hast made a shrine
And temple more divinely desolate,
Among thy mightier offerings here are mine,
Ruins of years, though few, yet full of fate:
If thou hast ever seen me too elate,
Hear me not; but if calmly I have borne
Good, and reserved my pride against the hate
Which shall not whelm me, let me not have worn
This iron in my soul in vain — shall *they* not mourn?

CXXXII

And thou, who never yet of human wrong
Left the unbalanced scale, great Nemesis!
Here, where the ancient paid thee homage long —
Thou, who didst call the Furies from the abyss,
And round Orestes bade them howl and hiss
For that unnatural retribution — just,
Had it but been from hands less near — in this
Thy former realm, I call thee from the dust!
Dost thou not hear my heart? — Awake! thou shalt, and must.

CXXXIII

It is not that I may not have incurr'd
For my ancestral faults or mine the wound
I bleed withal, and, had it been conferr'd
With a just weapon, it had flow'd unbound;
But now my blood shall not sink in the ground;
To thee I do devote it — *thou* shalt take
The vengeance, which shall yet be sought and found,
Which if I have not taken for the sake —
But let that pass — I sleep, but thou shalt yet awake.

ՁԼԱ

Ցաւերակացա ի միջի՝ ուր քեզ տաճար եւ խորան
կառուցեալ իմքին կանգնեցա տոտուածոյգեա տմոյկի,
Բարձեալ ձերբեմ եւ ես զիմ՝ նըւէրք ծուխդացդ ի խըռանն,
Ջաւէրս տմոց, ոչ բազուժիս այլ գինպատածովք յոդնալի.
Եթէ տեսեր զես երբէք տմոպարհատաճ՝ մի ըսներ.
Իսկ թէ տարայ ըսուէրեցին յոյզագուշեան եւ հանգարտ,
Զգուռզուշեցնես իմ պաշհալ տաեւլուշեան գիմամարտ՝
Ցորքե ընաւ ոչ ընկճեցայց, մի՝ նդ վայր ուզեցե ընդ ոդիս
Անցցե երկաթս ապա։—Զէցե՞ն եւ նացա զեզ եւ լալիս։

ՁԼԲ

Եւ գուս որ ոչըն Թողեր երբէք մարգկանըս չարեաց
Զարդարուշեանըն վերհանել՝ նըշար ոմ մեծ Ղեմեսիս [76],
Ասա ուր նախնիք ընդերկար հարին պաշտօն քեզ փառաց,
Դու որ ձայնեալ յանդընդոց ի գուրս հաներ կաստալիս
Պատեալ զանձամբ Որեստեայ շրջէլ ուսլեալ արկաւիրս [77]
Ի վերէժ քինուն ապնորիկ անբընականն հատուցման,
Որ ոչ գերիւր մեղս՝ Թէ չէր մերձաւոր ձեռքըն գուժան.
Ըզքեզ կարգամ ի փուշդ յորքնիդ քուս հին գագարդ
Ո՞չ լսեիցես իմ արըտես... Ջարհիր, զի մարթ քեզ եւ պարտ։

ՁԼԳ

Ոչ զի ապնակես համարիմ Թ՝ էր ինձ ազատ գոլ հընար
Ցազգուս վերէս՝ զոր ատ մեղս հարց կամ խմոյս խակ կըրեմ,
Ջոր Թէ հարեալ եւ եղեալ խակ էր ի յիս ձեռն արդար
Աբծակ եւ յայնժամ Թերեւս տապի հատ ղատանագէմ.
Ապա ոչ է պատա տզդ յերկիր հեղուլ արեանս ճապաղեաց
Գինզ նըւիրեմ ըզնոսին, գուս խնդրեցցես զիմըս վերէժ
Զի եւ խնդրել տակաւին եւ գըտանել դոյ յաւէժ.
Վըրէժ՝ զոր ոչ խնդրեցի, զի... այլ Թողուք զայդ համբուն.
Թէպէտ մըտից ես ի ներկ՝ այլ գուս կացցես միտ տրեմուն։

CXXXIV

And if my voice break forth, 't is not that now
I shrink from what is suffer'd: let him speak
Who hath beheld decline upon my brow,
Or seen my mind's convulsion leave it weak;
But in this page a record will I seek.
Not in the air shall these my words disperse,
Though I be ashes; a far hour shall wreak
The deep prophetic fulness of this verse,
And pile on human heads the mountain of my curse!

CXXXV

That curse shall be Forgiveness. — Have I not —
Hear me, my mother Earth! behold it, Heaven! —
Have I not had to wrestle with my lot?
Have I not suffer'd things to be forgiven?
Have I not had my brain sear'd, my heart riven,
Hopes sapp'd, name blighted, Life's life lied away?
And only not to desperation driven,
Because not altogether of such clay
As rots into the souls of those whom I survey.

CXXXVI

From mighty wrongs to petty perfidy
Have I not seen what human things could do?
From the loud roar of foaming calumny
To the small whisper of the as paltry few,
And subtler venom of the reptile crew,
The Janus glance of whose significant eye,
Learning to lie with silence, would *seem* true,
And without utterance, save the shrug or sigh,
Deal round to happy fools its speechless obloquy.

ՁԼԴ

Եւ եթէ ձայն ամբարձեալ՝ գոչեմս այժմիկ գուժաւոր
Ոչ վի՛ր լաթեացըս կրնլուց վահի հարեալ եւ ասակամ՝
(Թող ասացէ, ո՞ երբեք եռաս զիմ դէմս գեամեակոր
Կամ ո՞երբեք ի սարսուռս հարեալ զոգիս եւ կարկամ՝),
Ապա զի զքաջանէաս այս կամիմ յիւս իմ Թողուլ յիշատակ,
Զի ոչ սարքին հողմի ըզքաջս, Թէ՝ւ գարձեալց եռ ի մեխիր.
Ապա գայցե ժամ հեռաւոր, եւ ըզնուագաց գուշակիր
Հանցե ի դլուխ նա զիմոց խորախորհուրդ տեսուԹիւն
Եւ կուտեացէ զմարգկուԹեամբ զանէծս իմ զայս լեռնագոյն.

ՁԼԵ

Եւ անէծքն այն մուռացօնք յինէն գրեացին։ — Մի՛Թէ ո՞չ, —
Լուր ինձ ո՛հ մայր իմ, Երկիր, եւ գուք Երկինք ունկընդիրք,
Մի՛Թէ չիցէ ընդ բազդի կրաւեալ իմ սիրտս ի Թշնդոջ.
Մի՛Թէ չիցին եւ իմ լեալ մուռացուԹեան արժան կիրք.
Զիցին եւ զիմ ջնաւցեալ խելս եւ ըզսիրտ պատառեալ,
Զհամբաւ խամբեալ, զՑոյս խորեալ, վանեալ զկենաց իմոց
Եւ Թէ չանկայ եւ յեռս այսոր յանկուաւուԹե տրաւայանս, [կեանս.
Զի ոչ ի նդին ի նըմանն կաւոյ զանգեալ եմ խայտալ
Ցոր լուծանին ոգիք այնց՝ որ ինձըս կան ոսընհար։

ՁԼՋ

Ի մեծամեծ եղկրանց ցընծանգուԹիւն գըձձաւեաս
Զիցէ տեսեալ իմ ցոր վայր էցին մարգունկք ձեռընհաս.
Ի պատուող չառաչմանց զըրպարտաւուԹեան փրփրապէս
Մինչ ի գանխուլ անդր հընծնիւն փանաչէնից բառդաղայս,
ԸզնըրբանիւԹ դեղ Թունոյ ողկագընացըն ըղլացց,
ԶակնարկուԹիւնս ցանուածան, որոյ ազգաւ նիչ եւ հիա. [78]
ԶըստուգուԹեան կեղծէ ցոյց, մինչ կայն լըռիկ գաւազիր,
Ու առանց բանի բարբառմանն, այլ ուս յերեր առ ի Թաւանչ
Սփռել ճըգնի 'պարզամիտս՝ անձայն կընծու Թիւր բարբանջ։

CXXXVII

But I have lived, and have not lived in vain:
My mind may lose its force, my blood its fire,
And my frame perish even in conquering pain;
But there is that within me which shall tire
Torture and Time, and breathe when I expire;
Something unearthly, which they deem not of,
Like the remember'd tone of a mute lyre,
Shall on their soften'd spirits sink, and move
In hearts all rocky now the late remorse of love.

CXXXVIII

The seal is set. — Now welcome, thou dread power!
Nameless, yet thus omnipotent, which here
Walk'st in the shadow of the midnight hour
With a deep awe, yet all distinct from fear;
Thy haunts are ever where the dead walls rear
Their ivy mantles, and the solemn scene
Derives from thee a sense so deep and clear
That we become a part of what has been,
And grow unto the spot, all-seeing but unseen.

CXXXIX

And here the buzz of eager nations ran,
In murmur'd pity, or loud-roar'd applause,
As man was slaughter'd by his fellow man.
And wherefore slaughter'd? wherefore, but because
Such were the bloody Circus' genial laws,
And the imperial pleasure. — Wherefore not?
What matters where we fall to fill the maws
Of worms — on battle-plains or listed spot?
Both are but theatres where the chief actors rot.

ՃԼԷ

Ա՛յլ իմ կեցեալ է, եւ ոչ կեանքս կեցեալ վայրապար.
Թ՛ եւ կորուսցին միտք ըղկար իւրեանց, կա՛մ գՀատ իւրարիւն,
Թե վառանոցի եւ մարմին կըտաւեալ ընդ կիր վշտահար.
Ա՛յլ է ինչ յիս քան ըզցաւս եւ զժամանակ մընալուն.
Եւ չընչիցե նա եւ յիս իմ լինելոյ չընչացապատ.
Անեղկատար իմն է նա՝ զորմէ նոցա ոչ է փոյթ,
Խոր յիշատակ նըւազից քնարի լուելոյ եւ անքոյթ,
Որոյ ազդեալ ի կակղեալ ոգիս՝ որ ժայռք են այժմիկ,
Խըլըրտացեալ զդորովոյ ապաժաման խալխ յաչիկ։

ՃԼՐ

Հարա՛ւ կընիքն։ — Ա՛րդ ևիկ այժմ ինձ զօրաւթիւն ահաւոր,
Որոյ անուն չիք, այլ գո՛ւգ առ ամենայն գաւական,
Որ ի գիշեր հասարակ ճնծիս ի առուերս աստանօր
Խոր իմն ածեալ արհաւիրս, այլ ոչ երկիւղ իսկական.
Ընթերս ըզվայրս յապաւէն, ուր որմք մեռեալք ամբառնան
Բաղեղնազարս ի պատուարս. եւ սերտրանս վիհ հանակ
Աւերու ի քէն ըզգացուած իմն այնպէս խոր եւ յըռատակ՝
Մինչեւ լինել եւ մեզ մտան իրաց եւրոց ու անցեալոց
Եւ ահեղ անդ, բընաւին սեռազք ու անտեսք առ յայլոց։

ՃԼԹ

Ա՛ստ խուռնամբոխ բըզգալով ժողովք ազդաց վերայիւն
Մերթ ի մթմնիլ ազերս, մերթ ի ծափառնչ չառաչուկ,
Ցորժամ՛ ի սպանդ վաթէր մարդ ի հարուածոյ ընկերին։ —
Եւ յաղագս էր մեռանիլ։ — գիանալի օրինք բարւոյնք
Չքամեալեին զայս, օրինք արիւնարուսյա կըրկիտին,
Եւ կամք հաճոյք իշխողին։ Եւ առ ինչ՝ ոչ այտուկս.
Զի գիծել այլեւս բառասից թաղցուք որպոյց մեցաքե՛
Թեպէտ անկցուք ի կրկես թեպէտ անկցուք ի մարտ.
Ո՛չ զդգ թաւերք են՝ ուր քաջ վերառանն իակ փըսի։

CXL

I see before me the Gladiator lie:
He leans upon his hand — his manly brow
Consents to death, but conquers agony,
And his droop'd head sinks gradually low —
And through his side the last drops, ebbing slow
From the red gash, fall heavy, one by one,
Like the first of a thunder-shower; and now
The arena swims around him — he is gone,
Ere ceased the inhuman shout which hail'd the wretch who won.

CXLI

He heard it, but he heeded not — his eyes
Were with his heart, and that was far away:
He reck'd not of the life he lost nor prize,
But where his rude hut by the Danube lay,
There were his young barbarians all at play,
There was their Dacian mother — he, their sire,
Butcher'd to make a Roman holiday —
All this rush'd with his blood — Shall he expire
And unavenged? Arise! ye Goths, and glut your ire!

CXLII

But here, where Murder breathed her bloody steam;
And here, where buzzing nations choked the ways,
And roar'd or murmur'd like a mountain stream
Dashing or winding as its torrent strays;
Here, where the Roman millions' blame or praise
Was death or life, the playthings of a crowd,
My voice sounds much — and fall the stars' faint rays
On the arena void — seats crush'd — walls bow'd —
And galleries, where my steps seem echoes strangely loud.

ՃԽ

Ահա դիտեմ զառաջնեա Սուտեքամարտ ի յորսայս [79]
Աբմբնկնայեց ընկողնիեալ. եւ գոռակերպ ի ճակատ
Կռնեաանել յանձն առնու, այլ նըւաճէ եւ զօրհասս.
Աս փոքըր փոքը ի խոնարհ ընթի գըլուխն ուժահատ,
Եւ կոթմորակ ի կողէն յետին ըսպասացըն կապլակք
Աբատաձորեալ յամբ հասմամբ մի մի կաճեն ի գետին
Որպէս ծնեռաս մըրըրկաց տեղատարափ չիթք նախկին.
Խըռնեի զնոսա առապարէզն համայն. եւ նա մեռանի,
Մինչ յառջեւ թեան նորա գիտ՝ հնչմամբ հաչակ հարկանի։

ՃԽԱ

Լըսեալ լըւաս զայն, այլ ոչ երբա լինէը ունկընդիր.
Անչք խուր յառնեալ սըրտին, եւ սիրան ի բաց հեռանայր,
Ոչ ընդ կենացըն կորուստ եւ ոչ ընդ փառս՝ կարեկիր.
Այլ ուր գընձուն տապաստարն առ Դանդարաս ամբառնայր,
Ուր բարբարիկ մանկըտառակըն կայծէին ի խաղի.
Ուր մայր նոցին ազգաս Դակ՝ խակ ինքըն հայր եւ առնտէր
Աս ի Հառվմայ ոճնից հնչտ՝ առատն զգաստալ խորհողէր։
Ընդ ծորս արեանն զայս խորհէր— իսկ արդ մեռցի եւ անվըճիժ։—
Արիւք գեղգեղուըք Գոթացց, կիրըք ձեր արբեացին գայրագին։

ՃԽԲ

Այլ առաւաւօր ուր չընչէր Ըսպասնախնեն զարեան ծուխ,
Աս ուր ազինք զիրարեալք լընուին խուռն ըզփողոցս,
Եւ ապազակ խուժանին իբը ի լերանց ընդառաս ոսխ
Մերթ մընչէր մերթ մըրընչէր ըստ հնդնէին դարձուածոց.
Աստ ուր Հառվմայ բիւրազուրքն ի ձայն խրախոյս կամ հերքիչ
Ըզկնճռեա կամ մահ ընծրհեին՝ լեալս ամբոխին խաղալիկ,
Աս խմն հընչէը բարբառս լըկ, եւ առատգոց լայս նռաւղիկ
Ըսբմբ յոնեայս առապարէզ, ուր գահը մանրեալը, որբք կոր-
կամաքաղաք՝ ուր ոսկըս հեռք հանեն խօլ արձագանգս [ծանք,

CXLIII

A ruin — yet what ruin! from its mass
Walls, palaces, half-cities, have been rear'd;
Yet oft the enormous skeleton ye pass,
And marvel where the spoil could have appear'd.
Hath it indeed been plunder'd, or but clear'd?
Alas! developed, opens the decay,
When the colossal fabric's form is near'd:
It will not bear the brightness of the day,
Which streams too much on all years, man, have reft away.

CXLIV

But when the rising moon begins to climb
Its topmast arch, and gently pauses there;
When the stars twinkle through the loops of time,
And the low night-breeze waves along the air
The garland-forest, which the gray walls wear,
Like laurels on the bald first Cæsar's head;
When the light shines serene but doth not glare,
Then in this magic circle raise the dead:
Heroes have trod this spot — 't is on their dust ye tread.

CXLV

« While stands the Coliseum, Rome shall stand;
» When falls the Coliseum, Rome shall fall;
» And when Rome falls — the World. » From our own land.
Thus spake the pilgrims o'er this mighty wall
In Saxon times, which we are wont to call
Ancient; and these three mortal things are still
On their foundations, and unalter'd all;
Rome and her Ruin past Redemption's skill,
The World, the same wide den — of thieves, or what ye will.

ՁԼԹ

Աւերակ մի մնայ, եւ սրսկիսի. զյոր ներչնաւոր
Պատիսպ պալատս եւ ոսկեղէն քաղաքակեաս իսկ ամբարձ.
Այլ տապալեալ շուրջ անցեալ քո զկըմախուքդ վիճակաւ՝
Ախչեալ յատիս Թէ ուստի՞ այնքան տաք առաւ քաց,
Գանգեցաւ. Նա՝ դիւրաք ըստոյգ, Թ՝ի քաց բարձան փուչք ներին։
Այլ ասաջ, մինչ յանարի ամբարտակին մերձիս կոյս՝
Խանգարուիեան յանգիման լինիկ ազգիս երեւոյԹ.
Ոչ եւս իշխէ հանդուրժել պատճառելեան ազուընկեան
Ծանր է լոյս այնքա՞ զոր ամբ եղծին եւ ձեռքն մարգկան։

ՁԼԹ

Այլ մինչ լուսոյն վերացեալ ընդ բարձրագոյնն կամար
Հեզիկ ի վեր առալով կանդնի յուշիկ հանդարտիկ,
Մինչ ատտիզք ցոլ ընդ խթամատ ժամանակին ցայտեն վառ,
Եւ աչեձեւ մինչ շարժէ գիշերային մեղմ հողիկ
Ըզ չերջասատ անտառին որ զպարըտագոզ գորշատեսցս,
Նըմանի գամփռեաց որ ի կուտս ճակատս նախկի կնատաքան,
Մինչդեռ պատճառ ծագե նշոյլ այլ չերայ լոյս պատատան.
Ցայնժամ ի ծիրս յոյս մտիկ յատնեն մեռեալք եւ կանգնին.
Եւ ըզկիսի զոր կսխեան ատտ՝ գիւցազունք կոխեցին։

ՁԼԵ

« Կանգուն կացցե Հատվմ, ցորչափ կալիսեան կոյ կանգուն,
» Կալիսեան երբ կործանն անկանի՝ Հատվմ իսկ անկցի,
» Ըստ յանկանելըն Հատմոյ՝ անկցի ազնաբոհ իսկ համբառն »։
Այսպէս երբեմն ասեր գյատգի սրմանց՝ պատնդուխտս Համմազգի
Ի տաքսանեան ժամանակս՝ որք հինք կոչին առ ի մէնջ.
Եւ տատկաբեն երեսքին մահկանացուս իրքս այս կան
Կանգունք յիւրքանցըն հիմունս եւ անապատք ատ անասատան,
Հատվմ եւ Աւերք իւր՝ անցեալք ըստ նորագունեան իսկ հընաբ,
Գաղղ եւ այլ գըմիներ լոյն քարայր՝ նոյնս այս Աչխարհ։

CXLVI

Simple, erect, severe, austere, sublime —
Shrine of all saints and temple of all gods,
From Jove to Jesus — spared and blest by time;
Looking tranquillity, while falls or nods
Arch, empire, each thing round thee, and man plods,
His way through thorns to ashes — glorious dome!
Shalt thou not last? Time 's scythe and tyrant 's rods
Shiver upon thee — sanctuary and home
Of art and piety — Pantheon! — pride of Rome!

CXLVII

Relic of nobler days, and noblest arts!
Despoil'd yet perfect, with thy circle spreads
A holiness appealing to all hearts —
To art a model; and to him who treads
Rome for the sake of ages, Glory sheds
Her light through thy sole aperture; to those
Who worship, here are altars for their beads;
And they who feel for genius may repose
Their eyes on honour'd forms, whose busts around them close.

CXLVIII

There is a dungeon, in whose dim drear light
What do I gaze on? Nothing: Look again!
Two forms are slowly shadow'd on my sight —
Two insulated phantoms of the brain:
It is not so; I see them full and plain —
An old man, and a female young and fair,
Fresh as a nursing mother, in whose vein
The blood is nectar: — but what doth she there,
With her unmantled neck, and bosom white and bare?

ՃԽՁ

Պարզատեսիլ, հարթ եւ կուռ անսեթեւեւելի վիհ ունակ,
Տաճար ալբրոց ընդհանուր, մերկեան հանուրց աստուածոց,
Յաբամազդայ յընկիստս. դուր թաղ դըզուեաց ժամանակ.
Դու որ հեզիկդ ակնարկես, միոնչ տապալեալք չարժակած
Ոչք շուրջ ըզքեւն են գըմբին, եւ պիտուելիւնք եւ կամարք,
Եւ հարդեւ մարդ ընդ տաճառակ ըզճառապարհն առ մեխիր.
Գըմբեթի փառաց պահեցեան [80], չանկանիցին դու յերկիր.
Մանգաղ դաքուց եւ մականք բըռնանց ի քէն բըմեցան,
Տուն եւ տաճար արուեստից եւ կրօնից պարծանք հռովմական։

ՃԽՂ

Ներշնար աւուրց ազնըւաց ու ազնըւագոյն արուեստից,
Կապտաւալ, այլ դեռ անեծրեր, չըրջնականաւ քով սփռեա
Նըւիրական խիճ ազգուճն առ. հասարակ դու արըտից,
Ո՛վ օրինակ արուեստից, ընդ սով՝ փառք լուսատուս՝
Ընդ պատուհանըդ միակ՝ հեղոյս զճառնայր իւր առ նա՝
Որ զՀընչուելեանց եւ զդարուց գնընկէն ի Հռովմ զարընփոխ.
Աղօթիկերաց են սեղանք անդ առ ուլունս արբատող [81].
Եւ խուզարկուաց հանճարոյ՝ գոն կերպարանք պատուելիք
Կանգնեալք յայնցն ըզբօսանս, որ ըզնորօք կիսանդրիք։

ՃԽՐ

Ա՛հաւադիկ տուն քանակ. յարոյ աղօտ արեւուր լոյս
Ջո՞նչ ինձ կայցէ տեսանել։ — Տեսից թաղ անդրէն.
Դիմակք երկու տաւերակերպք եւ յամրաչարժք գան ի գուբս.
Երկու ցընորք խելածինք եւ միայնակք հանդերձեն. —
Ա՛յլ ո՛չ այգպէս. տեսանեմ ըզնոսա տապդ եւ որոշ.
Միմն ծերունի, միւսըն կին եւ մանկամարդ դիզուհակ [82]
Մատաղամեր դիւղկի նման՝ ոյր արեան փոխանակ
Խաղայր ի ներարգս օշարակ. այլ զինչ տասնեն նորա գործ
Պարանոցաւն հոլանի մերկակըտիս ձերմակ ծոց։

CXLIX

Full swells the deep pure fountain of young life,
Where *on* the heart and *from* the heart we took
Our first and sweetest nurture, when the wife,
Blest into mother, in the innocent look,
Or even the piping cry of lips that brook
No pain and small suspense, a joy perceives
Man knows not, when from out its cradled nook
She sees her little bud put forth its leaves —
What may the fruit be yet? I know not — Cain was Eve's.

CL

But here youth offers to old age the food,
The milk of his own gift: it is her sire
To whom she renders back the debt of blood
Born with her birth. No; he shall not expire
While in those warm and lovely veins the fire
Of health and holy feeling can provide
Great Nature's Nile, whose deep stream rises higher
Than Egypt's river: from that gentle side
Drink, drink and live, old man! Heaven's realm holds no such tide.

CLI

The starry fable of the milky way
Has not thy story's purity; it is
A constellation of a sweeter ray,
And sacred Nature triumphs more in this
Reverse of her decree, than in the abyss
Where sparkle distant worlds: — Oh, holiest nurse!
No drop of that clear stream its way shall miss
To thy sire's heart, replenishing its source
With life, as our freed souls rejoin the universe.

Ճ

Ծորբ առատ նորախոյծ կինացին աղբիւր խոր ապշած,
Ցօրաձ սըրտին ի վերոյ եւ ի սըրտէ իակ անտի
Ըղձախին ի մէզ Հըդեցաք եւ դըստղըպտղոյնըն պաշտը,
Ցորժամ օրհնեալ ի մայր՝ կին՝ յանմեղանակն ակնարկի,
Եւ ի կերակիկըն ճըշխուն չըրթանց անգուլ եւ անկիր
Ըզդայ հրճատնա իճե՝ որում սիրտ մարդոյ չէ բաւական,
Դիւռաբաւոկ մինչ կոկոնն ի խանձարրոց անդ անկեան
Ցուշիկ յուշիկ բողբոջէ։ — Ջիարդ պըտուղն այն լեցի. —
Ո՞ գիտէ. — ոչ աւագիկ եւ կայէն էր Եւայի։

Ճմ

Ա՜յլ մանկամարդ առա Հօնէ մեռնիդ. Հնացնէզոյն Հատակաւ,
Ըզկամիճ՝ ըզձիր խակ Ներսէն. եւ փախաբէն առ Հայր իւր
Մատուցանէ զպտուղ արեանն զոր ծընընդեամբն ընկալաւ.
Ո՛չ ոչ մոռցի՛նա, ցորչափ յերակունս անդ կեցմ եւ գիւր
Աստղըւթիւն եւ ամենի ըզդացաւածոց Հուր բորբոք
Մատաբակ զբընութեան վերհի Ներքոյ յորդառատ,
Որոյ աղբիւր բաժնէր եւ խոր քան զերկնատեսանն Հեղիղատ։ —
Ի գիրդ ծոցոյ այսի այրը ոմ ծերուսի, այրը եւ կեաց,
Աբբատութեան խակ երկնից չիք այդպիսի տեղ ալեաց։

ճմԱ

Առտեղատրէն առատաւել կարճացընդուղ կամարին
Ըզպարզութիւն պատմութեան քոմ ոչ ունէ զայս գունակ,
Բայլք աստեղաց են ի սմա ճառագայթիւք հեղագին.
Եւ բընութիւն սրբբազան վերջ եւս կանգնէ յարձանակ
Աստ յընկերկիւղ օրինացըն՝ քան յանդուգնդս անդ երկնից
Ուր հեռատես աչեաբշոյց ճառագայթէ ցիր կոճառ։
Ո՛վ սրբբագործող գայթակղ. մեն չիմ աղբիւրդ պատշած.
Հաւաք անվրէպ հօրդ ի սիրտ, տալ կեանս յորմէ առ ինքեանն.
Որպէս հոդիք մեր զերծեալք գընան ի վայր ատա՝ երկին.

CLII

Turn to the Mole which Hadrian rear'd on high,
Imperial mimic of old Egypt's piles,
Colossal copyist of deformity,
Whose travell'd phantasy from the far Nile's
Enormous model, doom'd the artist's toils
To build for giants, and for his vain earth,
His shrunken ashes, raise this dome: How smiles
The gazer's eye with philosophic mirth,
To view the huge design which sprung from such a birth!

CLIII

But lo! the dome — the vast and wondrous dome,
To which Diana's marvel was a cell —
Christ's mighty shrine above his martyr's tomb!
I have beheld the Ephesian's miracle; —
Its columns strew the wilderness, and dwell
The hyæna and the jackal in their shade;
I have beheld Sophia's bright roofs swell
Their glittering mass i' the sun, and have survey'd
Its sanctuary the while the usurping Moslem pray'd;

CLIV

But thou, of temples old, or altars new,
Standest alone — with nothing like to thee —
Worthiest of God, the holy and the true.
Since Zion's desolation, when that He
Forsook his former city, what could be,
Of earthly structures, in his honour piled,
Of a sublimer aspect? Majesty,
Power, Glory, Strength, and Beauty, all are aisled
In this eternal ark of worship undefiled.

ՃՄԲ

ԶԱբրիանոս դաստակերտ տեսս բազձրագներձ ամբարտակ [83].
Կայսերական ձիմանիկ կոմսատոյց հին եդիսպատակ,
Սոակավիճխոսք գաղափար տըգիղուճեան բավանդակ.
Որ յուշ ածեալ զանհիգեդ ախտս հետաւորըն ՚ի վեղեակ
Աչխատս առնեը ըզճարտասան՝ հընկալողսդ կանգնել չէն,
Վասըն փուշըդին ընդունայն եւ վասն ածեանն հոզմնավար
Զայնքան ըզմեծ ամբաստանալ դմբեճունակ չըբլատար.
Գանե՛ ազժան է ծաղոս խմատասեր նա մըտաց
Որք ատ վախճան այդպիսի դիտեն զահեղդ այդ չինած:

ՃՄԳ

Ահա գուռմբերին ընդարձակ, ահա գուռմբերին հրաբոյին [84].
Ա՛ որով խուն մ՚ Աթահասին մեհեան Թըւի տաղտապ.
Վէհ սա սեղան քրիստոսեան ի գերեզմանն վիրկային:
Զեփեռասեան իմ սեռեալ է քաղ շինուած հրաշափառ.
Վայրապատին դընեին սեանդըն բեկորը յամենի.
Ու ի հովանոցըն հանգչէր անդ բարեխնի եւ յոժող.
Տեսի զաբրեզին Սոփիայ ձեզունս յարեւ լուսանազ
Ցայղաղեցաս լինձ վընձել ըզսքաթելին զայն տատանք
Մինչդեռ յաղօթըս կայքին մեհեանականք պերճապար:

ՃՄԴ

Ա՛ր գու մեայն կաս ի հին եւ նոր տաճարս եւ սեղան
Դու մեայնակ ամբառնաս, չտնեղուլ զոր հաւատար.
Դու լուկ արբեայն Աստուծոյ եւ ճըշմարտի քաղ արժան:
Ո՞ յերկրաւոր տաճարաց մըտցէ գերդ ի պայքար,
Ցորմէ հետե Սիոնի յատար գաթոնս տուրբ խորան
Եւ երեսաց Տէր ըզպատարն իւրոց նախկին օծարան.
Աչեզուճիւն, մեծուճիւն եւ փառք եւ գեղ զուգական
Չամախըմճեալ ընդ յարկատ յաւերժական տարածին,
Ուր տուրբ անխառնըն պաշտի ճըշմարտութիւն երկնային:

CLV

Enter : its grandeur overwhelms thee not;
And why ? it is not lessen 'd; but thy mind,
Expanded by the genius of the spot,
Has grown colossal, and can only find
A fit abode wherein appear enshrined
Thy hopes of immortality; and thou
Shalt one day, if found worthy, so defined,
See thy God face to face, as thou dost now
His Holy of Holies, nor be blasted by his brow.

CLVI

Thou movest — but increasing with the advance,
Like climbing some great Alp, which still doth rise,
Deceived by its gigantic elegance ;
Vastness which grows — but grows to harmonize —
All musical in its immensities ;
Rich marbles — richer painting — shrines where flame
The lamps of gold — and haughty dome which vies
In air with Earth 's chief structures, though their frame
Sits on the firm-set ground — and this the clouds must claim.

CLVII

Thou seest not all; but piecemeal thou must break,
To separate contemplation, the great whole ;
And as the ocean many bays will make,
That ask the eye — so here condense thy soul
To more immediate objects, and control
Thy thoughts until thy mind hath got by heart
Its eloquent proportions, and unroll
In mighty graduations, part by part,
The glory which at once upon thee did not dart,

ՃՄԵ

Մուսա, եւ ընկճիս ոչ յայնքան անձնութենէ անդ նորին.
Ոչ սա՝ նորոյն ներսեհիլ այլ սա լցոնել մխաւոց քոց
Հրակայաքար ատենիւղ ի ձեռն տգէտ տաճկաբնի.
Զի եւ ոչ այլուր գըտցի սեռի պատկան վերջ հոգւոց
Բայց յայսմիսի կայս, ուր յոյսք յանմահութենէն վերքերին։
Օր եկեսցէ եւ տեսցես (թէ ոչ գըտցիս անաբժան),
Զատուածութիւնն իսկ տեսցես անձամբ գոլ զեմ յանգիմանի
Ոլորէս գիւրն աստ սեռաձեռս ըստբրբութիւն սըրբութեանց,
Տեսցես եւ մի՝ հոգ գաթոլիս յաչացն աշխ վերհապանձ։

ՃՄԶ

Յառաջ քաղաս... եւ աշխ նա յաւասիկ եւս քան զեւս,
Որպէս եւ խրոխտ ինչ կոհակք այրաբաձեան ըստ բաթքերին
Հրակայաքերպըն գիզով պատրիլով գալս յակինեցիս.
Աշխ աշխ բովանդակ այլ վայրեւս անուրբանդ.
Դաշնակութիւն ինն եւ չսպ սիրէ համայն անդ գոգցես,
Վէմք պատուականք, ճոխազարդ պատկերք, սեղանք շողշողուն
Ի բաց ոսկեակ կանթեղաց, եւ յաղթականն այն ձեռուն
Հանուրց երկրի գանգուածոց, թէ եւ նոքա յերկիր վայր
Ըզսակ առնեալ, ամպածքար ջնջին տրայն եւ ենէ ծայր։

ՃՄԼ

Աւրհնա ըզքնաւ ոչ սեռերք, օն, քակեա լոյծ ըզբուրբ
Յառնեալ տես մի սա մի զմեծ զամենայնին ըզմատունս.
Իբր ալիքան բիւր յափուներն գործէ ծոց գոգաւոր
Ական տեսոյ արժանիս. ծրարեա զՀոգւոյդ սաս զայկունս.
Ուրոյն դիտել զմերձաւորս, եւ ասեձ մխաց գէր ըզդաւր.
Մինչեւ հարցին ի սբրտիդ պիրճաձայաստաւորիկք նորուն,
Ու սա փոքրը փոքրը կըրճեալ բերցես ի քոյ տեսուիլն
Ըզհրաշագեղ պատկերին զանհամեմատ կերպարան՝
Զոր համօրէն ներկատես ոչ բաւերիր ի սկըզբան։

CLVIII

Not by its fault — but thine: Our outward sense
Is but of gradual grasp — and as it is
That what we have of feeling most intense
Outstrips our faint expression; even so this
Outshining and o'erwhelming edifice
Fools our fond gaze, and greatest of the great
Defies at first our Nature's littleness,
Till, growing with its growth, we thus dilate
Our spirits to the size of that they contemplate.

CLIX

Then pause, and be enlighten'd; there is more
In such a survey than the sating gaze
Of wonder pleased, or awe which would adore
The worship of the place, or the mere praise
Of art and its great masters, who could raise
What former time, nor skill, nor thought could plan;
The fountain of sublimity displays
Its depth, and thence may draw the mind of man
Its golden sands, and learn what great conceptions can.

CLX

Or, turning to the Vatican, go see
Laocoön's torture dignifying pain —
A father's love and mortal's agony
With an immortal's patience blending: Vain
The struggle; vain, against the coiling strain
And gripe, and deepening of the dragon's grasp,
The old man's clench; the long envenom'd chain
Rivets the living links, — the enormous asp
Enforces pang on pang, and stifles gasp on gasp.

ՃԾՐ

Ոչ ա՛ռ Նորին ինչ՝ այլ քո զգեստականիդ Թեթուքեանն,
Որ առ առկաւ եւ առկաս վերս ըմբռնէ զարտաքոյ,
Եւ չըքաւէն ի մեզ լանք Ներքին զգացմանց զոլ Հաքոմանն,
Չանգղոյն եւ յայս սրբոյալի ահեզաթրախս չինուածոյ
Շլացեալ աչացս ըմբըռնին ի խոր զատարանս պակուցմանն.
Մեծուքիւնս այս մեծուքեանց՝ խաղ առնէ զմեօք ըզգիտուքիւք,
Մինչեւ առկաս ընդլայնեալ մըտացս՝ աճուռն անդ առնուքիւ,
Ընդգրկակեալ ըզՀոգիս՝ քաղհաստաք զոլ Նացին՝
Որոց լուսով զարմացմամբ կայաք յառաչին ի զընին։

ՃՄԹ

Արձանացիր, եւ զգաստ լեր, զի մեծ են շահք ի դիտմանդ
Քան զըզքանչանս վայրապար կամ զաշ տեղւոյն սըրբուքեանն,
Կամ զՀիացուքիւն ընդ արուեստըն Հնարագիւտ որ կայն անդ.
Եւ ընդ ճարտարս՝ որք զՀանուրդ վերն ամբարձին զոյն կայեանս,
Որում ասեցիցուք ինչ զոյդ՝ ոչ քաւեալոց ձեռն ոչ միտք նախնեաց,
Վըտահմուքեան Համօրէն կան աստուն խորք Հոլանի.
Աստուածա կարծն միտք մարդոյ քակել Հանել մի առ մի
Զտակեղինիկ աւազոյն առնուլ ըզչափ եւ պայմանն
Եւ գիտել՝ որքան զօրեն մեծամեծ գիւտք մըտականն։

ՃԿ

Կամ գարձ այսոր աթաթեալ ի վատիկան երթիկիր
Զազնըւակերով տեսանել Լայոկոնեալ երաշխեալ [86],
Ըզմահացուն օրաՀաս եւ ըզՀօր սեր կարկիր
Չամբերուքեան լըծակցեալ՝ որ անմահիցն է ի գեղ.
Զոր ճիգըն, զուր առ մնասուած գարձ ի գարձն պատառոյ
Եւ առ պըրկանս կաշկանդմանն չարաժանի վիշապին՝
Մըրցանք ներոյն. մահաթոյն երկայնատար ըզղեշային
Ըզկնճռկանին ողնաշար կարթեալ՝ եւ քաղքն անարի
Մանրակըտուր սատակէ քաղեալ ոգի առ ոգի։

CLXI

Or view the Lord of the unerring bow,
The God of life, and poesy, and light —
The Sun in human limbs array'd, and brow
All radiant from his triumph in the fight;
The shaft hath just been shot — the arrow bright
With an immortal's vengeance; in his eye
And nostril beautiful disdain, and might
And majesty, flash their full lightnings by,
Developing in that one glance the Deity.

CLXII

But in his delicate form — a dream of Love,
Shaped by some solitary nymph, whose breast
Long'd for a deathless lover from above,
And madden'd in that vision — are exprest
All that ideal beauty ever bless'd
The mind with in its most unearthly mood,
When each conception was a heavenly guest —
A ray of immortality — and stood
Starlike, around, until they gather'd to a god!

CLXIII

And if it be Prometheus stole from Heaven
The fire which we endure, it was repaid
By him to whom the energy was given
Which this poetic marble hath array'd
With an eternal glory — which, if made
By human hands, is not of human thought;
And Time himself hath hallow'd it, nor laid
One ringlet in the dust — nor hath it caught
A tinge of years, but breathes the flame with which 't was wrought.

ՃԿԱ

Կամ՝ ի զընկին գաւ. կայց սեռասէնքն գիպաձիդ սղեղման [87],
Ասն որ կենաց կալի գիք եւ. քերգասէեան եւ. լուսոյ.
Եւ մարգակերպ իրանամբք քերևալ ըզգեմն արեգան
Ցօնըս շարժէ փայլատպիւռս՝ յաղթանակացն ի չքոյ.
Գնա. այն ինչ նեան առաւգեալ յաղեղսանէն աթձակի,
Փայլէ փըքին ցասմնալի անմահականքն վերժուց.
Շրջացանեն աչք եւ ունչք՝ գերգնիկ իմնն զայրուց.
Եւ վերհրեհւն կորովի փայլատակեալ բռնադակ
Լոկանըն յայանէ ակնարկեալ զառաւաձասէեան երեւակ։

ՃԿԲ

Ասյ ի չըքնաղ կերպարանս անգ անուրջք իմն են սիրոյ
Կերպարանեալք ի տեսիլ յաւերժահոսքին ամնահիս.
Անմահատնակ տարփածասէ առատիկ ի սեր հարելոյ
Եւ յարիշուհեան անդ խւրում կացելոյ աչք ի յակճեա.,
Տըղաւորեալ ի ներմս զամենայն գիղ մշտածին
Զոր կարաց մարդ հանճարել յաներկրաւոր գաղափար,
Ցերկինէ չնորհէ 'նդունելով ըզնորհըդրջնն տիպար,
Զանմահութեան ճառագայթս, որ իրրեւ բոլոր աստղակոյտ
Շուրջ հաւաքեալ կաւուցին զառաւաձեան զոյն երեւոյթ։

ՃԿԳ

Թէ արդարեւ Պառաքլետս ըզհուր յերկինէ գողացաւ՝
Որով առաջին մահացուք, հաստոյց ըզնոյն վերըստին
Նա՝ որ եղեւ ձեռնհաս հրզօր ուժով այնքանեաւ
Գերդոզականս յայս ի վեմ արտասուրել գըլխակին
Զանմահականերպ փառաց չուք. զոր թէ մարդոյ ձեռն հաստեաց
Ալ խորհուրդք գեր մարդկայինք անդուլ ծընանն գնոցին ձեւս,
Ում ժամանակն խակ խնայեաց. չիք խոպ մ' անկեալ յաթձաեւս,
Եւ ոչ ընդ մի եկեալ բիծ յոլովութեամբ ինչ տեսեաց,
Ալ սակաւն չընչէ զոց՝ զոր ի սկըզբանն անգ կըրեաց։

CLXIV

But where is he, the Pilgrim of my song,
The being who upheld it through the past?
Methinks he cometh late and tarries long.
He is no more — these breathings are his last;
His wanderings done, his visions ebbing fast,
And he himself as nothing: — if he was
Aught but a phantasy, and could be class'd
With forms which live and suffer — let that pass —
His shadow fades away into Destruction's mass,

CLXV

Which gathers shadow, substance, life, and all
That we inherit in its mortal shroud,
And spreads the dim and universal pall
Through which all things grow phantoms; and the cloud
Between us sinks and all which ever glow'd,
Till Glory's self is twilight, and displays
A melancholy halo scarce allow'd
To hover on the verge of darkness; rays
Sadder than saddest night, for they distract the gaze,

CLXVI

And send us prying into the abyss,
To gather what we shall be when the frame
Shall be resolved to something less than this
Its wretched essence; and to dream of fame,
And wipe the dust from off the idle name
We never more shall hear, — but never more,
Oh, happier thought! can we be made the same:
It is enough in sooth that *once* we bore
These fardels of the heart — the heart whose sweat was gore.

ՃԿԴ

Այլ ահ արդեօք էրե՞ն , Պանդուխտն իմոյ ներս.ագոյց ,
Ո՛ւր այն՝ որ էր յանցեալ.ն երդոց օձան զօրավէրդ .
Թը. 'կին՞ Թէ գայ նա յաւչիկ եւ գանգաղեալ առնու զկաց ,..
Ոչ եւս է նա . ու ահա հուսկ շընչոյն շընչունդ ասկաւիկ :
Դադարեցաւ Թափառիկն եւ վերացան տեսիլք իւր .
Եւ երկու նա ինքն ոչ ինչ : — Թէ առաւել քան ըզցնորս
Էր ինչ՝ արդեօք , Թէ կարեր խառնիլ չարս ձեռաւորս
Նորին՝ որք կեանն եւ կըրկեն , ապա եւ նա Թող անցցէ .
Ըսաւ եւ նորին ի կուտակս երջնման անկեալ պակասէ ,

ՃԿԵ

Այն որ պատէն եւ զբաստերս եւ գոյութիւնս եւ ըզկեանս
Եւ զամենայն զոր ասանաւքս՝ ի մահացուն իւր պատանս .
Որ ոչ.եւ զմտէն եւ գանգիտն ու ասա. Հաստարակ տրիաստանս՝
Եւ զամենայն ինչ փոխէ յուբաստականացս կերպաստանս .
Փաբաստի ամպն՝ որ ընդ մէջ մեր եւ լինաւին որ փայլեաց .
Փառաց ճառնանէն իակ՝ փոխեալ վերջալոյս համառօտ
Մելամաղձիկ իմոյն փայլ աբփառ ներս.ագ ընդ աղօտ
Ցիզրդ մըմնան . Թրխագոյն ճառնանէդ քան Թուխ ըզգիշեր ,
Գանգի հաբեալ ափըսւԹեամբ եւ զօրաստալ զմեռս մեր ,

ՃԿԶ

Վաբեալ մըղեալ ի յանգունգս ի վայր ըզմեզ յաւղաբկեն
Հեռաւզօտեալ զայն՝ զոր կայ մընալ լինել մեզ տակաւ ,
Ցոբժամ լուծցին կերպաստանքս այս յիր՝ որ նուազ իակ էրէն
Գան զայժմեա հեգ գոյութիւն . եւ յերազել ըզհամբաս ,
Եւ ԹօՓափել ըզփոշի յունայնատուս անաւանէ .
Զոր ոչ եւս այլ լբւթեաբ Բայց ոչ եւս... իակ երջանիկ .
Ոչ եւս լեցուք յայնմ հեռաե որպիսի եմքս արգ այժմիկ :
Շատ է աստուԹիւ՝ զի զօրքսի կրնցաք երբեմն ըզբեմնիս ,
Սիրա՝ որ յարեան ճապաղիս փոխեր վերկանցըն քըրտինս

CLXVII

Hark! forth from the abyss a voice proceeds,
A long low distant murmur of dread sound,
Such as arises when a nation bleeds
With some deep and immedicable wound;
Through storm and darkness yawns the rending ground,
The gulf is thick with phantoms, but the chief
Seems royal still, though with her head discrown'd,
And pale, but lovely, with maternal grief
She clasps a babe, to whom her breast yields no relief.

CLXVIII

Scion of chiefs and monarchs, where art thou?
Fond hope of many nations, art thou dead?
Could not the grave forget thee, and lay low
Some less majestic, less beloved head?
In the sad midnight, while thy heart still bled,
The mother of a moment, o'er thy boy,
Death hush'd that pang for ever: with thee fled
The present happiness and promised joy
Which fill'd the imperial isles so full it seem'd to cloy.

CLXIX

Peasants bring forth in safety. — Can it be,
Oh thou that wert so happy, so adored!
Those who weep not for kings shall weep for thee,
And Freedom's heart, grown heavy, cease to hoard
Her many griefs for One; for she had pour'd
Her orisons for thee, and o'er thy head
Beheld her Iris. — Thou, too, lonely lord,
And desolate consort — vainly wert thou wed!
The husband of a year! the father of the dead!

ՃԿԷ

Լ՛ւռ. . . . ասպիկ յանդընդոց անտի լճին Ձայն ժամու,
Երկար եւ խոր ի հեռաստան հընչելով մրմունջ ահասոք,
Որոյհետ ըղձայն զոր արկցէ ազգ հաթոլ յախտ մահկանն
Որում չիցէ յոյս դեղոյ բըժըշկութեան հնարաւոք :
Ի ծուփ մըրրկի եւ մթին գետին գալընչելով պատառաք .
Խուռն ի վըհէ թեւաւածեն թռչունաւական ուրուականք .
Թէ եւ անթափ՝ պետ նոցին թըռչի թափի դեռ ժառանգ .
Եւ գալկահար պլլ սիրուն, խորչելով ապերջ մայրենի
Գըդուէ ի գիրկ գիւցիկ՝ ում սընունդ ծոց իւր չ՛ունի [88] :

ՃԿԸ

Ո՞ւր արդ լցես դու, պետասց եւ արքայից բարուենակ ,
Ցայս ցանկալի բազմութեան ազգաց, մեռանիր 'գիշեր եւ դուն .
Չէր մարթ չիրմին մոռանալ ըզգիշեր նէ քո փոխանակ
Կըբարբառիս ոչ ապրիչն վհոյ ոչ ապրիչն եւ սիրուն :
Ի տըխուր ձէջ գիւղերին , ուր մայր միոյ լուկ ժամու
Մինչ արիւն գետ կաթիչեր սիրա քո ի վերայ որդւոյ քումմ՝
Հառաչալ մնայու լըսեցոյց զամենայն յուզ ապառաւս .
Փախեալ ընդ քեզ ներկայս բառաս եւ յուսացեալ խընդութիւնն
Որ ըզկըզմեան արքունիս լընայր զեղոյր թաթախուն .

ՃԿԹ

Գիշերուկք երկնեն անվրտանգ . խակ առ իմէ ոչ քեզ այս ,
Գիզ՝ ում բնաւից երջանիկ ու ամենեցուն սիրելի .
Լացցեն , լացցեն այս զքեզ որք ոչ կամին լալ զարքայս .
Ազատութեան ինքըն սիրա ճընչելով բեռամբ յաւելի
ԸզԿոլ վըշտացըն թռղեալ՝ գոռովէ զմիզ միայնակ .
Ա՜յն որ տեղայրն ըզքեզ չուրջ ներքուզական գովից ճառ.
Եւ ընչմարեր ըզգըլխովդ ըզծիածան իւր պայծառ :
Եւ դու մեկնակ տէր , լըքեալ լըծակից , զուր դու փետայ ,
Մի եւեթ ամ ամուսնին , Հայր մեռելոց յաբակաց :

CLXX

Of sackcloth was thy wedding garment made;
Thy bridal's fruit is ashes: in the dust
The fair-hair'd Daughter of the Isles is laid,
The love of millions! How we did intrust
Futurity to her! and, though it must
Darken above our bones, yet fondly deem'd
Our children should obey her child, and bless'd
Her and her hoped-for seed, whose promise seem'd
Like stars to shepherds' eyes: — 't was but a meteor beam'd.

CLXXI

Woe unto us, not her; for she sleeps well:
The fickle reek of popular breath, the tongue
Of hollow counsel, the false oracle,
Which from the birth of monarchy hath rung
Its knell in princely ears, till the o'erstung
Nations have arm'd in madness, the strange fate
Which tumbles mightiest sovereigns, and hath flung
Against their blind omnipotence a weight
Within the opposing scale, which crushes soon or late, —

CLXXII

These might have been her destiny; but no,
Our hearts deny it: and so young, so fair,
Good without effort, great without a foe;
But now a bride and mother — and now *there!*
How many ties did that stern moment tear!
From thy Sire's to his humblest subject's breast
Is link'd the electric chain of that despair,
Whose shock was as an earthquake's, and opprest
The land which loved thee so that none could love thee best.

ՃՀ

Ով հարբասներաց պատմուճանք անկան հիւսիք խարազանից.
Աստղատեսին քո լուցքոյ պատրաստիրեաց քեզ ածիւն .
Անկեալ եղեալ ի փոշի կըղզեաց գըտարիկն հերապանձ
Սիբեցեալն այն ի բիւրուց, յոյս ապագայ մեր բարւոյն .
Ջի թէ մնահատան իակ մըհեար զուակերուսի մեր պատեր ,
Այլ ափաքեաք՝ թէ որդիքս՝ որդւոյ նոցա հնազանդին ,
Օրհնեն ըղմայրն եւ օրհնեն ըղպատուիրն ըղձալին ,
Որ ցանկալի մեզ թըւեր հանդոյն աստեղ յաչս հովուի . —
Ու ահա գըտաւ լուկ ճառճանչ լուսաբերեալ՝ որ ցըրուի :

ՃՀԱ

Վաճ, եղուկ մեզ, ու ոչ նըմին, զի նա նընկէզ խաղաղիկ : —
Վայրապատին յերկրէղուկ ծուխ ատամիականըն չընչէր ,
Լերամբ ափեղեալ խորհըրդոց , եւ կամ պատգամիք խաւսակ՝
Որ ղըշմնկէր՝ ի սկզբանց իշխանութեան արքունեայ
Ի լըռեալս փարազանց , մինչեւ ընկճեալ ժողովուրդք
Յաթեանն եւ խուսան քնթացան , զինեալ ոտնութիւն խնչպաք . —
Բազդ տարակարծ՝ որ զիշխողս հըզօրս առնէ տարնչաք ,
Եւ արկանէ նդգէմ նոցին կոյր բըռնութեան եւ անքոյթ
Մէտ մ՝ ի նըժարն հակակաց՝ որով ճընչէին վաղ կամ փոյթ .

ՃՀԲ

Ահա յաղթիկ լինէին թերեւս նորա մտան եւ քաստ .
Այլ ոչ . չառնուն յանձին զայդ սիրտք մեր . չըքնաղ մանկա-
Բարի՝ գալով անկեղծ , մեծ՝ չուներով զոք գիմակաց . [մարդ ,
Այլ ինչ եղեալ հարան եւ մայր , եւ անդ անկեալ գընէի արդ ...
Քանիք կատարս ոչ խըղճաց մին այն վայրկեան գըժընդակ .
Ի ոըտակ հօր քամ ցըտիրտ յերեսն հընոյս հալատակէն
Մածեալ չընշմարս յոտահետ եւ լիակատարացանց տատնապին ,
Որոյ գընդոցդ խրեալ ժամ առաւնեցոյց զերկիրն այն
Որ սիրէին այնպէս ընդքեզ որպէս ոչ այլոք համայն :

CLXXIII

Lo, Nemi! navell'd in the woody hills
So far, that the uprooting wind which tears
The oak from his foundation, and which spills
The ocean o'er its boundary, and bears
Its foam against the skies, reluctant spares
The oval mirror of thy glassy lake;
And, calm as cherish'd hate, its surface wears
A deep cold settled aspect nought can shake,
All coil'd into itself and round, as sleeps the snake.

CLXXIV

And near Albano's scarce divided waves
Shine from a sister valley; and afar
The Tiber winds, and the broad ocean laves
The Latian coast where sprang the Epic war,
« Arms and the Man », whose re-ascending star
Rose o'er an empire: — bot beneath thy right
Tully reposed from Rome; — and where yon bar
Of girdling mountains intercepts the sight
The Sabine farm was till'd, the weary bard's delight.

CLXXV

But I forget. — My Pilgrim's shrine is won,
And he and I must part, — so let it be, —
His task and mine alike are nearly done;
Yet once more let us look upon the sea;
The midland ocean breaks on him and me,
And from the Alban Mount we now behold
Our friend of youth, that ocean, which when we
Beheld it last by Calpe's roch unfold
Those waves, we follow'd on till the dark Euxine roll'd,

ՃՀԳ

Ողջ լեր՝ Նեմե[89]. զի չեք քաղաղ ղօղեալ ի բլուրս ապակաշաթ,
Զի եւ յախուռն մրրկիկ որ ըզկաղնի հինաւուրց
Աղմաստախիլ սրտրեալ սաստկացանէ գիւռնեաքարշ
եւ ըստ ափունցըն վարէ զովկիանոս գիլան ղուրց
Ցերկինս ի վեր պուղեալով ըզփրփրաթեաց վէտս ալեաց,
Զաւազեւիզ կոյ պատակաս բեւեռնղափայլ ըզճակիւ.
Հանգարտ վինչ քէն ազդեալ երեզն ի կերակ ցուցանիլ
Խար եւ ցըրտին մըկնանց. այն՝ զոր խռովէ եւ ոչինչ,
Ցեռեալ սոսկեալ զիրեօք համակ հանդոյն օձ ի նինջ:

ՃՀԴ

եւ հուպ նըմին Ալանդ վըտակըն գայ յիրեւան՝[90]
ի հարթատ իմն հագիւ անիջըտակեալ ի հովտէ.
Ճեմի Տիբեր ի հեռուստ, ու անդրադարձ լոյնն ովկեան
Գեղերկով զափըն լատին ուր գիւցազանցն ի մարտէ,
Նիլն «ընչեր եւ այրն ո այն՝ որոյ կաց աստղ կանգնած[91]
եւ ամպատձաւ յինքնակալ ի սերտութիւն: — Իսկ յաջկոյս
Հանգըստագան վայրը Տուլչիոյ մինչ ի Հռովմայ տայրն խոյս[92].
եւ հեռագոյն ուր լերանց պարք անկանին քօղ աման՝
Հերկք ու ագարակ Սաբինաց[93], խանձ քերդողին գլօսարան:...

ՃՀԵ

Այլ վաւանցեմ. — Պանդխտին իմոյ աստ սրբըտարան.
եւ հարկ է մեզ անյաւատ հիացուլ զիրեար. — եկեցի.
Վաստակ նորա եւ իմ գոյ ի գլուխ երկին միաբան:
Այլ միանգամ եւս ի ծով անդր ակնարկել հայլ տայի:
Համառօտագոյ ակներկրեայ խորտակի հուպ յիս եւ նա.
եւ ի լեռնէ Ալանդ լըմանկութեան բաբեկամ
Տեսանելմբ մեք զովկեան, որ՝ մինչ աստաքս հուսկ անգամ՝
Ըզքարաժեռ կալբէիս կուսեր կոհակ ի կոհակ[94],
եւ սահ արկեալ գընացաք մինչ անդր՝ ուր Թուխն նաքնեակ՝

CLXXVI

Upon the blue Symplegades: long years—
Long, though not very many, since have done
Their work on both; some suffering and some tears
Have left us nearly where we had begun:
Yet not in vain our mortal race hath run,
We have had our reward — and it is here;
That we can yet feel gladden'd by the sun,
And reap from earth, sea, joy almost as dear
As if there were no man to trouble what is clear.

CLXXVII

Oh! that the Desert were my dwelling-place,
With one fair Spirit for my minister,
That I might all forget the human race,
And, hating no one, love but only her!
Ye Elements! — in whose ennobling stir
I feel myself exalted — Can ye not
Accord me such a being? Do I err
In deeming such inhabit many a spot?
Though with them to converse can rarely be our lot.

CLXXVIII

There is pleasure in the pathless woods,
There is a rapture on the lonely shore,
There is society, where none intrudes,
By the deep Sea, and music in its roar:
I love not Man the less, but Nature more,
From these our interviews, in which I steal
From all I may be, or have been before,
To mingle with the Universe, and feel
What I can ne'er express, yet can not all conceal.

ՃՀԶ

Շատաշահարժ թաւալէը ի Սիմալէդպ կապուտակ [93].
Եբկայն տարէք, թէ ոչ յոյժ բազում՝ ապէ քաջ խակ երկայն,
Ցետ պղնորիկ յիս եւ նա ներդործեցին հասարակ.
Աբատօր եւ վիշտը ինչ՝ յոթնէ սկըսաբա՝ ըզմէզ թագին յայն.
Բայց ոչ է զուր զմահացուս հասարք անցաք զատապարեզ.
Աստաք եւ մեք ըզմեր վարձ, եւ աստակին ն՝ աստանօր.
Քանզի կարեմք դեռ բերկրել յարեդական չղպատր,
Հընձել հընճուանս ի յերկրէ եւ ծովէ այնպես սիրուն՝
Որպես թէ չէք որ խաւէէ յերկրէ զսոցա պարզութիւնս:

ՃՀԷ

Ո՛հ, ա՛ տապր ինձ երթալ կալ յանմարդաձայն անապատ
Մի լուկ Ոդի դեղէցիկ հուպ ունելով արբանեակ.
Ո՛ տապր ըզբնաւ մարդկութեան տգրատ առնել ինձ ապահաս
Եւ չտեսնել եւ ոչ զոք սիրել ըզնա միայնակ:
Ո՛վ դուք տաբերք, յոթոց յոգ եւ ի բարբառս վըսեմ
Թրքիմ եւ ես ամբաստնել ինքն ի վէճակ վհհապոյն
Ոչ կարէցէք դուք ընդհնել ինձ արարած մի այդպէս:
Խաբէի՝ արդեօք կարծելով զդատս բնակեալ չատ ուրեք.
Թէ եւ, ահ, մեզ կենակցել՝ ընդին՝ ապաեալ դուն երբեք:

ՃՀԸ

Ջի՛ հնչասլիք են անտառք անճանապարհք եւ անկոխք.
Ո՛հ, զի զմայլէ՛ է ոգւոց ափըն լըսին մեհեաւոր.
Ընկերութիւն է անքոյճ զոր ոչ խաւսվեն այլ ամբոխք
Ի խոր անդունդըս ծովուն, ու ի մաունչս անդ՝ ձայն գաշնաւոր:
Ոչ Թէ պակաս ինչ լըզմարդ, այլ չատ սիրեմ՝ ըզքնութիւն.
Քանզ՝ի սմանե տեսութիւնքն այն՝ արով զանձն իմ՝ կորզեմ
Ցամենայնե յոր եղէ եւ յոր լինելըս կարեմ՝,
Աւ ի հեղուլ եւ խաւնիլ ընդ սիրելըս, եւ ըզդալ
Իսո՝ զոր յայտնել ոչ կարեմ՝, այլ ոչ խապաս եւ լուռ կալ:

CLXXIX

Roll on, thou deep and dark blue Ocean — roll!
Ten thousand fleets sweep over thee in vain;
Man marks the earth with ruin — his control
Stops with the shore; — upon the watery plain
The wrecks are all thy deed, nor doth remain
A shadow of man's ravage, save his own,
When, for a moment, like a drop of rain,
He sinks into thy depths with bubbling groan,
Without a grave, unknell'd, uncoffin'd, and unknown.

CLXXX

His steps are not upon thy paths, — thy fields
Are not a spoil for him, — thou dost arise
And shake him from thee; the vile strength he wields
For earth's destruction thou dost all despise,
Spurning him from thy bosom to the skies
And send'st him, shivering in thy playful spray
And howling, to his Gods, where haply lies
His petty hope in some near port or bay,
And dashest him again to earth: — there let him lay.

CLXXXI

The armaments which thunderstrike the walls
Of rock-built cities, bidding nations quake,
And monarchs tremble in their capitals,
The oak leviathans, whose huge ribs make
Their clay creator the vain title take
Of lord of thee, and arbiter of war;
These are thy toys, and, as the snowy flake,
They melt into thy yeast of waves, which mar
Alike the Armada's pride, or spoils of Trafalgar.

ՃՀԹ

Շարժէլեաց խորին ովկեան աւէտաբեր Թուխ կապուտակ
Զուր ըզպիանամիլք քովք քարէին գընան տարփոդք բիւրախուռմբ.
Զաւերածու ձեւացեր հեռուս ձըդէ մարդ ի ցամաք,
Աչք գիմակալ ծովուն եզը արձանանալ ընկին Թուռմբ։
Ի ըզբեղէնըն գալոի դու միայն գործես խորտակմունս.
Զիք անդ մարդոյ նիշ քանդիչ, բայց մի եւեթ, ինքն ինքնին.
Ցարժամ ալ վայր մի հանդոյն իմն կայլակն անձրեւին
Վիժէ ճողփամամբ ի քոյին յանդընդախոր յորձանուտ
Անգադար անպատան անլաց անուտ ու անծանօթ։

ՃՁ

Ոչ ձըդեացին ոտք մարդոյ կընիքս ի քոյդ աւազահես,
Եւ ոչ տարօրինակ զկապուտ քոյդ հովտաց յատարի.
Դու ամէնքն ձեալ վերացիս ու ի բաց ընես հերքեալս՝
Հեռանալով զուժոյն ապիկար՝ որով գըղորդ տայ երկրի.
Անդընդամուղ դու արօփմամբդ ընկեր ձըգեալընդ երկինս
Ու չախչախեալ խաղալիկ տաս ծըփանացդ հայածին,
Մինչ նա դեռ դից իւր մաղթէ, եւ ա. օճան վըտանգին
Հոսպ նաւականյա ինչ կամ խորշ դու ընաքեալ տալ ժըտեի զբաղդ,
Ու դու վարեալ արկանես ի ցամաք. թող կացցէ անդ։

ՃՁԱ

Որ ընկալարքար մինքենայք որ ձաքարից դըղեկաց
Սարսեցուցիչքն այն ազանդ բանիմամբ Թընդից չանիմաթափք
Դըզդուեցուցիչք արքայից յիշխանաներու քաղաքաց,
Կիսատասակ կաղնեկուռ եւ լայնակող նաւափայտք
Ցոր պանծացեալ մեծամիտ հպատիչք նոցուն կաւեղէնք՝
Կոչին զանձինս ծովիշխանս եւ յաղթուեալեանց մարտադիրք,
Դողան զբօանք են ա. քեւ, եւ իբրեւ ձեան ծըւէնք ցիրք
Հալին յալեաց քոց փրփուրս, այնք՝ որ եղենն ոտընհար
Ցոխորտակեան Ադմադայ [96] եւ նըշխարաց Տրափսկար [97]։

CLXXXII

Thy shores are empires, changed in all save thee —
Assyria, Greece, Rome, Carthage, what are they?
Thy waters wash'd them while they were free,
And many a tyrant since; their shores obey
The stranger, slave, or savage; their decay
Has dried up realms to deserts: — not so thou; —
Unchangeable, save to thy wild waves' play —
Time writes no wrinkle on thine azure brow —
Such as creation's dawn beheld, thou rollest now.

CLXXXIII

Thou glorious mirror, where the Almighty 's form
Glasses itself in tempests; in all time,
Calm or convulsed — in breeze, or gale, or storm,
Icing the pole, or in the torrid clime
Dark-heaving; — boundless, endless, and sublime —
The image of Eternity — the throne
Of the Invisible; even from out thy slime
The monsters of the deep are made; each zone
Obeys thee; thou goest forth, dread, fathomless, alone.

CLXXXIV

And I have loved thee, Ocean! and my joy
Of youthful sports was on thy breast to be
Borne, like thy bubbles, onward: from a boy
I wanton'd with thy breakers — they to me
Were a delight; and if the freshening sea
Made them a terror — 't was a pleasing fear,
For I was as it were a child of thee,
And trusted to thy billows far and near,
And laid my hand upon thy mane — as I do here.

ՃԶԲ

Ափունքդ ապդ՝ են պետութիւն , փոխեալ Համայն ի քէն զատ.
Աստիճան ու Եղլագա , Հառվմ՝ Կարքեդոնէն , ուր են արդ .
Ջուրք քո գնոսա մաշէին , մինդեռ կային գեռ ազատ ,
Որպէս յետոյ արկին անդ բըռնաւորաց ձեռք աղարտ :
Ափունքն այն խուժք եւ արտուկք նըւաճեցան յօտարաց .
Անկմամբ նոցին՝ պետութիւնք յամայիս կորդ փոխեցան :
Դու ոչ այդպէս . կաս մընաս նոյն , քաց յալեացըդ դրուժան .
Կապոյտ գիմաց քոց չանէ ծիրըս ծըմգեալ՝ ամանակ .
Իբր յայգու անդ ատեղմանն քում Հոսեռ եւ արդ նոյնգունակ :

ՃԶԳ

Ո՛վ հրաշափառ Հայելի , յոր բարձրելոյն իակ ինքնին
Նէրպարանի երեւոյթի՝ ի յոյզ ծըփանց մըրրկաց .
Դու Հանապազ՝ թէ քաոմնեալ եւ Հողմահար , թէ լըռին ,
Ի սիւք ու ի բուք ի տահմանս տառնաուզակ լեւեռաց
Եւ ընդ թօնուտ արկնաթոյր այրեցածին խորշակաւ ,
Անեզը անհուն եւ վըսեմ յաւերժութեանն ես պատկեր .
Գահաւորակ անտեսին . ի նոյն հիւթոյ քում տարբեր՝
Ջեռունք վըհիդ Հաստեցան . երկիրս ամէն քեզ պատկառ ,
Եւ դու սիգաս խաղաս անք անհետազօտ մինափառ .

ՃԶԴ

Էի եւ ես խանդակաթի ի սէր քոյին՝ ովկէան ,
Եւ ըղձօանք մանկութեան իմոյ Հղեն՝ քո ալիք ,
Սահիլ գընալ ի նոսին պըղպըջակաց քոց ծըմման .
Տըղայ տիոցս՝ ափնակոծ կոհակդ էին խաղալիկք .
Նոքին ինձ հեշտք եւ Հաճոյք . ցըրտասաստութ եւ թէ ծով
Արկանէր ահ ինչ նոքօք , էր եւ երկեղն այն քաղցրիկ .
Քանզի ծըմման իակ նոցին՝ էի եւ ես քո ուստերիկ .
Ցանձն ի ծըփանքդ Հղեալ եւ ի մնոյ եւ Հեռուստ ,
Եւ իբր յայժմուս՝ գըգուէին ձեռք իմ ըղձալ քո Հարուստ :

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՔ

1. Իբրեւ նախերգանս իմն կարդացաք զայս առն, որ է ձի առն գ երգոց Քերդուածոյն Պանդխտութեան Ազուդայ Ասպետի:

2. Ընդիբաղ կարգերունացի:

3. Կին յորմէ բարձր ապարանից դքսին վենետկոյ եւ յորմէ բանտի քրէական յանցաւորաց՝ արկեալ կայ կամուրջ յարձածածոյկ ի վերայ ջրանցից. ընդ այն անցուցանէին յատենէ ապարանիցն ի տեղի պատուհասին՝ զդատապարտեալս ի մահ կամ ի գնդան մշանջենաւոր. վասն այնորիկ կոչեցաւ նա կամուրջ հառաչանաց, Ponte dei Sospiri.

4. Կիւբելէ, ըստ Յունաց առասպելեաց դիցուհի պաշտպան շինից եւ քաղաքաց, վասն որոյ կերպարանեն զգլուխ նորա ի խոյր կամ ի ցուլ աշտարակազարդ, բերելով զձեւ մահարձանաց պարսպաց:

5. Դասագ (Դորդուադոյ) գերագոյն դիւցազներդակ քերդա-
ցաց իսալացւոց, որ երդեաց զՅովաւդիմ ապստիւլ. յորմէ
հասուածած եւ ցուցս ի բերան առեալ երդէին, յաճախ վե-
ներակեցիք յածելով Թեղեւսասահ նաւակօգք իւրեանց (զոր
կոնդոլա կոչեն) ի մեծ ջրանցս եւ ի ծովալիճն իւրեանց:

6. Գերահաչակ միակամաբ կամուրջն արկեալ ի վերոյ մեծի
ջրանցիցն որ յերկուս բաժանէ զքաղաքն վենետկոյ:

7. Անձինք ԹաւրերդուԹեանց Շէքսբիրսոյ · Շայլոգ է Հրեայն
ի Վաճառականն Վինկոյ, — Մաւրիկն է Օթելլոյ (ա. 17):

8. Բանք մերն Բրաւիդեայ Սպարտացւոյ, զոր առաց առ այնա-
միկ որք զքաջուԹիւն արդւոյ իւրոյ գովէին:

9. ՍովորուԹիւն էր դքսին վենետկոյ խաղալ ամի ամի (ի ասՅի
Համբարձման) նաւագումար հանդիսիս ի խորս Ադրիական
ծովուս եւ արկանել մատանի մի, իբրեւ նշանակ փեսայու-
Թեան վենետկոյ ընդ նմին. եւ նաւ դքսին կոչէր Պուչին-
դորոյ Bucintoro, որ Թարգմանի եղջիւրաւոր: — Սոգի Մաւ-
կոս, կաԹուղիկէ տաճարն է եւ հրապարակին իսկ որ առաջի
նորին. ի գլուխ կամարի մեծի դրան գաւԹի եկեղեցւոյն
կայ ոսկեջանդակ պատկեր առիւծու, նշանակ աւետարան-
չին Մարկոսի:

10. Գերմանացւոց ինքնակալն Փրեսերիկ Շիկամօրուս, որ
յետ քսանամեայ մարտից եւ հակառակուԹեան ընդ Հռոմա-
պետս Հռովմայ եւ ընդ Իտալիոյ, յամին 1177 եկն ի վենե-
տիկ, ուր կանխեալ էր քան զնա Պապն Ալեքսանդր Գ, եւ
խոնարհեալ ներուեցաւ հաշտեցաւ ընդ նմա եւ ընդ Իտալացւոց:

11. Ոչն ինքն Շիկամօրուսն, զի էր ի Սաւաբեան առհասի. իսկ
առքն Արեգան կայսրն Աւստրիոյ է:

12. Ենրիկոս Տանտուլդ գուքս վենետկոյ 85 ամաց էր յորժամ
ընտրեցաւն ի դքսուԹիւն, եւ ամաց գոլով ննեառն եւ հօ-

թանց դաշնակցեալ փառանդական առաջնին խաղաց եւ էառ զկոստանդնուպոլիս յամին 1204։

13. Ի ներքոյ նախայիշեալ առիւծուդ (9) ի կիսագոլորը կամարի անդ կանգնեալ կամ չորք ձիք պղնձիք ոսկեզօծք, զորս յառաջ ման կոստանդնուպոլսոյ բարձին անտի վենետկեցիք, ուր ի Հռովմայ փոխադրեալ էր Թէոդոսի կայսեր. եւ ի Հռովմա բերեալ առանգնին Տրդատայ կամ Տիրիթայ Հայոց արքայի ընծայ ինքնակալին. իսկ ի Հայս Թուի բերեալ ի Տիգրանայ Մեծոյ կամ յԱրտաշիսէ Արշակունւոյ ի ժամանակի արշաւանին իւրմանց յԱսղադս եւ ի կղզիս։ Զեզս անցելոյ դարու փառաւոր տիրեալ վենետկոյ տոհմն զձին ի Բաբիզ եւ անտի փոխեցան ի վենետ, եւ վերստին դարձուցան ի տեղի իւրմանց, բայց առ ինչ կապտեալ ի սարից եւ ի զարդուց։

14. Պետրոս Դոլիս առաջնորդ Գենուացւոց, էառ զԳիւճա քաղաք հուպ ի վենետիկ, եւ յաղերսեալ վենետկեցոց ի Հաշտութիւն՝ ազատնայր զնոսա զօրութեամբ մնալոյ ի վենետիկ եւ առնէ արկանել անասնձ ձիոյն պղնձեայ։ Այլ վրխկեցաւ ի յուսոյ եւ ի կենացն միանգամայն. եւ այսպէս եալ Գենուացւոց (յամին 1380) անձնատուրք եղեն ի վենետկեցիս։

15. Զայր վատ զանապարծ կամ զապիկար Բանդալն Pantalone կոչէին վենետկեցիք, եւ յաճախ յածի այս անուն ի բերանս հոցա առ առակէ եւ նշաւակէ. քերդողս ստուգաբանեն զանունս ի Բիանդա-լեոնի Pianta-leone բառից, որ նշանակէն ըստ ձայնին գնոյ ոտնդոս. եւ առ միտս, զի վենետկեցոց նշան ազգի եւ դրօշոյ էր առիւծ, եւ նուաճեալ քաջութեամբ քաղաքս եւ բերդս բազումս գնոյն նշան ձողաբարձ անկէին. վասն այնորիկ ոտնդոսանի կոչէցան։

16. Պատմէ Պլուտարքոս ի վարս Նիկիասայ զՎենետացւոց գերելոց ի Սիրակուսացւոց երգել ի ափսփանս իւրեանց եւ յոյզ գերչացն զտաղս Եւրիպիդեայ, եւ այնու չնորհս ազատութեան գտանել ի նոցանէ։

17. Օթուէյ, Otway, թատերգակ անգլիացի, ծ. 1651, մ. 1685 որ գրեաց զողբերգութիւնն Ալփոնսիւս՝ վիճակեալ (ի Սպանիացւոց)։ — Ռիտգլիֆ, Radcliffe, կին վիպասան անգլիացի, ծ. 1764, մ. 1823. յիշի աստ վասն վիպասանութեանն կոչեցեալ Գաղտնի Ոճրագործ։ — Շիլլէր, գերագոյն քրիստոսասէր Գերմանացւոց, որ գրեաց եւ վիպասանութիւնս երեկուս՝ յորս զվճռեակսն սովորութիւս եւ բարս նկարագրէ, զմին կոչեցեալ Թանգիք վիճակեալ, եւ զմիւսն Տիւանող կամ Հայ։ — Շէքսպիր, գերագոյն ողբերգակ բանաստեղծից Անգլիացւոց. որոյ է եւ Օթիւլլօ կամ Մաւրին (Մեռաւ) վիճակեալ ողբերգութիւն նշանաւոր։

18. Շատ սիրեալ եւ աչ սակաւ ժամանակս եկաց քերթողն ի վճռեակիկ, ուր եւ զմեռն մի քերթուածոյս գրեաց։

19. Սակայն լաւ եւս լինէր ազնուագոյնս ինչ ընծայել մարդոյ համբերութեան օրինակս քան զուղղ ապուշ եւ զգայլ գիշատիչ։

20. Փրիուլ կամ Ֆրիուլ, երբեմն մարզ վճռեակիկ, ասհմանակից Իտալիոյ, այսպէս կոչեցեալ յանուն քաղաքին Փոբան Ցուլեայ, Forum Julii.

21. Հռետեան բարձունք, Rhætia, յԱլպեայ լերինս, ի սահմանակցութեան Հելուետիոյ, Դիբօլայ եւ Լոմպարտիոյ։

22. Մեգաւկան մեծ ըստ նախնեացդ, այժմ Պրենդա գետ, յանուն Մեգաւկեան տոհմի Հռետիոյ, առագանէ զգաստաս վճռեակիկ։

23. Արկուա, Arqua կամ Արկուատոն, Arquato, գիւղ Պատուաւոնի (Բատուա), յորում եկեաց Պետրարքա բանաստեղծ գյետին ամս կենացն եւ մեռաւ, յ'18 յուլիսի, 1370. եւ թաղեալ կայ անդէն ի բացօթեայ շիրմի. եւ պահվի ցարդ տունն եւ սեղեակն եւ կահք սեղեկին, որոց յայց ելանին եկք եւ բնիկք Իտալիոյ, իբրեւ յիշատակաց քերթողի եւ տոքփա-

ծուին Լաւրայի զոր երգեացն յաշխարհ. եւ Թարգմանի Լաւրա՝ Դափնի։

24. Ֆերրարա, Ferrara քաղաք ամուր ի պետութեան Հռովմայ, յ'ածգ գարու ժառանգութիւն եղեւ Եստեան տոհմի, որ պայծառացաւն անդ գքսութեան շքով ի ծն եւ ի ծգ գարս։

25. Տուն բանտին յորում արգել Ալփոնսոս Եստեան գուքս զՏորկուատոս Դասսոյ բանաստեղծ, զոր եւ ցայսօր ցուցանեն քննասիրաց. որում եւ քերդողս անդղիացի յայց եւ լեալ եւ ժամց ձիգս ասեն եկաց ի նմին միայնիկ։

26. Գրոտեփ անուանի ճեմարան կամ ժողով գիտնոց իտալացւոց, որք զմեծն եւ զպանծալի բառարան լեզուին իւրեանց հրատարակեցին, եւ գաստատուն նոցին օրէնք համարին. բայց խաուխութեան օրինաց նոցին կամ չհաւանութեանն յաղթող առ քերդողս գիւաստոյ, նոյնպէս եւ անաչառ բանադատութեան Պուալոյի քերդողի գաղղիացւոյ, որ ոչ հաւանէր՝ ըստ Պոալոյի՝ Թէ յաղթիցէ խռովարարն՝ գաղղիական հռովմաձայն եւ տաղտուկ տաղաչափութեան. սակայն չափազանց Թուի միշտ դատաստանն, անմարթ է զգօն ականջաց չզգալ զկերպացանց ներգործականութեան խռովական լեզուի եւ չափաբանութեան։

27. Դժոխերգուս պուէտն եւ Տաւակեան հայրն եւ Վաղկուզին՝ նոյն ինքն է Տանդէ հայր խռովարարուց քերդողական լեզուի. որ յերկու քերդուածս երգեաց զԴժոխս, զԿաթարան եւ զԱրքայութիւն, եւ զերեսին միանգամայն քերդուածոն կոչեաց Աստուածային խռովարկ կամ Թատր. La divina Commedia. — Ապետաց գովասանն է Աբիոստոյ որ ի գիւցազնական քերդուածն Օռլանդ Ֆուրիոզ կամ Դիներդ՝ Orlando Furioso, երգէ զկռիւս եւ զարարս արի տարանց եւ ասպետաց միկին գարուց. եւ նմանեցուցանեն զնա քերդողս Սկոտաց (Walter Scott) զերաշխատակ արձակագրան վիպասանին Սկովատացւոց միոյ դարուս հեղինակի. եւ փոխադարձաբար

զՀամազգին իւր կոչէ Աբիատար հիւսկայսին, եւ զիաձայնին՝ Սկոտ հաթաւացւին։

28. Զաւագինն յեկեղեցւոջ Բենեդիկտեանց Թագեալ կայր մայրին Աբիատար ի փերթատ, եւ կիսանդրի ի վերայ շերմին երկաթակուռ գամիւեձեւ պատկաւ՝ որ չանթաչաք լեալ երբեմն անկաւ. զայս գեպս յիշէ քերդողս եւ ի չքմեղս կացուցանէ ի կաւկածանաց թերահաւատից։

29. Այս տուեալ եւ որ զկնի սորին՝ ազատ իմն թարգմանուածիւն է գերահռչակ չորքատասանաւորեալ Նուագի քնարերգուին իտալացւոյ Ֆիլկայայ, որ ընդ անմոմանան դասի սքանաւուչ եւ գեղեցիկ երգոց։

30. Մտերիմ բարեկամին Տուլչեայ Եկկերոնի Սերվիոս Սուլպիկիոս, որ Նաւերով զինեալ զմեացորդս քաղաքացին Ծալտայ։

31. Արնոս գետ, Arnus, Arno. առագանէ զԴոսկանա եւ Թափի ի միջերկրական Ծով։ — Եորուբական Ամենք կոչէ զՔլոռնեոսիա կամ Ֆիորենցա (Ծաղկաւան) մայրաքաղաք Դոսկանայ. որ է երկիր նախնի Եորուբացւոց եւ Տուսկեանց։

32. Անուանի արձան Ատոլկան որ Մերիկեանին կոչի, ի հրաշակերտից յունական Ճարտարութեան համաքեալ. որում՝ չգայլէ քերդողն գովութեամբ։

33. Չերթա, Ամենաս, Անհիտ եւ Ատոլիկ գիցուհիք վիճելով վասն գեղոյ իւրեանց՝ դատաստ առին կացուցին զՅովիւ մի Տրովացի կամ զՊարիս զորդի Պրիամու Տրովացւոցն արքայի, եւ նա զԱտոլիկ ասաց լինել գեղեցկագոյն։

34. Այսինքն՝ կապկաբար նմանողի։

35. Անուանի գերեզմանատուն Փլորենտիոյ։

36. Միքայէլ-Անգիոլա, Միքայէլանճէլոյ ըստ իտալացւոց, մեծահանճար անդրիագործ, ճարտարապետ եւ նկարիչ— Աւֆիերի գերդոյն ողբերգակ քերդողաց իտալացւոց:

37. Գալիլէոս, հայր նորոց աստեղաբաշխից, հեռադիտակին գտող, եւ շարժմանն երկրի վարդապետող:

38. Խորագէտ պատմագիր իտալացւոց:

39. Գանովա գերդոյն յանդրիագործս նորոց դարուց. ծնեալ ի Բոսսանիոյ փոքու գեղջ Դրեվիզ գաւառի, յամին 1757, եւ անդ Թաղեալ, 1822, ի հոյակապ տաճարին յիւրում դասակերսի:

40. Պոգգաչչիոյ, հայր իտալական արձակ մատենագրութեան:

41. Չի քան զամենայն բարբառս իտալացւոց Տուսկեանն այսինքն Դոսկանացին քաջ ընտիր եւ հնչուն է:

42. Չհաւանիս քաղաք կոչէ յեւրին ամրոց տկարացեալ ինքնակալութեանն Հռոմայ:

43. Տես զծանօթութիւնն 23:

44. Անդրիագործութիւն եւ նկարչութիւն:

45. Լիճն Տրասիմենեայ այժմ կոչեցեալ Լիճ Բերուճիոյ, ի պատերազմին Հռոմայեցւոց. առ որով Աննիբաղ տարաբաղդութիւն մեծ ի վերայ Հռոմայեցւոց 217 ամաւ յառաջ քան զքրիստեական փրկչին:

46. Sanguinetto, Սանկուինեթթոյ, որ նշանակէ Արիւնիկ:

47. Ալիսուճիոս գետ հնոյն Ումբրիոյ. կան աւերակք տաճարի

յերը Նորա ընդ մէջ Ֆոլկենիոյ եւ Սբուլեդոյ քաղաքաց Հռովմայ պետութեան:

48. Վէլինոյ կամ Դևանի, յանուն գետոյ եւ քաղաքի մեծ եւ անուանի սահանք ջրոց մերձ ի Ռեդի քաղաք Հռովմայ. գետն Վէլինոյ եկեալ յերկրէ Նէապօլսոյ եւ գործեալ զջրվէժն Թափի ի Ներա գետ:

49. Գետ դժոխոց ըստ Յունաց առասպելէնց:

50. Ապենին կամ Ապենեան լերինք, պար երկայնաշար որ յԱլպեանց շառաւիղեալ ձգի ընդ բովանդակ երկայնն Իտալիոյ:

51. Կուսան լեառն, Jungfrau, բարձրագոյն ի Պեռնեան լերինս Ձուիցերաց: — Սպիտակ լեառն Ալպեայս, բարձրագոյն լերանց Եւրոպիոյ, 14807 ոտնաչափ գաղղիական:

52. Կիմոռ լեառն յԵպիռոս:

53. Շանթակատար լերինք, ըստ Յունաց Ակրոկերաունոս, Եպիռոս, որ է այժմ Քանեա:

54. Սորակտեան լեառն, իբր 30 մղոնաւ ի հիւսիսոյ Հռովմայ, ի հնումն ատեանց Ապողոնի կայր ի գագաթանն, եւ փերթնիայ գիրուհւոյ ի ստորոտան. այժմ կոչի Ս. Ովբեստէս կամ Ս. Սեղբեստրոս լեառն:

55. Որատիոս:

56. Նիոբէ ըստ առասպելէնց դուստր Տանտաղոսի, վասն բազմածնութեանն արհամարհեալ զԼատոնէ մայր Ապոլոնի եւ Արտեմիսի՝ զրկեցաւ յորդւոցն, զորս ներտանջ սպանին հարազատքն ճետք Լատոնեայ. եւ դիք գիմացեալ յանդադար արտասուս թշուառականն մորն՝ փոխեցին զնա յարձան ապառաժ, յորմէ հոսէին հանապազ ջրոյ կայլակք:

57. Կապիտոլիան, Capitolium. բլուր եւ ակառն Հնոյն Հռովմայ, ուր կառուցեալ էր գերագեղակ տաճարն Աստմազդայ, զոր տեղի կալաւ մեծ եկեղեցի Տիրամօր ի ն կամ Հ դարէ եւ այսր։

58. Ը-բիթա, յունական ձայն, ըստ բուն ազգային հնչման՝ Ե-բիթա, այսինքն երկ։

59. Տուլլիոս Կիկերոն գերագոյն Հռետոռաց. Վիրգիլիոս գերագոյն բանաստեղծից. Լիւիոս գերագոյն պատմագրից Լատինաց։

60. Զգոմունէլայ ասէ ոք յ'Յ ամենեան սեպհականքերի յաղթեաց ի Տընապ, յ'Յ նորին ամսոյ էառ զպատկ իշխանութիւնեան, եւ դարձեալ յերբորդի աւուր նորին ամսեան մեռաւ։

61. Զգոմպէի անդրւոյն ասէ, զհակառակորդին կեսարու, զոր ոմանք նդին իսկ համարին՝ առ որով ապանաւն կեսար յաստեղի ծերակուտին։

62. Պղնձեայ անդրի Հռովմայ, որ է գայլ մատակ՝ յորմէ դիեն Հռեմոս եւ Հռեմուլոս երկուսորեակք. յոր շանթ երբեմն անկեալ եւ խանգարեալ է։

63. ի Մեծն Նաբոլէոն զոր ընդ Յուլիոսի կեսարու կշռէ եւ առօրեադասէ։

64. Ակնարկէ ի հռչակաւոր բանին կեսարու. Veni, Vidi, Vici՝ եկի, տեսի, յաղթեցի. զոր գրեաց առ իւրան, յորժամ արագ արագ ի վերայ հասեալ փառաւակայ որդւոյ Միհրդատոսի մեծի ի պարտութիւն մատնեաց։

65. Եպերբ զարարս Նաբոլէոնի եւ ներքոյզ վէպքինդն զաղատարին Ամերիկացւոց։

66. Շերմ է կիկիլիայ Մեսեռլայ հնոջ կրառոսի, կառուցեալ ի վերայ Ապպեան-ճանապարհին։

67. Աւազ Հանճարոյդ, զոր խայտակս վերկրաս զառածեալ անյուսահեռամբ բարբառիլս:

68. Մի յեօթեանց բլրոց յորոց վերոյ կառուցեալ էր Հռոմ եւ են արդ ի նմա փուլք եւ ճեպուռանք հին շինուածոց:

69. Նոյն ինքն Պալատինեան բլուրն:

70. Աջասրակահեռ սիւն յիշատակաց Տրայեանոսի կայսեր, յորոյ գագաթին ամբարձեալ կայ արձան Ս. Պետրոսի առաքելոյ, որպէս եւ Ս. Պօղոսի ի սիւնն Ահրեղեանոս կայսեր:

71. Տաճարեան վեմք ի կամխուրեան լերին, ուր թիւղեցաւ Տարպէա դուստր Տարպէոսի քաղաքապետի Հռոմոյ, ընդ վահանաւք եւ ընդ ապարանիւքանաւք վինուց Աքրիացւոց արոց մատնեալ էր զՀռոմ, եւ վարձ մատնութեանն խնդրէր զապարանիւքանաս եւ զբայլամանեակս նոցին: Ընդ այն վախճան գահավիժէին յեր այնորիկ զմատնիչս Հռոմայեցիք:

72. Փորումն Forum. այսպէս կոչէին Հռոմայեցիք զդիւաւոր հասարակաց հրապարակ քաղաքաց իւրեանց, ուր ժողովէին ի քննութիւն գատաստանաց եւ առեւտրական իրաց:

73. Ըրէնցիւ, ծ. ի Հռոմ, 1310, մ. 1354. Հաբտարատան քաջ եւ նատար ի տան քահանայապետին. զորոյ բացաբանական թիւն յԱւրինիոն պատճառս առեալ գրգռեաց զժողովուրդն եւ անուանեցաւ Տրիբուն յամին 1347. եւ թեկն ածելով զիշխանութեան բռնադակ Իտալիոյ՝ մերժեցաւ ի միաւորմ ամին, եւ փախստական լեալ ձերբակալ եղեւ. գտեալ չնորհս վերստին դարձաւ ի Հռոմ եւ խառնեցաւ ի ծերս կոյսան. եւ անդրէն զառածեալ յիշխանասիրութիւն ապաշնաւ ի ծառայէ մերջէ:

74. Եդերիա կին էր Նումայի Պոմպիլեայ ըստ Ովիդեայ. ազբիւր ջրոյ գործեաց ի քաղաքի, յաւերժից նուիրեալ հար-

ասանց . եւ կայ ձեայ ցայսօր գլխնոցին կրելով զանուն . եւ է վայր գլօսանաց սկիզնոյց Հ.առվմայ :

75. Կոլիսէ Colisæus, կամ՝ փլատեան ամփիթէատրոն ; մեծագոյն թատերց Հ.առվմայ , որ առաջեր ազա իբրեւ լինն բեւր . եւ ուր՝ յաճախ գազանամարտքն լինէին , եւ կռնչեցաս այսպէս վասն անհնգեց մեծութեանն , քանզի կոլոս մեծ եւ խոշոր լսի ըստ յոյն լեզուի : Մեծագոյն է ի ձեացուածս աւերակաց շինուածոց նախնեաց , եւ տակաւին կանգուն կայ մեծաս մասամբ :

76. Ղևմոնիս , դիք վերիժուց ըստ առասպելեաց , Աբրամոզդայ եւ Հարկի գուստր , կամ՝ Ովկիանոս եւ Գիշերոյ , զոր կերպարանեն թեւաւոր , կրելով օձս եւ շանթիս :

77. Որեւսանէս որդի Ագամեմնոնի սպանելոյ կամակցութեամբ կնոջն Կլիւտեմնեստրեայ . պատուէր առեալ յանուրջոյս ի հօրէն սպան զմայր իւր , վասն որոյ զասն բազմամ տանջիւր յԱՀհատրաց գժոխեայնոց եւ փախստական լինէր , մինչեւ շիջաս ցաստճեմ գից . զոյս դէպս առին յողբերգել քերդողք ճաթատագրք :

78. Յանոսեան ակնարկութիւն . — Յանոս ըստ առասպելեաց որդի էր Ապողոնի , եւ գաղթականութեամբ անկեալ յիտալիս կառոյց գաստակերտ յիւր անուն ի վերայ մերձ ի բլրոց Հ.առվայ , եւ առնչական լեալ Սատուռնոսի դից հայանելոյ յերկնից՝ ընկալաւ ի նմանէ ընորհս տեսանելոյ զանցեալն եւ զապառնին . վասն այնորիկ եւ կրկնադէմ կերպարանի :

79. Ակնարկէ ի գեղաքանդակ կճեայ անդրի աուսերտամարտի օրհասականի , որ հանդերձ գաղափարեալ ի սղոնձեայ անգրոյն ձուլելոյ ի կակուղ լայսեաց :

80. Պանթէոն , որ ըստ յունական ձայնին նշանակէ Ամենայն դից , զի ամենայն խառնաղանճին Ողիմպիական նուիրեցին զոյն Հ.առվմայեցիք . կանգուն կայ մեծատարր տաճարն քո-

լըբլի. վան որոյ եւ այժմ Բուլորա կոչի ի ասպիաց, Rotonda, եւ նըբերեալ է Մարտիրոսաց Տիրամօր։

81. Ա յսինքն որք ազօթեն չարիւք սուրանց, որ է համաքրիշն կամ վարդապանն։

82. Աանդուէնամբ պատմի ցարդ ի Հռովմ թէ գՀայր դասապաստակեալ ի բանտ մահու մնոցանէր գուսորն ծնողսաէր իւրով իսկ կաթամբ. եւ տեղի բանտին սահն էր այժմեան Ս. Նիկողայոս եկեղեցուին վայր։

83. Ադրիանու դասատակերտ, այժմ կոչի Ս. Հրեշտակի բերդ, Castel Sant' Angelo. Ադրիանոս կայսր չկենաց զայն անհգիտ իմն չիրիմ վան իւր, թերեւս մեծագոյն չէրմայց եւ անմեմնականագոյն. պատապարան է արդ ամրութեան Հռովմայ։

84. Գմբէթ տիեզերահռչակ մեծի տաճարի Ս. Պետրոսի։

85. Ի քնագերին՝ Աղեկան լեառն։

86. Լայսկովն որդի Պռիամու եւ քուրն Աղոլոնի, հակառակ կեր իշխանաց Տրովացւոց չմուծանել ի քաղաք անդր զձին փայտակերտ զոր Յոյնք նուէր իմն կարծեցուցանէին առնել, եւ հարկաներ զնոյն գեղարդեամբ. եւ ահա օձք վիշապք պատեալ զնովսա եւ զերկոքումբք որդիկօքն՝ հեղձուցանէին չարաստանջ։ Հրաշակերտ անդրի առցա հելլենական ձեռին դրծ գտաւ ի սկիզբն ԾԶ գարու յազարակ Տիւտոսի եւ եգաւ ի վատիկան։

87. Աղոլոնի անդրին գեղեցկագոյն համաքրեալ յառնեագոյաց կերս ճարտարեալս ի նախնեաց, կայ ի պատշգամաձեւ փայտհղէնի միոյ ի վատիկան, վան որոյ եւ Աղոլոնին պատշգամին կոչի, Apollo del Belvedere.

88. Ողբայ զմահ կաթլոդեայ դստեր Գէորգեայ Դ. Թագաւորին Անգղիոյ, որ դժուարաթափին լեալ մեռաւ. որպէս եւ ստատին նաբրնեայ։

89. Ընծի գիւղ մերձ յԱլպանոյ, ուր ասեն ճեմել Եգիբիոյ ի պատերազմ տաճարին Արտեմեայ։

90. Ալբանոյ, քաղաքաւան, ամենամեծ Հռովմայեցւոց, առ երի հնոյ քաղաքին Երկայնին Ալբայ։

91. Սկիզբն Ենէականին դիւցազներգութեան Վիրգիլեայ։

92. Կիկերոնի Տուլլիոսի ամարաստուն եւ ագարակք ի Տուսկուլան գիղջ, որ է այժմիանս Ֆրասկատի։

93. Ոտգոտ ձիովանէ գիւղ է աւերակ, եւ մեան հնոյ երկրին Սաբինացւոց։

94. Կալքէ եւ Ափիւնէ անուանք արձանացն Հերակլի զոր կանգնեաց ի կիրճս կագեայ, այսինքն են Հրուանգանք ձիապատոյ։

95. Սիւմպլեգադ կամ Կիւանեան ապառիթք ի Թրակիայն Վոսփոր ի մուտս Սեաւ ծովոյ։

96. Ափմոզա, այսպէս կոչէր Ակտպղին անուանեալ տօրմիղ նաւուց Հարիւր երեսուն եւ Հնգից, զոր փիլիպպոս Բ արքայ Սպանիացւոց յամին 1588 առաքեաց ընդդէմ Անգղիացւոց. այլ մրրկիք եւ թշնամիք վատնեցին զայն, եւ սակաւք ի նաւացն զերծան։

97. Տրափալկար հրուանդան ի կրճին ձիպրալտարայ, ուր Ընդան ծովապետ անգղիացի խորտակեաց վնասատորին Փառանկաց եւ Սպանիացւոց, եւ ինքն վիրաւորեալ մեռաւ, (1805). յետ մարտին մրրիկ մեծ անկեալ ի ծովին տապեցոյց եւ ջնաջոմանհնարին հատոյց յաղթողացն եւ յաղթելոց։

98. Կօշիկ՝ նշան բազմայղջութեան պանդխտի, եւ խնցեակին առնեաւն ըմպանակ նոքին։

Price L. 2.